

licet dependet illa cōicatio: s̄ amicitia charitatis fundat sup eternā beatitudinē q̄ in deo ē p̄ essentia: in nullo aut̄ alio ē nisi p̄ participatōz: deus enī cōe r̄ fontale bonū est: a q̄ solo dependet cōicatio b̄itudinis et̄ne: r̄ iō p̄ncipaliter ex charitate diligēd̄ ē. Sc̄do x̄o q̄ri p̄t vtrū igit̄ de⁹ p̄pter se r̄ sup oīa diligēd̄ est: p̄sertim cū illud qd̄ diligēdū ē p̄pter mercedē: nō est p̄pter se r̄ sup oīa diligēdū: qz s̄m p̄hm. j. p̄oster. Illud p̄pter qd̄ amauim⁹ aliō magis ē amatū: s̄ de⁹ diligēd̄ est r̄ sibi s̄uicidū est p̄pter mercedē. Hinc p̄s. dicebat i sui cōmēdatōz: Inclinaui cor meū ad faciēdas iustifi. tuas in eternū p̄pter retributōez. Ad h̄ r̄idet Rich. vbi s̄. q̄ de⁹ diligēd̄ est p̄pter se r̄ sup oīa: qz dicit̄ Aug. de doc. xp̄ia. q̄ de⁹ p̄pter seip̄m r̄ ampli⁹ hoīe diligēd̄ est: in q̄ satis dat̄ intelligi q̄ sit sup oīa diligēd̄: hoc etiā inuit d̄ns Lu. xliij. vbi dicit̄: Si q̄s venit ad me r̄ nō odit patrē suū r̄ ma. r̄ vxō. r̄ fil. r̄ fratres r̄ so. adhuc aut̄ r̄ aīaz suā nō p̄t me⁹ esse discipul⁹: s̄ oīa q̄ in q̄tū elongāt a deo p̄pter deū odiēda sunt: min⁹ sunt diligēda q̄ de⁹: q̄ de⁹ plus ē diligēd̄ q̄ oīa p̄dicta ac p̄ p̄ns sup oīa. Hui⁹ aut̄ rō est: qz quātū res h̄z de bonitate tantū h̄z de diligibilitate: cū nihil sit diligēdū nisi bonū: sed bonitas dei trāscēdit i infinitū bonitatē toti⁹ creature: q̄ plus q̄ tota creatura diligēd̄ ē: vñ dicit̄ ibidē Bonauē. q̄ s̄m ordinē charitatis deus etiā p̄ponend⁹ ē nobis intantū vt amor respectu nr̄i: nec eq̄ri posset: nec p̄poni amori dei: salua suba habet̄ charitatis: cui⁹ rō est: qz charitas facit deū diligī tanq̄ finē vltimū r̄ tāq̄ summū bonū: r̄ qz finis vltim⁹ ē vn⁹ solus r̄ summū bonū: s̄lt̄ nō h̄z aliud supius se vl̄ sibi eq̄le. Hinc est q̄ s̄m charitatis legē impossibile ē aliqd̄ plus deo vel eq̄liter ip̄i deo amare: charitas enī qz diligīt deū sic summū diligīt deū sup oīa: r̄ qz diligīt ip̄m sic finē vltimū: diligīt eū p̄pter se: qd̄ aut̄ diligīt p̄pter se r̄ sup oīa: diligīt dilectōe fructiōis: qd̄ x̄o p̄pter aliud diligīt dilectōe vsus: q̄ cū charitatē sit oīa ad deū tanq̄ ad finē vltimū referre: sic p̄deris est corp⁹ ad locū p̄p̄riū inclinare: hinc ē q̄ charitas facit nos deū pl⁹ q̄ nosmetip̄os diligere. Ad obiectū igit̄ q̄ deus p̄pter mercedē diligēd̄ ē: r̄idet Rich. ibidē: q̄ deū diligī p̄pter mercedē tripliciter accipi p̄t. Vno mō p̄ mercede increata que de⁹ est: de q̄ dicit̄ Gen. xv. Noli timere ab r̄a ego p̄tector tuus sū: r̄ merces tua magna nimis: r̄ tales sunt boni mercēnarij: de q̄b⁹ dicit̄ Lu. xv. Quātū mercēnarij i domo p̄ris mei

abūdāt panib⁹: vbi dicit̄ glo. q̄ future mercedis intuitu digna opari satagūt: q̄tidianis supne gr̄e reficiūt alimētis. Alio mō p̄ mercede creata q̄ tñ nobilitor est q̄ mot⁹ charitatis vie: cuiusmodi merces ē clara dei visio r̄ ei⁹ p̄fecta fructio: r̄ sic etiā de⁹ diligī p̄t ex charitate p̄pter mercedē sic p̄pter finē: non in q̄ quiescit̄ q̄ p̄prie finis vltim⁹ est r̄ bonū increatū: s̄ q̄ est ip̄a quies q̄ vltim⁹ finis nō est: q̄uis sit i fine vltimo. Tertio mō p̄ mercede t̄pali: r̄ sic de⁹ nō est diligēd̄ p̄pter mercedē sic p̄pter finē: qz res oīs t̄palis ē min⁹ digna q̄ mot⁹ charitatis: p̄t tñ diligī p̄pter mercedē sic p̄pter aliqd̄ coadiuuās ad mortū dilectiōis: sic distributio quotidiana p̄t esse coadiuuās ad h̄ vt canonicus vadat ad ecclīā: nō tñ esse d̄z rō p̄ncipalis. Tho. sc̄da 2. q. xxvj. dicit̄: q̄ hō nō solū amicitia charitatis que fundat sup cōicatiōe donoz gr̄e r̄ gl̄ie deū diligere d̄z sup oīa r̄ plus q̄ seip̄m: eo q̄ b̄ritudo in deo ē sic in cōi r̄ fontali oīm p̄ncipio: q̄ beatitudinē p̄cipare p̄t: s̄ etiā amore naturali diligīt q̄s deū sup oīa r̄ pl⁹ q̄ se: qz ab eo nature bonū accipim⁹: nā sup cōicatiōe bonoz naturalū nobis a deo facta fundat̄ amor naturalis: q̄ nō solū hō in sue nature integritate diligīt deū sup omīa etiā plus q̄ seip̄m: sed q̄libet creatura suo mō. i. vel intellectuali vt angel⁹: vel rōnali vt hō vel irrōnali vt bruta aīalia: vel saltē amore naturali sic lapides r̄ alia q̄ cognitiōe carēt: qz vnaq̄qz ps plus amat naturalit̄ cōe bonū toti⁹ q̄ p̄ticulare bonū p̄p̄riū: qd̄ manifestat̄ ex ope: q̄libet enī ps inclinātōez h̄z p̄ncipalē ad actionē cōmunē r̄ vtilitatē totius: apparet etiā h̄ in polit. v̄tutib⁹ s̄m q̄s ciues p̄ cōi bono dispēditū p̄p̄riaz rerū r̄ p̄sonaz interdū sustinet. Tertio p̄inde q̄ri p̄t de p̄cepto diuine dilectiōis: de q̄ dicit̄ Matth. xij. Diliges d̄m deū tuū ex toto corde tuo: v̄tqz sc̄z teneamur ad illū modū diligēdi que ibidē d̄ns exp̄mit: p̄sertim cū h̄ p̄ceptū fragilitatē hūanā penit⁹ illaqueare videat̄: dicit̄ d̄no Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi s̄ua mādada. Istud enī est mādātū magnū r̄ p̄cipuū oīm mandatorū ad cui⁹ obseruatōez hō maxie videt̄ obligari: qd̄ tñ obf̄uare videt̄ ip̄ossibile: sic ip̄ossibile est aliqd̄ moueri s̄lt̄ r̄ semel i opposit⁹ motib⁹: aīa aut̄ nr̄a q̄ditur in carne est reflexū h̄z ad corp⁹: qz corp⁹ qd̄ corrupit̄ aggrauat aīaz: r̄ sic i mortali vita totalit̄ in deū ferri nō p̄t: nec p̄ p̄ns ex toto corde diligere. Ad h̄ r̄idet Bonauē. sup. liij. di. xxvij. q̄ cū aliqui dicūt doctores hūc mo/

dum dilectionis impleri posse: aliqui vero impleri non posse: ex hoc ammonemur quod uno modo ad dictum dilectionis modum obligamur implendum: alio modo excitamur ad ipsum desiderandum. Pro quo sciendum quod dupliciter intelligi potest quod homo totum cor possideat ut ex toto corde deum diligat: aut ita quod excludat omnem affectum extraneum: et tunc plene ac perfecte cordi desinat: hoc autem est quasi omnis motus cordis refertur in deum: et sic omnis totalitas cordis ponit plenum dominium: aut amor dei de totum cor possidere: ita quod non excludat omnem affectum extraneum sed tamen affectum oppositum ipsi deo: hoc est quod nihil diligat supra deum vel equale deo: et sic diligit deum ex toto corde qui diligit eum propter se et super omnia. Prima totalitas haberi non potest nisi adeptio glorie ubi ad ipsum deum aspiciemus et in ipsum continue feremur: et ideo modus ille diligendi non obligat viatores ad sui impletionem: sed exprimitur in precepto ut sciamus quod pro amore tendere debeamus: et ut nemo perfectum se arbitretur quousque perfectionem illam assecutus fuerit. Et si queritur in illo precepto magis exprimitur quod tendere debeamus quam in alijs preceptis. Rationem potest plenitudo legis est dilectio: et finis precepti est charitas: mandatumque dilectionis est primum et maximum divinum testimonium: ideo disposuit spiritus sanctus circa ipsum exprimere perfectionem et complementum: ad quod singula bona et mandata ordinantur magis quam in aliquo precepto. Secunda vero totalitas haberi potest per infusionem gratie que est expulsiva omnis mortalis culpe: sic enim secundum Thome ubi est. q. xliiij. Totum cor hominis etsi non actu semper ferat in deum habitualiter: tamen semper in deum ferri potest: ita quod nihil est de dilectione cor hominis recipiat: et hoc est perfectio vite cui peccatum veniale non contrariatur: quia non tollit habitum charitatis eum non tendat in oppositum obiectum sed solum impedit charitatis usum. Quarto queri potest: utrum divine dilectionis sit aliquis modus habendus: presertim cum ratio boni consistat in modo specie et ordine: ut patet per Augustinum in li. de natura boni: sed dilectio dei est optimum in homine: secundum illud Col. iij. super omnia charitatem habentes. Hinc Augustinus querit in li. de moribus ecclesie: Dic mihi queso te: quis sit diligendi modus: verum enim ne plus minusve quam optet inflammari desiderio et amore domini mei: frustra vero quereret modum si non esset aliquis divine dilectionis modus. Ad hoc respondet Thomas. scda 2e q. xxvij. quod modus importat quamdam mensuram determinationem: que determinatio reperitur tam in mensura quam in mensurato: sed aliter et aliter. In mensura enim inveniuntur essentialiter:

quia mensura secundum seipsum est determinativa et modificativa aliorum: in mensuratis autem inveniuntur mensura secundum aliud: id est in quantum attingunt mensuram: et ideo in mensura nihil accipi potest immodificatum: sed res mensurata non est modificata nisi mensuram attingat siue deficiat siue excedat. In omnibus igitur appetibilibus et agibilibus mensura est finis: quia eorum que appetimus et agimus oportet accipere rationem propriam ex fine: ut patet in. ij. philosophorum: et ideo finis secundum seipsum habet modum: ea vero que sunt ad finem habent modum ex eo quod fini sunt proportionata. Et ideo sicut dicit philosophus in primo Politicorum. Appetitus finis in omnibus artibus est absque fine et termino: eorum autem que sunt ad finem est aliquis terminus: exempli gratia: Medicus non imponit aliquem terminum sanitati: sed facit eam perfectam quantumcumque potest: medicine vero terminum imponit: quia non dat tantum de medicina quantum potest: sed secundum proportionem ad sanitatem: quam si excederet vel ab ea deficeret esset immoderata: sic finis omnium actionum et affectionum humanarum est dei dilectio: ad quam omnes ordinantur que debite ordinantur: quia per eam maxime ultimum finem attingimus: et ideo in dilectione dei modus accipi non potest sicut in re mensurata ut sit in ea accipere plus et minus: sed sicut inveniuntur modus in mensura in qua non potest esse excessus: sed quanto plus attingit regula tanto melius est: et ita quanto deus plus diligitur tanta est dilectio melior: modus ergo diligendi deum est sine modo diligere: secundum Bernardum in li. de diligendo deum: cum inquit: Dilectio que tendit in deum tendat et in infinitum: nam et infinitus deus est et immensus: quisnam queso debeat esse finis nostri vel modus amoris: amat immensitas: amat eternitas: amat supereminens scientie charitas: amat deus cuius magnitudinis non est finis: cuius sapientie non est numerus: cuius pax exuperat omnem intellectum: et vicem repedimus cum mensura: vide nunc quo modo: immo quam sine modo deus a nobis amari meruerit: qui prior dilexit tantus ac tantum et gratis tantillos ac tales: hec ille inter alia. Quinto queri potest quomodo intelligatur illud preceptum Deuteronomio. vj. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo etc. Ad hoc respondet Thomas. ibidem. q. xliiij. inter alia: quod in Marco et in Luca ponuntur quattuor tradita in hoc precepto: in Deuteronomio. x. et Matthaeo. ponuntur tria: sed quis alicubi unum dimittit: hoc contingit quod illud ex alijs intelligitur: quattuor igitur sunt de ratione huius precepti. Pro quo sciendum quod dilectio est actus voluntatis que signatur hic per

cor: qz sicut cor corporale pncipiū est omniū corporaliū motuū: ita et voluntas et maxime q̄tum ad intentionē finis vltimī: qd̄ est oblectū charitatis: est pncipiū omniū spūaliū motuū: tria sunt autē pncipia actuū que mouent a volūate: scz intellectus qui signat p mentē: vis appetitiua inferior q̄ signat p animā: et vis executiua exterior q̄ signat p fortitudinē seu virtutē seu vires. Primo igit pncipif deus diligi ex toto corde: id est ex tota volūate: vt scz p charitatē volūtas totalitē ferat in deū: hoc enī est ex toto corde diligere. **¶** Si queris an deus totaliter diligi potest: dicendū q̄ hoc tripliciter intelligi potest. Primo vt modus totalitatis referat ad rē dilectā: et sic deus totaliter est diligendus: qz totū qd̄ ad deum ptinet diligi debet: siue sit iusticia siue misericordia. Secūdo vt totalitas ad diligentē referat: et sic etiā deus totaliter diligi debet: vt nō remaneat in corde locus amore dei vacuus: quo intret amor indinatus: sed oīa referant in deū vt eius honor et beneplacitū in omnib⁹ pponat. Tercio potest intelligi totalitas fm cōpationē diligentis ad rem dilectā: vt scz modū diligentis adequet modo rei dilecte: et hoc esse nō potest: cū enī vnūqd̄qz sit intantū diligibile inquantū est bonū. Deus cui⁹ bonitas est infinita: est infinite diligibilis: nulla autēz creatura potest deū infinite diligere: qz oīs virt⁹ creature siue naturalis siue infusa ē finita. Hinc hortat Hugo: dicens: Quātum potes tantū diliges: possibilitas tua erit mensura tua: quāto plus amas tanto plus habes: et quāto plus habes tanto felicior es. Extendere ergo et dilatare quātū potes: vt totū impleatur qd̄ in te est: noli timere q̄si deficere debeat ille si nimis capax fueris: si vas nō deficit oleū sufficit: cor tuū vas est: amor illi⁹ oleū est q̄d̄ tu vas habes: ille infundere nō cessat: hec ille. Secūdo pncipif diligi ex tota mēte: id est intellectu: vt. s. moueat ad assentiendū his que sunt fidei et ad meditandū d̄ deo dilecto: qz vbi cor ibi oculus tā exterior q̄ interior. Tercio pncipif diligi ex tota anima: id est ex vi appetitiua inferiori vt se conformet pti superior: qz sicut spera superior motu suo mouet inferiores: sic etiā volūtas mouet appetitum sensitiuū: vt habet. iij. de aīa et hoc p vim amoris p̄sertim diuini: mouetis efficaciter ipam volūtatē: qua desipe facit carnalis et ardua reddit suauia. Quarto pncipif diligi ex tota virtute vel fortitudine: id est vi executiua exteriori: qua scilz actus

noster exterior obediat deo ad operandū ex dilectiōe: nec p̄spers cedens nec aduersis: sed fideliter cū apostolo clamitans: Omnia possum in eo qui me cōfortat: et aggredi ardua et sustinere graua. Ad laudē dei.

De modo et ordine charitatis respectu diligibiliuz boni cōmutabilis:

Sermo XIX

Nono patrē tuum

h et. Visio de p̄cepto et modo diligendi bonum incōmutabile: in p̄senti sermone videndū est de modo et ordine diligendi bonū cōmutabile. De quo p̄mo queri potest: vtrū ordo charitatis respectu diligibilem boni cōmutabilis cadat sub p̄cepto: p̄sertim cū ea que sub p̄cepto cadunt: nobis sufficiēter in sacra scriptura tradita sūt: sed ordo charitatis respectu diligibilem inter creaturas nusq̄ in sacra scriptura reperit positus. Ad hoc respōdet Tho. scda 2. q. xlv. q̄ modus qui ptinet ad rationē virtutis si actus cadit sub p̄cepto qd̄ datur de actu virtutis: ordo autem charitatis pertinet ad dilectionē ipius virtutis: cum accipiat fm p̄portionem dilectionis ad diligibile. Rursum cum fm philosophū in. v. Metaphy. Prius et posterius dicif fm relationem ad aliquod pncipiū: oportet necessario q̄ vbi cūqz est aliquod pncipiū: sit etiā aliquis ordo: dictū est autē in sermone p̄cedenti: q̄ dilectio charitatis tendit in deum: sicut in pncipiū beatitudinis: in cuius cōmunicatione charitatis amicitia fundatur: et ideo oportet q̄ in his que ex charitate diligunt: attendat aliquis ordo fm relationē ad primū pncipiū huius dilectiōis qd̄ est deus: ex quibus manifeste patet: q̄ ordo charitatis sub p̄cepto cadere debet. P̄terea omne illud quod deus facit in nobis p gratiā: instruit p legis p̄cepta: fm illud Hier. xxxj. Dabo legem meā in cordibus eoz: sed deus causat in nobis ordinē charitatis: fm illud Cant. ij. Ordinavit in me charitatem. Ad illud igitur quod obijcit dicendum: q̄ ordo diligendoz in sacra scriptura satis exprimitur: cū enī mādat vt q̄s diligat proximū sicut seipm: satis dat intelligi q̄ dilectio sui p̄p̄ius p̄ferri debet dilectioni proximi: sic tñ mādat 1. Job. iij. q̄ p fratrib⁹ aīam: id est vitā corporalē ponere debem⁹: dat intelligi q̄ proximi salutē plus diligere debem⁹ q̄ corp⁹ p̄p̄iū. Rursuz cū mādat ad Gal. vj. q̄ opemur ho-

nū maxie ad domesticos fidei: dat intelligi q̄ inter p̄ximos ceteris parib⁹ meliores magis diligere debem⁹. Sicut cū. j. ad Timo. v. Atupat q̄ nō h̄z curā suoz ⁊ maxie domesticoz: dat intelligi q̄ p̄p̄ndozes magis diligere debem⁹: ⁊ si p̄ximi diligēdi sunt: p̄his est q̄ magis p̄ximi magis sunt diligēdi: inf̄ bec autē diligibilia de⁹ vt p̄tractū est sup oīa diligēd⁹ ē: qd̄ ipse christ⁹ patēter inuit Luce xliij. dicēs: Si q̄s venit ad me ⁊ nō odit pat̄rē ⁊ matrē ⁊ vxo. ⁊ fil. ⁊ fra. ⁊ so. adhuc aut ⁊ a. s. nō pōt meus esse discipul⁹. Secūdo q̄ri pōt: vtrū s̄m ordinē charitatis hō plus debeat diligere seipm̄ q̄ p̄ximū: ⁊ videt q̄ nō: qz charitas nos facit p̄formare volūtate nostrā volūtati diuine: sed de⁹ nō magis diligit nos q̄ p̄ximos: s̄ magis diligit p̄xios nobis meliores: cui⁹ dilectiōi nos p̄formare debem⁹. Preterea de⁹ vult q̄ magis desiderem⁹ honorē suū q̄ cōmodū nr̄m: vult etiā q̄ magis amem⁹ ⁊ app̄ciemur qd̄ magis est amandū ⁊ app̄ciādū: sed salus pluriū alaz magis facit ad honorem dei ⁊ magis app̄ciādū est q̄ salus vni⁹ anime nostre. Hinc videt dicere ap̄lus Heb. ix. optabā ego ipse anathema esse a xp̄o p̄ fratrib⁹ meis. Ad h̄ r̄ndet Bonauē. sup. iij. di. xxix. q̄ s̄m ordinē charitatis amor salutis pp̄rie: p̄ponend⁹ est amor salutis aliene: alio q̄n vt d̄r Eccl. xliij. Qui sibi nequā est cui bon⁹ erit. Dictat etiā h̄ iudiciū recte rōnis ⁊ instructio nature: nā sicut natura appetit suā p̄seruationē: sic charitas suā p̄fectionē: s̄ natura magis appetit cōseruationē sui in se q̄ in suo fili: sic p̄ p̄his ⁊ charitas: nā vnū qd̄q̄ plus appetit p̄fectionē in seipso q̄ in suo fili: ⁊ qd̄libet pondus plus trahit corp⁹ in q̄ est ad sitū sibi debitū q̄ trahit ad corpus sibi annexū. Hinc est q̄ charitas p̄us appetit deū vniri nobis ⁊ i nobis habitare: nosq̄ in ipm̄ deū tēdere: ac in ipso q̄scere q̄ appetat in aliq̄ alio q̄ nobiscū h̄z aliquā similitudinē. Ad obiectū q̄ dicendū s̄m Rich. ibidē: q̄ magnitudo act⁹ diligēdi ex charitate nō tm̄ pensat s̄m magnitudinē boni diligibilis: s̄ cū hoc etiā s̄m p̄ximitatē diligētis ad diligibilitatē: qz actus charitatis nō tm̄ est ab habitu charitatis: sed etiā a virtute diligētis q̄ est volūtās. Ille enī act⁹ elicif a volūtate p̄ charitatē: sic aut virt⁹ naturalis vt virtus ignis forti⁹ agit ceteris parib⁹ respectu obiecti p̄ximi q̄ remoti: sic volūtās forti⁹ mouet ad diligendū ceteris parib⁹ rem diligētī p̄ximiorē. Faciēda est q̄ cōpatio bonitatis diligibilis p̄ximationi ad

diligentē: ⁊ si bonitas vni⁹ diligibilis plus excedat bonitatē alteri⁹ diligibilis q̄ app̄ximatio diligibilis min⁹ boni ad diligentes excedat app̄ximationē magis boni ad eū: dē min⁹ diligentē: tūc ille diligēs magis diligere mai⁹ bonū debet: si autē est ecōtrario magis debet diligere min⁹ bonū: ⁊ qz nulli⁹ p̄ximi bonitas tantū excedit bonitatē diligētis ex charitate quātū p̄ximitas diligēdi ad seipm̄ excedit app̄ximationē sui p̄ximi ad eū: ideo d̄z hō ex charitate mag⁹ diligere seipm̄ min⁹ bonū q̄ quēcūq̄ aliū p̄ximū magis bonū: verūth̄ qz diuina bonitas pp̄ infinitatē sui plus excedit bonitatē hominis diligētis ex charitate q̄ app̄ximatio hoīs ad seipm̄ excedit app̄ximatōez dei ad eū: t̄do magis d̄z hō diligere deum q̄ seipm̄. Addit etiā Bonauē. q̄ sic essentialē ē nature appetere esse: sic etiā est eēntiale gr̄e appetere deo cōplacere ⁊ de adherere: ⁊ t̄o de⁹ nunq̄ a nobis exigit vt magis salutē alienā q̄ pp̄riā diligam⁹. Hinc dicit in euāgelio: Quid p̄dest homi si vniversum mūdū lucret: aīe x̄o sue detrimētū patiat. Qz aut ap̄lus dic: Optare se anathema a xp̄o p̄ fratrib⁹ itelligif ad t̄pus ⁊ sub p̄ditōe. s̄. si optabile esset. Tertio q̄ri pōt: vtrū q̄ pl⁹ hō diligere d̄z p̄ximū q̄ corp⁹ pp̄riū: p̄sertim cū plus diligendū eē videt illud sine q̄ nō pōt q̄s eē p̄fecte beat⁹: q̄ illud sine quo potest esse p̄fecte beatus: s̄ aīa nō pōt esse p̄fecte beata etiā b̄titudine essentiali sine pp̄rio corpe: qz dic̄ Aug⁹. xij. sup Gen. Inest aīe naturalis appetit⁹ corp⁹ administrādi: q̄ appetit⁹ quodāmo retardat ne tota intētōe p̄gat in illud summū celū q̄ diu nō subest corp⁹: cui⁹ administratiōe appetitus ille q̄scat: sic em̄ vnaqueq̄ res p̄seruationē pp̄rie essentie naturalit̄ desiderat: sic ⁊ hō cui⁹ essentia ex aīa ⁊ corpe dinoscif cōstituta. Ad h̄ r̄ndet Tho. sc̄da 2. q. xxvj. q̄ illud ē magis ex charitate diligēdū qd̄ habet pleniorē rōnē diligibilis ex charitate: cōsoctatio q̄ in plena p̄ticipatōe b̄titudinis: q̄ est rō diligēdi p̄ximū: est maior rō diligēdi q̄ p̄ticipatio b̄titudinis p̄ redūdantiā: q̄ est rō diligēdi pp̄riū corp⁹: ⁊ addit Rich. vbi s̄. di. cēs: Qz p̄xim⁹ q̄ ad aīaz plus ē diligēd⁹: qz bonitas aīe p̄ximi pl⁹ excedit bonitatē corporis nr̄i: eo q̄ directe ē capax dei p̄ cognitōnē ⁊ amorē: qd̄ corpi nr̄o nō puenit q̄ p̄ximitas corporis nr̄i ad aīaz nr̄az excedit app̄ximatōez p̄ximi ad eā: maxie cū p̄xim⁹ nr̄ sit cōformis aīe nr̄e in rōne ⁊ volūtate: que cōformitas corpi respectu aīe nō puenit: vnde

magis debet homo ex charitate proximo vel
le suam beatitudinem quam anime sue illud beati-
tudinis quod sibi accrescit in corporis resumpti-
one: quia aut nihil sibi accrescit de habitu /
dine essentiali: aut ita parum et tali modo quod
plene beatitudinis proximi non debet anteponi
maxime quia homo pro salute proximi ponendo animam
suam id est vitam corporalem in vitam eternam custo-
diat eam: quod utique in aliquo casu est de necessi-
tate precepti: unde quidam ita distinguunt: quod
homo debet plus diligere proximum quam corpus proxi-
mum: pro statu corruptibili quod seorsum aggravat ani-
mam: ut dicitur Sapientie. ix. non tamen pro statu incor-
ruptibili quod corpus erit anime necessarium ad
sue beatitudinis complementum. Quarto quod
ri potest utrum homo plus diligere debeat unum
proximum quam alium: presertim cum iusticia habita
non tamen est ratio diligibilitatis: sed etiam possi-
bilis haberi: quod dicitur Augustinus. li. viij. de tri. c. vj.
quod amat homines: aut quia iusti sunt: aut ut iu-
sti sint amare debet: sed omnes homines quibus non
sint eque iusti: tamen equaliter capaces sunt iusti-
cie: si deus infundere vellet: ergo ratione iusti-
cie possibilis haberi debent omnes equaliter dili-
gi. Ad hoc respondet Richardus. sup. iij. di. xxix. quod homo
magis diligere debet unum proximum quam alium:
non tamen secundum effectum sed etiam secundum affectum: cuius
ratio est: quia dum deus sit formale obiectum cha-
ritative dilectionis: et ipse diligens sicut ef-
ficiens per ipsam charitatem sicut principium chari-
tative dilectionis: oportet quod secundum maiorem ap-
proximationem rei dilecte ad alterum istorum: ma-
ior sit dilectionis affectus: unde quanto diligibile
melius est tanto deo propinquius est: et tanto
magis diligendum est: ceteris paribus tamen: simi-
liter quod quanto diligibile propinquius est diligentem:
tanto magis ceteris paribus diligendum est.
Hinc duorum diligibilium unum posset ita parum
excedere aliud in propinquitate ad deum: et tamen
excessive ab alio excedi in propinquitate ad di-
ligentem: quod diligens magis deberet diligere
minus bonum: quibus minor excessus in boni-
tate plus reddat rem diligibilem quam aliqui maior
excessus in propinquitate ad diligentem. Ad
obiectum ergo respondit quod homo ratione iusticie
la habite: magis est diligibilis quam ratione capa-
citate iusticie possibilis haberi: quia plus mo-
uet res dum est in actu quam dum est in potentia.

Quinto queri potest utrum ergo quis plus dili-
gere debet extraneum meliorem quam sibi magis con-
iunctum minus bonum: presertim cum quis magis il-
lum diligere debeat quam secundum perfectam iusticiam ma-
gis est diligendus: sed secundum perfectam iusticiam me-
lior est semper magis diligendus. Dicit enim

Augustinus. de vera religione quod hec est perfecta iu-
sticia qua potius potiora et minus minora di-
ligimus: et congrue satis: quam in diligendo de-
bet homo se diuine voluntati conformare: sed de
meliozem semper magis diligit: quia maioris dile-
ctionis effectum in eodem ostendit. Ad hoc respondet
Richardus. ubi. s. quod nos aliquem magis dilige-
re quam alium dupliciter intelligi potest aut sibi ma-
ius bonum optando: vel ex affectu maiori dili-
gendo. Primo modo debet extraneum meliorem
magis diligere quam sibi coniunctum minus bonum
pro illo statu quo sunt in tali gradu bonitatis:
sed enim requirit dei iusticia ut maiori bono premi-
um maius respondeat: quod dum tamen sumus in statu vie
in quo potest esse perfectum in merito debet homo velle quod
sibi magis coniunctus pueriat ad maius meritum
quam extraneum: et ex merito ad maius premium. Secun-
do modo loquendo de dilectione: quod scilicet ex affe-
ctu maiori diligit: tunc quam in ordine diligendi
ex charitate debeat haberi aspectus ad propin-
quitate diligibilem: ad deum et et ad diligentem: ita
tamen quod multo magis ponderet excessum in vno gra-
du propinquitatis ad deum: quam excessum in vno gra-
du propinquitatis ad diligentem: unde tanta potest esse
bonitas extranei et tanta pura bonitas et propin-
quitas mihi magis coniuncti: utpote quia non atti-
net nisi in tertio gradu: quod ex maiori affectu
diligere debeam extraneum magis bonum quam mi-
hi magis coniunctum minus bonum: potest etiam econ-
uerso contingere quod ille qui mihi coniunctus est: ita de
propinquo mihi coniunctus est: et excessus bonitatis
extranei ultra bonitatem istius ita purus quod plus
diligere debeo istum minus bonum magis mi-
hi coniunctum quam illum extraneum magis bonum: quia
cum esse meus a parentibus meis habeo: credo quod
sicut non debeo aliquem proximum ex maiori affe-
ctu diligere quam meipsum: quantumcumque excedat me
in bonitate: sic non debeo aliquem proximum ex af-
fectu maiori diligere quam patrem meum: quantumcumque
illum excedat in bonitate non privilegiata: quod di-
co propter bonitates humane nature christi et
beate virginis quas ex maiori affectu diligere
debeo quam patrem vel matrem: quia pro eorum bonitates
nobis puerit maius bonum quam pro parentibus. Ad hoc
ergo quod obijcit quod in diligendo debet homo se con-
formare voluntati diuine: dicendum quod est verum
non tamen semper volendo quod ipse vult sed quod ipse
vult hominem velle: et ideo quis deus simpli-
citer vult magis bonum: quia nulla est propinquitas
ad deum nisi per bonitatem: non tamen vult me ex affe-
ctu maiori diligere extraneum meliorem quam pa-
trem meum minus bonum: quia vult quod in diligendo
ego seruem rectam inclinationem nature: quibus non
velit quod seruem inclinationem corruptam. Sexto

queri pōt vtrū ordo charitatē remanebit in patria. Rñdet ad hoc breuē Bonauen. sup. iij. di. xxxj. declinās ad hāc ptē q̄ duplex ē ordo charitatis. Unus q̄ respicit charitates fm se: que q̄dē attēdit fm gradū ⁊ differentias boni: magis boni ⁊ maximi boni: ⁊ ille manet in patria: qz essentialis est charitati: vnde magis hō diligit in patria deū q̄ spīritū creatū: ⁊ spīritū magis q̄ corpus. Alius est ordo q̄ attendit ratiōe nature subtracte: vtpote ille q̄ est fm differentias pprii boni et alieni: ppinqui ⁊ remoti: ⁊ hic ordo non remanebit in patria p eo q̄ nō cōpetit illi statui: nā in statu beatitudinis erit pfecta obedientia nature respectu glorie: ita q̄ tūc omnino natura glorie cōformabit: vt sicut corpus efficiet spīrituale ⁊ per omnia spīritū obtēperabit: q̄uis nūc oporteat spīritū corpori condescendere: sic per omnia natura cōformabitur ordine gratie ⁊ glorie: qui attenditur scdm differentias boni: erit etiam ibi perfecta conformitas voluntatis nostre respectu diuine: ⁊ ideo non magis diligemus illud quod magis erit nobis ppinquū: sed illud quod erit dño magis beneplacitū. Erit etiā ibi perfecta affluentia ⁊ redundātia cōmunis leticie: quia multiplicabitur gaudiū hominis multiplicatione perfecta: vt tantū gaudeat de bono vnus cuiusqz pximi q̄tuz de suo: quod non posset esse nisi diligeret pximū q̄tū semetipsum ⁊ hoc est quod dicit Ansel. in prologo. c. vltimo. In illa perfecta charitate innumerabilium angeloz ⁊ hominū beatorū: vbi null⁹ minus aliū q̄ seipm diligit: nō aliter gaudebit q̄sqz pro singulis alijs q̄ pro seipso: ⁊ hoc etiā sentit Augus. de vera religione: ⁊ Bern. li. de diligēdo deum. Ne laudē det.

De ordine charitatis inter patrē matrē: vxorē: filios: benefactores: beneficiatos: amicos ⁊ inimicos:

Sermo XX

Onora patres tuos.

b Ad exequēduz vltimus de ordine diligendi bonū cōmutabile vt lucidius ad pticularia discutiēda ventamus.

Primo queri pōt vtrū q̄s magis diligere debeat patrē vl matrē: p̄sertim cū dicit p̄s in p̄mo de generatiōe animalū: q̄ femina in generatiōe dat corpus: sed homo nō habet

animā a patre: qz p creationē ifundit a deo ⁊ sic habz filius plus a matre q̄ a patre: sūt etiā matres magis amatrices filioz: vt dicit idē p̄s in. x. Ethic. Ad hñ rñdet Tho. scda. 2. q. xxvj. q̄ p se loquēdo ceteris paribus pat̄ magis ē amād⁹ qz mat̄: amant em̄ pat̄ ⁊ mat̄ vt q̄dā p̄ncipia natural' originis: pat̄ aut̄ habet excellētiorē rōnē p̄ncipij qz mat̄: qz pat̄ ē p̄ncipiū p modū agentis ⁊ forme: mat̄ aut̄ p modū patiētis ⁊ materie: qm̄ in generatiōe homis mat̄ ministrat materiā corpis in formē: forma aut̄ p virtutē formatiua q̄ est in semīe patris: ⁊ q̄uis virtus seminis nō pōt creare rōnalē aiāz dispōit tñ materiā corpālē ad hmōi forme susceptionē: verūtamē pōt inē p̄ez ⁊ matrē tāta eē distātia virtutis ⁊ malitie q̄ amicitia soluet vl minuat: vt dicit p̄s in. viij. Ethic. ⁊ ideo vt dicit Amb. Boni domestici sūt mal' filijs p̄ponēdi: posset et̄ fili⁹ diligi tā pax a p̄e ⁊ tā multū a matre: q̄ filius magis deberet diligere matrē qz p̄em. Scdo hō q̄ri pōt vtrū q̄s magis diligere debeat p̄em spūalem vl carnalē: p̄sertim cū sup illud Luc. viij. Mater mea ⁊ fr̄es mei hij sunt. Dicit Beda in glo. q̄ religiosiores mōstrant copule mētū qz cor porū: ⁊ corporalī necessitudinī p̄scripto ⁊ celestiū forma p̄fertur: ergo magis sūt diligende copule mētū: qd̄ includit magis eē diligendū p̄em spūalē qz carnalē. Minus cum maiora b̄ficia recipim⁹ a p̄e spūali: sic magis est n̄m eē grē qz n̄m eē nature: qz melior ē vn⁹ times deū qz mille filij ipij: vt dicit Eccl. xvj. Ad hñ rñdet Ricb. sup. iij. di. xxix. q̄ oib⁹ p̄fatis magis debet q̄s diligere patrē carnalē qz spūalē: sibi optādo magis bonū ⁊ ex maiori affectu: qzuis em̄ mai⁹ b̄ficiū recipit filius a p̄e spūali qz carnali: tamē pater spūalis nō est ita vere cā b̄ficiū qd̄ ipendit filio sicut pat̄ carnal' b̄ficiū qd̄ ipendit filio: qz pater spūal' nō dat nisi ministrat eē grē: pat̄ hō carnal' dat eē nature sicut efficiēs cā: ⁊ sic pl⁹ excedit rō cause ī p̄e carnali qz b̄ficiū spūale collatū a p̄e spūali. Verūtamē tal' posset eē affect⁹ exhibitōis patris carnal' erga filiū q̄ p̄ponēdus ē pat̄ spūali: mlti nā qz p̄entes im̄ericordes se filijs exhibēt: imo plerūqz p̄ptores se faciūt aiāz filioz: iux illud ps. cv. Immolauerūt filios suos ⁊ filias. s. demonijs. P̄terea ī actu exteriori debet fili⁹ aliquā reuerētiam p̄ri spūali quā nō debet p̄ri carnali: qz pater spūalis pōit loco dei q̄ ē pat̄ oim: p̄cipue in effectib⁹ grē qd̄ p̄fert existētiā spūalē. Ter

tlo p̄inde q̄ri p̄t vtrū q̄s maḡ diligere vxo
 rē d̄z v̄l p̄entes: p̄sertim cū illd̄ videt̄ maḡ
 diligēdū cui ē maḡ adherēdū: s̄ B̄n̄. ij. d̄z:
 relinq̄t hō p̄ez t̄ m̄ez t̄ adherēbit vxoꝝ sue
 t̄ erūt duo in carne vna. Min̄x cū q̄nto for
 tior ē inf̄ aliq̄s p̄iunctio tāto maior ē dilectio
 nis rō: s̄ fortior ē p̄iunctio inf̄ vix t̄ vxoꝝ: qz
 fūdaf sup̄ vīculū leḡ diuīe q̄z inf̄ vix t̄ pa
 rētes: qz fūdaf sup̄ vīculū actionis nature:
 fortior ē at̄ de q̄z natura. Ad B̄ r̄ndet Ric̄.
 sup̄. iij. d̄. xxix. q̄ oib̄ p̄sat̄ ex maiori affe
 ctu charitat̄ d̄z vir diligere p̄entes q̄z vxo
 rē: tū rōne fortior̄ p̄iunctio: qz fortior̄ ē p̄i
 ctio q̄ ē fūdata sup̄ p̄in̄q̄simū nature gradū
 q̄lis ē viri ad p̄entes: q̄z fūdata sup̄ mutuū
 p̄fēsu p̄ v̄ba v̄l signa exp̄ssa q̄lis ē inf̄ vix t̄
 vxoꝝ: tū ē rōne maior̄ boni a diligēti rece
 pti: qz eē: nutriri t̄ disciplinari: q̄ fili⁹ a p̄enti
 bus recepit: mal⁹ bonū sūt q̄z carnale reme
 diū p̄tra estū p̄cupiscētie: t̄ solatiū societāt̄:
 t̄ adiutoriū ad p̄creatiōez pl̄is q̄ vir recipit
 ab vxoꝝ: rō p̄inde dictat q̄ vir maḡ eū dili
 gere d̄z: a q̄ diligit̄ stabili⁹ t̄ amore min⁹ re
 flexo: ac maḡ p̄p̄ se: s̄ iste p̄ditioes sūt ma
 gis in dilectioe m̄ris ad filiū q̄z vxoꝝ ad vi
 rū: qz facili⁹ vt in pl̄ib⁹ soluit̄ amicitia mu
 lier̄ ad vix q̄z m̄ris ad filiū: vxoꝝ ē raro
 amat nisi vt reamēt̄: s̄ s̄m p̄bm. viij. Ethico.
 m̄res gaudēt ibi amare reamari nō q̄runt: si
 vtraq̄ nō p̄tingāt. Vxoꝝ ē vt in pl̄ib⁹ nō
 forti amore diligūt maritos nisi p̄p̄ vtile v̄l
 delectabile: m̄res autē fortit̄ diligūt: t̄ si ni
 hil debeat eis p̄desse: verūt̄ q̄ m̄li viri ma
 gis amare vidēt̄ vxoꝝ q̄z p̄ntes: s̄ v̄it̄ ex
 eo q̄ i amādo sequūt̄ ielationē s̄sualitat̄:
 q̄ p̄p̄ sui corruptioez magis incliat̄ ad bonū
 delectabile s̄z carnē. Quarto itaq̄ q̄ri po
 test vix parētes sūt maḡ diligēdi q̄z filij: p̄
 sertim cū s̄m ordinē nature humor p̄cedit a
 radice ad ramos: s̄ amoris p̄uersio in rōna
 libus simil̄ ē d̄natiōi humorū i vegetabilib⁹:
 p̄af aut̄ cōparat̄ ad filiū sic radix ad ramos
 hic ordie nature filij pl⁹ diligūt̄ q̄z p̄entes:
 s̄ gr̄a ē p̄fectio natur̄: t̄ idō simil̄ ordo teneri
 d̄z i gratuito Ad B̄ r̄ndz Bonauē. sup̄. iij. d̄.
 xxix. q̄ s̄z ordiez charitat̄ p̄tes ceter̄ p̄ib⁹
 p̄ponēdi sūt filijs: cui rō ē qz gratuit⁹ amor
 fac̄ memorē eē p̄ceptoz b̄nficioꝝ: t̄ qz plura
 b̄nficia recepit⁹ a p̄entibus q̄z a filijs: ideo
 s̄m vie desiderii plus ets tenemur t̄ magis
 eoz salutē diligere t̄ p̄curare debem⁹: vnde
 generalit̄ s̄m Ric̄. ibidē: ad vidēdū quem
 duoz hoīm debeat hō magis diligere: respi
 cere debem⁹ nō tm̄ eoz b̄ntatē t̄ eoz diligē

tē p̄p̄in̄q̄tatē: s̄ ēt eoz ad diligētē dilectionē
 t̄ ad b̄nficia q̄ diligēs recepit p̄ eoz p̄curati
 onē seu opatiōez: cū q̄ fili⁹ plura b̄nficia rece
 pit a p̄entib⁹ q̄z a filijs: t̄ s̄us dilect⁹ sit a suo
 p̄re q̄z a suo filio ceter̄ parib⁹ magis dilige
 re d̄z patrē suū q̄z filiū: verūt̄ dilectioe na
 turali magis incliat̄ affectus hoīs ad filios
 q̄ ad parentes cuius rō est: qz natura appet
 tit in suo simili cōseruari: t̄ magis illud di
 ligit in q̄ habet p̄ncipalitus saluari: t̄ quia
 p̄af habet in filio saluari s̄m ordinēz natū
 re t̄ nō ecōuerso: hinc s̄m ordinē nature ma
 iorē inclinationē habet ad filium: qz magis
 vult ip̄m habere sup̄stitē q̄ patrē. Ad B̄ au
 tē q̄ obijct̄ q̄ s̄z gratia dei debet esse con
 formis nature. R̄ndet ibidē Bonauē. q̄ na
 tura in q̄busdā currit via cōsona cū gratia:
 vt q̄ hō plus t̄ plus diligit se q̄ p̄imum:
 in hoc natura gratie cōcordat: in q̄busdā
 vero currit via opposita: s̄z i hoc q̄ diligit
 se plus q̄ deum: hoc enim gratie repugnat
 in q̄busdā vero currit via despata v̄l diuer
 sa: vt in hoc q̄ diligit filius plus q̄ patrē:
 vnde gratia sup̄ueniens ordinē in affectu: p̄
 mo saluat t̄ pficit: in sc̄do simplicit̄ mutat:
 in tertio nouū ordinē dat: ita t̄m q̄ affectum
 nulluz exterminat: v̄n̄ p̄cludit opinatiue q̄
 hō habens charitatē t̄ habēs parētes t̄ fili
 os: dum mouet̄ affectu gratuite dilectionis
 magis desiderat parentū salutē: dum vero
 affectu nature magis desiderat filij sanita
 tem: t̄ est hec oppositio naturalis ad gratū
 tum p̄pter p̄siderationē diuersā. Quinto
 q̄ri p̄t vtruz homo magis diligere debeat
 benefactorē v̄l beneficiatū: p̄sertim cum di
 cat p̄hus in. ix. Ethico. q̄ benefactores ma
 gis amare vidēt̄ beneficiatos q̄ ecōuerso
 Ad hoc r̄ndet Thom̄. sc̄da. 2. q̄. xxvj. q̄ alī
 quid magis diligit̄ dupliciter. Uno modo
 qz rationē h̄z excellentioris boni t̄ sic bene
 factor est magis diligendus: qz euz sit p̄nci
 piū boni in beneficiato rationē h̄z excellen
 tioris boni: t̄ talis amor est magis debitus
 ac p̄ p̄sequens eius p̄trariū habet rationem
 maioris pcti. Secundo mō rōne maioris cō
 iunctionis t̄ sic magis diligit̄ beneficiat⁹: q̄
 p̄hs. ix. Ethic̄. p̄bat quattuor rōnib⁹. p̄ri
 mo qz b̄nficiatus est q̄st̄ q̄ddā op⁹ b̄nfacto
 ris: naturale autē est alicui vt diligit opus
 suū. Secundo qz vnusq̄sqz naturalit̄ diligit
 id in quo respicit suū bonū: v̄n̄ benefactor
 in beneficiato respicit suū bonū honestum:
 sicut beneficiatus in benefactore suū bonū
 vtile: bonū autē honestū delectabilius cor

considerat q̄ bonū vtile: qz diuturnū est ⁊ magis cū delectatione recolit. Tertio qz ad amātem ptinet agere: vult em̄ ⁊ operat bonū amato: ad amatū aut ptinet pati. Quarto qz difficultus est beneficia impēdere q̄ recipere: ea vero in q̄b⁹ magis laboram⁹ mag⁹ diligimus: q̄ vero de facili nobis pueniunt q̄dammodo cōtēnim⁹: vñ ex oib⁹ ꝑcludit: qz licet amor bñficiati ad benefactorē est magis debit⁹: tñ amor benefactoris ad beneficiatū est magis spōtane⁹. Sexto q̄ri pōt vtrū teneat q̄s inimicos diligere: tā q̄ ad affectū q̄ q̄ ad effectū: ꝑsertim cū dicit Leuit. xix. Diliges amicū sicut temetip̄m: sup q̄ dicit Aug⁹. qz nomie amici itelligit oīs hō: ⁊ dñs i euāgelio q̄ nihil manifestius: diligite inimicos vros: benefacite his q̄ oderunt vos ⁊ orate ꝑ rē. Ad hoc rñdz Bonauē. sup. iij. di. xxx. qz nūq̄ est vera charitas nisi affectu diligat omne diligibile: diligibile aut a charitate ē omne illd qd est possibile ad beatitudinē ꝑuenire: ⁊ ideo nō hz aliq̄s charitatē nisi diligit omnes illos q̄ sunt in statu vie: siue sint amici siue inimici: dicit em̄ in ꝑs. Latū mādatū tuū nimis: qz mādatū charitatis ad oēs se extēdit: ⁊ sicut lōgītudo mādati se extēdit ad oēm dñitiā t̄pis: sic latitudo ad oēm ꝑsonā hominis viatoris: ⁊ ideo sicut nō haberet charitatē q̄ ꝑponeret vno t̄m die peccare ⁊ i alijs bñfacere: eo qz sibi deficit lōgītudo mādati: sic oēs homines diligēs ꝑter vnū soluz charitatē nō hz: qz sibi deficit latitudo mādati. Est tñ duplex affect⁹ amoris: qdā ē elicit⁹ a charitate q̄ scz optat q̄s alteri summū bonū seu etnā beatitudinē: ⁊ h̄ affectu oēs tenent inimicos et actu inimicātes diligere ⁊ eis vitā etnā optare. Alius affect⁹ ē imperat⁹ a charitate: q̄ scz optat q̄s alteri bonuz t̄pale ⁊ ꝑspitatē t̄nsitoria: ⁊ h̄ affectū nō oēs tenent diligere: s̄ suffic̄ nō odisse ⁊ de ei⁹ malo nō gaudere: nisi in q̄tū malū pene ꝑficit ad salutē aie: vñ talit̄ illū diligere eēt ꝑfectionis ⁊ superogatiōis: sic diligere ꝑmo mō ē necitatis ad quā tā ꝑfecti q̄ ꝑfecti sūt obligati: ⁊ sicut mādatū istd de dilectiōe ꝑximī intelligit q̄tū ad affectū: sic et q̄tū ad effectū. ꝑdro quo sciēdū qz q̄s aliū diligere potest effectū exteriori dupl̄. ꝑrimo quicūqz se offert t̄pis oportunitas. Secūdo qñ soluz icūbit necitas. Si loq̄mur ergo de speciali exhibitōe opis exterioris generalit̄ qñ se offert t̄pis oportunitas: sic diligere inimicos effectū cumulus est ꝑfectionis nō ꝑceptū necessarie obligatiōis: licet q̄tū ad effectū i ge-

nerali q̄ scz cōmunit̄ alijs ipedūf ex ꝑcepto tenent etia inimicos diligere: vt dicit ibidē Ricb. vt cū orat ꝑ ꝑplo i generali: vñ ꝑdicat i cōmuni: vñ elemosynas dat in cōmuni: aut salutatiōes nō negare vñ similia: q̄ cōit om̄nibus impēdunt nisi in casu in q̄ timeret ex hoc inimicū magis ꝑuocari vñ aliqd aliud malū oriri. Si vero loq̄mur de exhibitōe opis qñ necitas icūbit: tūc inimicos effectū diligere est generalis ⁊ necessarie obligatiōnis. An dicit. j. Job. iij. Qui habuerit s̄stantiā huius mūdi ⁊ viderit fratrem suū necessitatē patiētē ⁊ clausurit viscera sua ab eo quō charitas dei manet in eo. ꝑterea s̄m Ricb. ibidē: omnes tenent ad nō faciēdū inimicis malū effectū: q̄uis licitū sit quādoqz eis inferre t̄palia grauamīa siue in corpore siue in possessiōe ordinata ad animarū eoz vñ reipublice vtilitatē: s̄ tñ nō est licitū cuilibet facere: s̄ tātmōdo ꝑcessus est illi q̄ hoc facit: vt minister legis q̄ nec hoc facere debet ex liuore vidēte s̄ zelo iusticie ⁊ amore vtilitatis publice ⁊ sic faciens nō facit vt inimicus sed vt amator iusticie. Septimo queri pōt vtrū mal⁹ sit meritū diligere amicū vñ inimicū: ꝑsertim cū dicit Mat̄. v. Si diligitis illos q̄ vos diligūt quā mercedem habebitis: glo. nullā in celo. Cōstat autē qz diligere inimicos ē de supadditis a dño in euāgelio: s̄ dñs nō supaddit nisi ea que sūt ꝑfectionis maioris. Mirū euz ibi sit maior pugna ⁊ ꝑ ꝑsequēs gloriosior victoria. Ad hoc rñdet Ricbar. sup. iij. di. xxx. qz ad vidēdū q̄s hoz actū sit magis meritor⁹: respiciendū est ad quattuor: scz ad formā q̄ ē charitas: ⁊ ad conatū volūtatis ipsius diligentis: ⁊ ad ꝑueniētiā ip̄ius obiecti: ⁊ ad relationē in finē. Si em̄ vnus actus aliū excedit in aliquo istoz ⁊ sunt pares in alijs tribus: ille qui excedit est magis meritorius: vnde si duo act⁹ sunt ex equali charitate: ⁊ ex eq̄li voluntatē conatu: ⁊ respectu obiectoz eque cōuententiū: ⁊ vnus referat nobilitati modo in vltimū finem q̄ alius: vtpote qz vnus refertur magis imediate q̄ ali⁹: ille qui nobilitati modo refertur in finē est magis meritorius: ⁊ simili modo dici potest de qualibz aliarū cōditionū alijs manētibus paribus: qz si vteroz actus diligendi: scz tā amicuz q̄ inimicū ex eodē habitu charitatis procedit ⁊ ex equali conatu voluntatis ac eque nobilitati modo referat in finē vltimū: tūc ille ē magis meritorius q̄ ē respectu amici: qz amic⁹ ē obiectū ꝑueniētius dilectiōis q̄ inimic⁹. Si etiā

precedit ex equali conatu voluntatis: tunc intensior est quod ille qui est respectu inimici: quod ad diligendum inimicum non sic iuuat diligens a naturali inclinatione nec a passione sicut iuuat ad diligendum amicum: veritatem quod actus diligendi amicum non est eo intensior: tunc semper actus diligendi inimicum ex maiori conatu voluntatis precedit et est magis meritorius. Denique secundum Bonauen. ibidem si habitus charitatis vnius tantum habilitat ad diligendum amicum: habitus autem alterius se extendit etiam usque ad inimicos: tunc absque dubio multo magis et excellentius est diligere inimicum quam amicum: et multo perfectiori habitu indigemus ad hoc quod possimus exire in actum istum quam in alterum: quod ostendit Aug. in enchiridion di. Magna est erga eum quod tibi nihil mali fecit esse beneficium et benivolentia: illud vero multo grandius et magnificentissime bonitatis est ut tuus quod diligas inimicum: denique si actus illi ex eadem charitate procedunt tunc sunt equali meriti respectu primij essentialis: respectu vero primij accidentalis secundum opinionem probabiliorem simpliciter loquendo dilectio inimicorum videtur esse excellentior: quia in ea magis exercitatur perfectio charitatis. Ad laudem dei.

De dilectione proximi vera iusta facta: et de septuplici affectu amoris erga proximos: Ser. XXI

¶ In noua parte tuum:

¶ **¶** Vt utique de ordine diligendi proximum: iam de modo breuiter persequamur. De primo quod potest vtriusque actu ex charitate diligere proximus quo non diligitur deus: presertim cum dicit Aug. viij. de tri. quod charitas non est nisi amor boni: cum ergo proximus sit bonum aliud a summo bono potest aliquo charitatis actu diligi quo non diligitur summum bonum: quod forte per tunc actu de summo bono non cogitamus. Ad hoc respondet Rich. sup. iij. di. xxvij. quod nullo actu charitatis diligitur proximus qui non diligitur deus explicite vel implicite: nullus enim actus elicitur ab habitu nisi in virtute sui principalis et formalis obiecti: quod sicut secunda mouentia non mouet nisi in virtute primi mouentis: sic inferiora obiecta non mouent nisi in virtute obiectorum primorum et formalium: proximum autem et formale obiectum charitatis est deus sub ratione que est summum bonum: in quo solo plene plene voluntas beneficiari potest: et ideo quicquid voluntas diligit

ex charitate diligit in virtute summi boni non tantum mouentis per modum cause efficietis sed etiam per modum finis et obiecti: explicite qui de deo de ipso actu cogitamus: implicite vero cum ex charitate diligendo proximum non nisi implicite de deo cogitamus: sed cogitando de deo aliquo honesto bono: propter quod ad diligendum proximum ex charitate mouemur: cum enim voluntas mouetur in illud quod est ad finem propter finem tunc vno actu mouetur in vtriusque: ideoque quocumque actu charitatis diligitur proximus illo eodem diligit deus implicite vel explicite: nec potest ex charitate diligi proximus nisi in ordine ad deum. Hinc super illud Ro. xij. Qui diligit proximum legem impleuit: dicitur glo. proximus sine deo diligi non potest: et ita que sancte et spiritualiter diligit proximus quod in eo diligit nisi deum. Secundo queri potest vtrum preceptum Matth. xij. de dilectione proximi datur sit conuenienter traditum que dicitur. Diliges proximum tuum sicut teipsum: presertim cum secundum philosophum ix. Ethic. amicitia que sunt ad alterum veniunt ex amicitibus que sunt ad seipsum: ex que videtur quod dilectio sui ipsius sit dilectionis proximi principium: sed principium potius est eo quod est per principium. Ad hoc respondet Tho. scda 2. q. xxij. quod hoc preceptum conuenienter traditur: quod in eo tangitur et ratio diligendi et dilectionis modus: ratio quidem diligendi tangitur in eo quod proximus nominatur: propter hoc enim ex charitate debemus alios diligere: quod sunt nobis proximi tam secundum naturalem dei imaginem quam secundum eterne glorie capacitatem: nec refert vtriusque dicatur proximus vel frater: ut habetur. j. Job. iij. vel amicus: ut habetur Genes. xix. quod per omnia hec eadem affinitas designatur: omnis enim homo consideratur proximus frater vel amicus. Modus vero dilectionis tangitur cum dicitur sicut teipsum: quod non est intelligendum quantum ad hoc quod aliquid proximum equaliter sibi diligit: sed similiter sibi: et hoc tripliciter. Primo quidem ex parte rationis dilectionis: ut scilicet non diligit aliquid proximum propter propriam utilitatem vel delectationem: sed ex ratione quod velit proximo bonum sicut sibi ipsi vult bonum: ut sic dilectio proximi sit vera: nam cum quis diligit proximum propter propriam utilitatem vel delectationem: tunc non vere diligit proximum sed seipsum: est enim de natura veri amoris quod homo velit ei bonum que amat et sic diligit eum sicut seipsum: exempli gratia: cum homo naturaliter diligit seipsum: motus ipsius amoris in duo tendit: primo in seipsum cui vult bonum: secundo in bonum quod optat sibi ipsi: et quousque vtriusque dicatur amare: tamen amore vero diligit

seipm cui bonū illud optat: ac illud bonū q̄si p accidēs amare cōprobat r abusive. s. ppter vsū p̄riū: r sic nō vero amore dilligit illud: sed p̄rie diligit in illo seipsum amore vero: porro sic exteriora cetera sumere pōt hoc in vsū suū: sic r homīes q̄s si diligit qz sunt vtilēs sibi v̄l delectabiles manifeste patet q̄ eos nō amore vero dilligit sicut seipm sed sicut vinū r similia: r h̄ dicit de pe. di. ij. c. p̄rimos diligitur sic nos: si nō p̄p̄t aliquas vtilitates nostras nō p̄p̄t sp̄nēda beneficia: nō p̄p̄t affinitates v̄l r̄sanguinitates: sed p̄p̄t h̄ tā: quia sunt n̄re nature p̄ticipes dilligam hoc ibi. Secūdo vero ex p̄te regule dilectionis: scz vt nō r̄descēdat p̄rimo in aliquo malo s̄z solū in bonis: sic r̄ sue volūtati satisfacere debet solū in bonis: vt sic dilectio p̄rimi sit iusta. Pro quo sciendum q̄ iusticia hoc de iure requirit: vt m̄iori bono maior: r̄ maiori maximū p̄ponat. Tria igitur sunt in nobis gradata bona: sup̄mum est anima: mediū est corpus: infimū est terrena substantia: quē gradatū amorē naturalit̄ insitū habet oīs homo vt minus diligit terrenā substantiā q̄ p̄riū corpus: et corpus q̄ animā: licet q̄dā repianē ad eo obcecari q̄ h̄c dilectōis ordinē in se peruertit: p̄p̄t corpus cōtēnentes animā: r corpus periculis exponētes p̄p̄t terrenā substantiā: in q̄bus manifeste patet q̄ ad semetip̄os iustus ordo dilectōis nequa q̄ esse pōt: sed potius odiūt semetip̄os: iuxta illud ps̄. Qui diligit iniquitatē odit animā suā: q̄squis ergo iusto ordīe se diligit: p̄rimū sicut seipm diligit debet: vt p̄rio r̄ p̄ncipaliter optet sibi bona spiritalia: secundo corporalia: r̄ tertio tēporalia. In his tribus gradibus semp̄ seipm p̄rimo suo p̄ponere debet: vt in dicto p̄cepto dat̄ intelligi. Diliges p̄ximū tuū sicut teipm. Penitent ergo parētes r̄ p̄p̄nqui qualit̄ suos filios diligant sicut seip̄os q̄s in iustis bonis ditare festināt: quos p̄ simoniā ad p̄bendas v̄l religiones pmouēt: q̄s filiab̄ vsurarioz: r̄p̄toz r̄ filiiū p̄ māmona iniquitatis iungūt: q̄ ergo tā in se q̄ in p̄rio tēporalia corporalia r̄ corporalia sp̄ualibus antepōnūt: nec se nec p̄ximū amore iusto diligit. Tertio dent̄ ex p̄te finis: vt scilicet aliq̄s p̄ximū diligit p̄pter deū sicut et seipm p̄pter deū diligit debet: vt sic dilectio p̄rimi sit sancta. Pro quo sciendū q̄ illud sanctū esse dicit̄ q̄d ad dei gl̄iam or-

dinat̄: sicut altare dicit̄ sanctū eo q̄ est deo dedicatū r̄ sic de alijs. Sic amor sancti dicitur q̄n deo sanctificat̄: hoc est q̄n in ipsū vt in summū bonū pure refert̄: cū em̄ deus fons est omniū bonoz: ad ip̄m diligendū tanq̄ ad cōmune bonū naturalit̄ quilibet inclināt: sicut fluij egredientes a mari ad mare reuertunt̄: quodā etiā instinctu naturalit̄ cōmune bonū p̄ticulari p̄ferēt: r̄ vnaqueq̄ ps̄ ad bonū totius naturalit̄ ordīatur r̄ inclināt: hinc manus p̄cussionib̄ exponunt̄: vt cor r̄ caput a periculis r̄seruentur: cū ex eis humani corporis vita dependat: sic naturali quodā instinctu quilibet se metip̄m ordinat in deū sicut in beatitudinis fontē: sicut ps̄ in bonū totius naturalit̄ ordīatur: p̄ficiūt aut̄ hoc charitatis virtute qua diligit homo seipm p̄pter deum: p̄cipit igit̄ deus diligit p̄ximū sic seipm id ē salutē anime sui p̄rimi querere ac ad deū illū dirigere sicut seipm ad deū dirigere debet: ad quē naturalit̄ inclināt: r̄ hic amor p̄rie dicit̄ sanctus. Est em̄ amor naturalis inter sanguine iunctos: cū se diligit eo q̄ ex eisdē parentib̄ geniti sunt: s̄z non est amor sanctus nec ad salutem sufficiens. Est r̄ amor ciuilit̄ sicut inter illos q̄ p̄pter hoc se diligit qz sunt eiusdē ciuitatis municipes: v̄l sub eodē p̄ncipe: ac eisdē legib̄ gubernāt: v̄l si sunt eiusdē negotij: officij: studij: mutue societatis: r̄uersationis r̄ sic de alijs ex q̄b̄ r̄trahit̄ amor amicitie: r̄ huiusmodi dilectōes duas p̄mas r̄ditiones cōprehendere p̄fit: vt scz sint veri r̄ iusti amozes: sed nō tertii: qz nō semp̄ ordinant̄ in deū. Ad maiorē aut̄ euidentiā sciendū q̄ ad p̄ceptū de dilectōe p̄rimi implendū affectu septiformi se quis erga p̄ximū exercere debet. Primus est affectus pie cōpassionis in aduersis: quo scz mēs alioz mala sentiat sic sua: r̄ hoc p̄ncipalit̄ in sp̄ualibus malis tā pene q̄ culpe: deinde in corporalib̄ r̄ tēporalib̄ afflictionib̄ r̄ iacturis: sicut apl̄s q̄ de se dicit̄. ij. Cor. xj. Quis infirmat̄ r̄ ego nō infirmoz: q̄s sc̄andalizat̄ r̄ ego nō vroz: h̄c aut̄ cōpassionem lachrymatus est iesus. Luc. xix. Qui vidēs ciuitatē hierlm̄ fleuit sup̄ illā dicens: Si cognoscēs q̄ et iā rex. Hec mirū euz de lege nature si quid patitur vnū mēbrū cōpatiunt̄ ei omnia mēbra: vt dicit apl̄s. j. Cor. xij. Secundus aut̄ est affectus r̄gratulationis in prosperis: q̄. s. q̄s de alieno bono letat̄ sic de suo

sine sit de pfactu spūali: corpali vltēpora /
 li: iuxta illud Ro. xij. Gaudete cū gaudētī /
 bus: ⁊ qz vt dicit Matē. xij. bonus homo de /
 bono thesauro cordis sui pfert bona: ideo /
 oportunitate se offerente affectū cordialis /
 ⁊ gratulationis etiā ostēdit vbi sicut fecit /
 Moyses Numeri. xj. cū Josue ferret egre /
 ⁊ Meldad ⁊ Medad ī p̄lo p̄pharēt: qd̄ /
 quit emulari p̄ me: q̄s mihi tribuet vt oīs /
 p̄plus p̄phetet ⁊ det eis spūm suū deus: de /
 quo etiā ponit exēplū aplūs. j. Coz. xiiij. /
 Si gloriat̄ inq̄t vnū mēbrū ⁊ gaudēt ei om /
 nia mēbra. Sumus enī inuicē mēbra ī my /
 stico corpe christi: vt dicit̄ Ephes. iij. Ter /
 tius vero est affectus trāquille supportatio /
 nis: nā difficillimū est in humana p̄uersa /
 tione nō oriri scādala: tū ex fragilitate: tū /
 ex ignorātia: tū ēt ex malitia q̄ ī p̄nti secu /
 lo regnāt: ille igit̄ cōmēdād⁹ ē q̄ alioz nō /
 soluz īfectōes s̄ ēt īuectōes magnanimo /
 ⁊ tranq̄llo corō sufferre nouit: cū s̄ tāti sit /
 meriti ⁊ virtutis vt in eo p̄deāt oēs leges /
 ⁊ p̄phete: iuxta illud Galat̄. vj. Alter al /
 terius onera portate ⁊ sic adimplebitis le /
 gem christi: ⁊ hoc fit principalit̄ euz corde /
 ore ⁊ ope. Nec tria dimittit ⁊ ⁊donat. Pri /
 mo graues iniurias exēplo christi p̄ cruci /
 fixozib⁹ orātis in cruce: pater inq̄t dimitte /
 eis qz nesciūt qd̄ faciūt: qd̄ exēplū aplūs /
 imitādū p̄ponit Ephes. iij. dicēs: Estote /
 inuicē benigni: misericordes: donātes in /
 uicē sicut deus in christo donauit nob. Se /
 cundo magnas infamias: sicut ⁊ christ⁹ in /
 famatus est dū diceret̄ insanus blasphe /
 mus: publicanoz amic⁹: demoniacus sedu /
 ctor: ppli: potator vini ⁊c. q̄ tū affectu cor /
 diali cūcta remisit ⁊ nos remittere docuit /
 dū in oratiōe dñica subiūxit: dimitte nobis /
 debita ⁊c. Tertio magna rex dispēdia: sic /
 aplūs ad quosdā dicit̄ Hebreo. x. Rapinā /
 bonoz vroz cū gaudio suscepistis exēplo /
 christi qui vestibus spoliat⁹ nudus in cru /
 ce pepēdit. Quartus p̄inde est affect⁹ be /
 nigne p̄uersatiōis: nō reddēdū malū p̄ ma /
 lo: sed in bono malū vincēdo: corde: ore et /
 opere: sic expresse p̄cepit dñs Luc. vj. Dili /
 gite inimicos vestros. s. corde: benefacite /
 his q̄ oderunt vos: scz opere: ⁊ orate p̄ p̄se /
 cutozibus ⁊ calūniantibus vos. s. ore: ē enī /
 benignitas quidā animi dulcor excludēs /
 omnē nequitā: habilitās hominē ad in /
 nā leticiā ⁊ ad beniuolētiā: in exteriori qz /
 p̄uersatione reddēs hominē affabilē ⁊ be /
 nignū. Dicūt̄ aut̄ benigni quos bon⁹ amo

ris ignis ad benefaciendū primis etiam /
 aduersarijs feruere facit. Quintus itaqz /
 est affectus humilis honoratiōis: quo sci /
 licet omnes reueretur ⁊ honorat: omnes si /
 bi p̄fert: omnib⁹ tanq̄ dominis suis hu /
 mili corde se subdit: scdm illd. j. Petri. ij. /
 Omnes honorate: fraternitatem diligite. /
 Et iterum ad Romanos. xij. Honorē inui /
 cem p̄uenientes: sed quia de hoc honore /
 prestando tactū est supra in primo sermo /
 ne p̄cepti huius: ideo breuitati consulēs /
 p̄sequi p̄termitto. Sextus autē est affe /
 ctus cordialis vnionis: vt scz homo q̄tuz /
 in se est: ⁊ q̄tum scdm deū p̄t cū alijs vnū /
 se sentiat ac omniū rectū velle p̄ suo repu /
 tet: ⁊ huius vnionis cordialis affectus ex /
 tribus in anima generat̄ ⁊ cōseruat. Pri /
 mo ex humilitate q̄ scz p̄imo fm̄ deum in /
 omnibus ⁊descēdit: honorē ⁊ gratitudiez /
 ⁊ qd̄libet humilitatis obsequiū gratanter /
 impendit: vñ tā in ⁊donādis iniurijs q̄ in /
 supportādis miserijs ⁊ defectib⁹ se p̄mptū /
 exhibet: eo qz se lōge villiorē ⁊ talib⁹ dignis /
 simū reputat. Ad que nos aplūs ad Ro. /
 xij. hortat̄ dicens: Nō alta sapiētes s̄ hu /
 milibus ⁊sentietes. Secūdo vero ex puri /
 tate: p̄sertim illa de qua dicitur Matē. v. /
 Beati mūdō corde ⁊c. Nij sunt enī mundi /
 corde q̄ simplici oculo ⁊ puro corde in deū /
 intendētes: inter imunda mūdī mundum /
 habētes aspectū p̄ximū in dño dumtaxat /
 chari⁹ amplectunt̄: de s̄ oculo dicit̄ in cā /
 ticijs: vulnerasti cor meū soror: mea spōsa: /
 sequit̄ in vno oculoꝝ tuoꝝ. Tertio p̄inde /
 ex ip̄a charitate: charitas enī q̄ liq̄t huma /
 na corda cū in cor homīs fuerit diffusa di /
 uinitus: illudqz humile ac purū inuenerit /
 oīa alioꝝ bona in se trāfformat ⁊ sua facit: /
 solū nanqz liq̄dū est qd̄ omni forme ⁊gruit /
 qd̄ optime amatoꝝ cordi p̄uenit. Factū ē /
 inq̄t cor meū sicut cera liquefcens. Ex his /
 autē tribus vt dicit̄ Act. iij. Multitudis /
 credentiū erat cor vnū ⁊ anima vna in do /
 mino: qz hūilitas eos euacuauerat s̄su p̄ /
 prio: puritas eos mūdauerat mūdano cō /
 tagio: ⁊ charitas p̄ trāfformationē colloca /
 uerat in vno amoroꝝ cordis glutino. Se /
 ptimus deniqz est affect⁹ christiformis ob /
 latiōis ⁊ passiōis p̄ oībus: vt. s. exēplo le /
 su christi parat⁹ inueniat̄ p̄ oīb⁹ ⁊ singloꝝ /
 salute ponere aīaz suā: qz vt dicit̄ Job. xv. /
 Maiorē hāc dilectionē nemo hz vt aīaz su /
 am pōat: q̄s p̄ amic⁹ suis: tūc enī vere dili /
 git p̄xim suū sic seipm: tradēs p̄p̄riā vitā

vt lucret illius animā: ad qđ nos hortat exemplo christi Job. in prima canonica. c. iij. dicēs: In hoc cognouim⁹ charitatē dei: qm̄ ille p nobis animā suam posuit ⁊ nos debem⁹ aīas p fratrib⁹ ponere. Ad laud.

De actibus interiorib⁹ charitatis qui sūt dilectio: gaudiū: misericordia: pax: ⁊ de dīna amoris amicitie ⁊ ꝓcupiscētie: Ser. XXII

Nota patre tuū.

h Jam ordine ꝓgruo videndū ē de actibus charitatis tā interiorib⁹ q̄ exteriorib⁹. **Q**uā igit̄ ad actus interiores. **Primo** q̄ri pōt utrū ꝓncipalior act⁹ charitatis sit diligere amore amicitie v̄l cōcupiscētie: ꝓsertim cū actus ille quo de⁹ diligit̄: vt obiectū beatitudinis est act⁹ ꝓncipalissimus charitatis: qz sub tali ratiōe est obiectū charitatis: sed sic diligere deus est velle ip̄m habere qđ ē ip̄m amare amore ꝓcupiscētie. Cū em̄ ex charitate volo deum mihi: diligo me amore amicitie ⁊ deus amore ꝓcupiscētie: sed certū est qđ iste act⁹ est ꝓncipalior inq̄tū fert̄ in deū q̄ inq̄tūz reflectit̄ ī seipsam. Ad hoc r̄sudet Richar. sup. iij. di. xxvij. qđ amor amicitie ⁊ ꝓcupiscētie dupliciter cōparari possunt. **Primo** inq̄tū sunt respectu eiusdem amati ⁊ tunc amor amicitie semp nobilior est ceteris partibus: sicut em̄ nobilior ratio naturalis entitatis est existere in se q̄ in alia: vt patet in substantia ⁊ accidēte: sic rō nobilior essendi bonū est esse bonū scđm se q̄ esse bonum alterius: bonū aut̄ qđ amat̄ amore amicitie: aut amat̄ qz bonū fm̄ se: aut vt sit bonū scđm se: qz amās amore tali vult amato v̄l bonū qđ tā habz v̄l qđ adhuc nō habz. Amore vero cōcupiscētie bonū amat̄ ad h̄ vt sit bonū ip̄ius amāt̄ v̄l alteri⁹ cui amās bonū illud ꝓcupiscit. **Secūdo** vero inq̄tū sūt respectu diuersoz amatoz: ⁊ tūc amor ille amicitie ⁊ ꝓcupiscētie p̄nt esse idē act⁹ scđm rem: vt cū volo deū mihi: deum amo amore ꝓcupiscētie: ⁊ me amo amore amicitie: et tñ idē actus est: possūt e. tā esse actus differētes fm̄ rē: ⁊ sic cōparādo vnū amorē ad aliū possibile est amorē ꝓcupiscētie nobiliorē esse q̄ amorē amicitie ꝓpter maiorē nobilitatē amati: s̄ qz p charitatē amor cōcupiscētie respectu nobilissimi amati qđ est deus ordinat̄ sic ad finē ad amorem amici

tie: nā qui ex charitate vult frui deo qđ est ip̄m amare amore ꝓcupiscētie: s̄ ideo vult vt de⁹ honoret ⁊ glorificet in se qđ est ip̄m amare amore amicitie: qz sic amās deo vult ꝓncipaliter gloriā ⁊ honorē: ideo simpliciter loquēdo amor amicitie nobilior est: ⁊ charitatis ꝓncipalior actus. **Dicendū** igit̄ qđ deū diligere vt beatitudinis obiectū itel / ligi pōt dupliciter. **Uno** modo sic qđ diligēs ad hoc ip̄m diligit: vt suā ꝓfectionē p ip̄m ꝓsequat̄: ⁊ sic deū diligere nō est ꝓncipalis finis actus charitatis: nec sub ista rōne ē obiectū ꝓncipale charitatē. **Alio** modo sic qđ diligit: quia in ip̄o sunt oēs ꝓfectiones simplicit̄ qđ requirit̄ ad h̄ vt aliqd sit ꝓfecte beatitudinis obiectū: ⁊ sic diligere deum est ꝓncipalissimus actus charitatis: et est dilectio amicitie: qz sic diligēs ꝓncipaliter vult deū habere oēs ꝓfectiones q̄s habet qđ velit aliqd aliud. **Ex his** igit̄ patz qđ deus ex charitate diligit ꝓpter amore amicitie qđ est ip̄m diligere ꝓpter seip̄m ⁊ nō ꝓpter aliquid aliud. **Ad cuius** euidētā dic̄ Tho. scđa. 2. q. xxvij. qđ fm̄ quattuor generā causaz pōt aliquid diligi nō ꝓpter se s̄ ꝓpter aliud. **Primo** scđm gen⁹ cause finalis sicut diligitur medicinā ꝓpter sanitatē: sed sic ex charitate nō diligitur deū ꝓpter aliud: qz nō ordinat̄ ad aliud sic ad finē: sed ꝓpter seip̄m: qz ip̄e est finis vltim⁹ omnium. **Secūdo** scđm genus cause formalis sicut diligitur homines ꝓpter virtutē: quia scz virtute formaliter bonus est ⁊ ꝓ ꝓsequēs diligibilis: sed sic nō diligitur deū: qz nō informat̄ aliquo alio ad h̄ qđ sit bon⁹: sed eius substantia sua bonitas est: fm̄ quā exemplariter oīa bona sunt. **Tertio** scđm gen⁹ cause efficiētis: sicut diligitur aliqs inq̄tū sunt filij talis patris: ⁊ sic etiā nō diligitur deū: qz bonitas ei nō inest ad altero s̄ inest omnibus alijs ab ip̄o. **Quarto** scđz dispositionē qđ reducitur ad genus cause materialis: dicimur aliquid diligi ꝓpter illud qđ nos disposuit ad eius dilectionē: vt ꝓpter aliqua beneficia suscepta: quis postea qđ tā amare incipim⁹ nō ꝓpter illa beneficia amemus amicū s̄ ꝓpter eius virtutē: ⁊ sic deus diligi pōt ꝓpter aliud: qz scz ex aliqbus alijs disponimur ad hoc qđ in dei dilectionē ꝓficiamus: vt ꝓ beneficia ab eo suscepta: v̄l ꝓ premia sperata: v̄l ꝓ penas q̄s p ip̄m vitare intēdimus. **Secūdo** ꝓncipaliter queri pōt de interioribus effectib⁹ cōsequentibus ꝓncipalē actum charitatis

qui est dilectio: et sunt principaliter tres effectus. scilicet. gaudium: misericordia et pax. Queritur igitur utrum gaudium sit effectus ipsius charitatis in nobis: presertim cum ex absentia rei amate magis tristitia sequitur quam gaudium: sed deus quem per charitatem diligimus est nobis absens quod diu in hac vita vivimus: quia quod diu sumus in corpore peregrinamur a domino: ut dicitur in. i. Cor. v. Ad hoc respondet Thomas. secunda 2. q. xxvii. quod ex amore procedit et gaudium et tristitia: sed contrario modo. Gaudium enim ex amore causatur vel propter presentiam boni amati: vel etiam propter hoc quod ipsi bono amato propter bonum inest et conservatur: et secundum hoc maxime pertinet ad amorem benivolentie vel amicitie propter quam aliquis gaudet de amato se prospere gerente etiam si sit absens: e contrario vero sequitur ex amore tristitia vel propter absentiam amati: vel propter hoc quod amatum cui volumus bonum suo bono privatur: aut aliquo modo deprimatur. Charitas autem est amor dei cuius bonum immutabile est: quia ipse est summa bonitas: et ex hoc ipso quod amat est in amante per nobilissimum suum effectum: secundum illud. 1. Job. iiii. Qui manet in charitate in deo manet et deus in eo: et ideo spirituale gaudium quod de deo habetur ex charitate causatur: et licet quod diu sumus in corpore peregrinari dicimur a domino quantum ad presentiam clare visionis: tamen amantibus se presens est in hac vita per gratiam inhabitacionem: inquit illud Job. xiiij. Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Quod si queritur utrum illud gaudium spirituale admixtionem aliquam tristitie recipiat. Respondet ibidem Thomas. quod ex charitate de deo duplex causatur gaudium. Unum quidem principale quod est proprium charitatis. scilicet. secundum quod gaudeamus de bono divino secundum se considerato: et tale gaudium est melius: nec patitur admixtionem tristitie: sicut nec illud bonum de quo gaudet aliquam mali admixtionem habere potest: hinc dicitur Philosophus. iiii. Gaudent in domino semper. Aliud autem est gaudium charitatis quo gaudet deus de bono divino secundum quod participat a nobis: quod participatio potest impediri per aliquod contrarium: et ex hac parte potest habere admixtionem tristitie: puta scilicet quis de eo tristatur: quod divine participacioni repugnat: vel in nobis vel etiam in proximis quos tanquam nos ipsos diligimus: sicut ipsa peccata et defectus quotidiani incolatusque presentis miserie ac filia que tristitiam causant: eo quod defectum importat participacionis summi boni. Tertio principaliter queritur potest de misericordia que sicut est interior effectus charitatis: utrum. scilicet. misericordia est virtus aliquid: presertim

cum nihil quod est virtuti contrarium est laudabile: sed Nemesis contrariatur misericordie: ut dicitur philosophus in. ij. Rhetorice. Nemesis enim est passio laudabilis: ut dicitur in. ij. Ethicorum. et misericordia non est virtus. Mirum cum dicitur Salustius: quod omnes homines qui de rebus dubiis consultat: ab ira et misericordia vacuos esse decet: non enim animus facile verum prouidet ubi ista afficiunt: hec ille. Ad hoc respondet Thomas. secunda 2. q. xxx quod misericordia dolorem importat de aliena miseria: quod dolor noxiare potest. Uno modo motum appetitum sensitivum: et secundum hoc misericordia passio est et non virtus: imo potest esse vitium si non fuerit ratione regulata. Hic auctoritas Salustij iam posita intelligitur de misericordia secundum quod est passio ratione non regulata: quia sic impedit consilium rationis dum facit a iusticia deviare. Alio modo nominare potest motum appetitum intellectivum secundum quod alicui displicet malum alterius: quod motus esse potest secundum rationem regulatus: et potest secundum hunc motum ratione regulatum etiam regulari motus inferioris appetitus. Unde dicit Augustinus. in. ix. de civitate dei. quod iste motus animi: scilicet misericordia servit rationi: quoniam ita prebet misericordia ut conservet iusticia: sine cum indigenti tribuit: siue cum ignoscit penitenti: et quia ratio virtutis humane consistit in hoc quod animi motus ratione reguletur: ideo consequens est misericordiam esse virtutem. Ad obiectum igitur dicendum: quod philosophus de misericordia et nemese loquitur quod utraque est passio: et habet quidem contrarietatem ex parte estimacionis quam habent de malis alienis: quia de his misericors dolet in quantum estimat aliquem indigna pati: nemeticus autem gaudet in quantum estimat aliquem digne pati: et tristatur si indignis prospere succedit: et utrumque laudabile est et ab eodem nomine descendens: ut ibidem dicitur. Unde ex dictis patet: quod illa duo proprie non contrariantur: quia diversis respectibus assumuntur: imo verius misericordia virtus moralis est circa passionem existentem: et reducitur ad illam medietatem que dicitur nemesis: que sic exhibet misericordiam ut tamen servet iusticiam. Quod si queritur utrum misericordia sit maxima virtutum. Respondet ibidem Thomas. quod misericordia in se est maxima virtutum: ad misericordiam enim pertinet quod alijs effundat et eorum defectus subleuet sed quo ad habentem non est maxima virtutum nisi is qui habet sit maximus: quod nullum habet supra se sicut deus: de quo dicitur: miseraciones eius super omnia opera eius: utpote cui proprium est misereri: quod vero supra se aliquid habet illi maius et melius est proiungi superiori quam impleri defectum inferiori

ris: et ideo quatuor ad hominem qui deum habet
superiorem: charitas per quam unum deo potior est
quam misericordia per quam supplet defectum primi-
morum: sed inter omnes virtutes que ad primum
pertinent potissima est misericordia: sicut est
etiam potioris actus. Hinc dicitur *Dee. vi.* et
Matt. xij. Misericordiam volo et non sacri-
ficium: quia per exteriora sacrificia vel munera
deus non colitur propter se sed propter nos et pri-
mos: non enim indiget sacrificiis nostris sed ea
que sibi vult offerri propter nostram deuotionem
et proximorum utilitatem: et ideo misericordia que
defectibus aliorum subuenit est sacrificium deo
magis acceptum: utpote propinquum inducens
utilitatem primo: secundum illud *Heb. vlti.* Bene-
ficentie et caritatis nolite obliuisci: talibus enim
hostijs premeret deus. Quarto principaliter
quatuor potest de pace: vtrum scilicet pax sit effectus primus
charitatis: preteritum cum dissensio que paci contraria
potest esse cum charitate. Paulus enim et Barnaba
dissensisse leguntur: *Act. xv.* sic sacri do-
ctores in aliquibus opinionibus dissentiunt.
Ad hoc respondet *Tho. scda 2. q. xxix.* que de
ratione pacis est duplex unio que requiritur. Una
est secundum ordinationem proximorum appetituum in unum.
Alia secundum unionem appetitus proximorum cum appetitu
alterius: et vtriusque unionem charitas efficit.
Pro quo sciendum: quod dupliciter contingit con-
cordiam hominis tendere in diuersa. Uno modo secundum diuer-
sas potentias appetitivas: sicut appetitum sensi-
tuum plerumque tendit in contrarium appetitum rationalem: sicut
illud *Gal. v.* Caro concupiscit aduersus spiritum
Alio modo in quantum vna et eadem vis appetitiva
tendit in diuersa appetibilia que simul consequi non
possunt: ex quo necessarium est esse repugnantiam motuum
appetituum: unio vero motuum istorum est de ratione
pacis: non enim habet homo pacatum cor: etiam si habeat
aliquid quod vult quod restat ei aliquid volen-
dum: quod sicut habet non potest quam unionem facit cha-
ritas secundum quod deus diligitur ex toto corde: ut scilicet
omnia referam in ipsum: et sic omnes appetitus nostri in
unum feruntur. Sicut dupliciter contingere potest
dissensio diuersorum cordium: vel enim contingit
in opinionibus tantum: et illa dissensio non repugnat
paci: quia opiniones pertinent ad intellectum que
precedit appetitum qui per pacem unum. Sicut etiam
dissentire in paruis bonis non repugnat pa-
ci viatoris: quia talis dissensio precedit ex di-
uersitate opinionum: dum unus estimat hoc de
quo est dissensio: pertinere ad bonum illud in
quo conveniunt: et alius estimat non pertinere:
et secundum hoc talis dissensio de minimis sicut
inter Paulum et Barnabam: et de opinionibus
sicut inter sacros doctores: licet paci perfecte

repugnet que erit tantum in patria: in qua ple-
ne veritas cognosceret et omnes appetitus comple-
bis: paci tantum perfecte si repugnat quibus habet
in via. Secundo contingere potest dissensio di-
uersorum cordium in bonis conferentibus ad vitam
et precipue in magnis quorum unio est de ratione pa-
cis: quam unionem perficit charitas secundum quam dili-
gimus primum sicut nos ipsos: ex quo contingit quod homo
vult implere voluntatem primum sicut suum ipsum:
et propter hoc inter amabilia unum ponit
idemnitatem dilectionis siue electionis: ut
patet in *ix. Ethic.* Et Tullius in li. de ami-
citia dicit: Quam amicum est idem velle et nol-
le. Quinto queri potest: vtrum omnia pacem
appetant: preteritum cum dicitur *Aug. xix. de ci-
dei.* tale bonum est bonum pacis: ut in rebus
creatis nihil gratiosius solet audiri: nihil
delectabilius concupiscitur: nihil utilius possi-
deri. Et addit ibidem quod omnia pacem appē-
tant: cum tamen contrarium a multis actitari vi-
demus: de quibus *ps.* dicit: Cum his que ode-
runt pacem eram pacificus. Ad hoc dicendum
duplex est pax. Quedam est apparens et non
vera: et illa convenit cum concordia: nam concor-
dia est quedam unio voluntatum diuersorum
cordium: quod si malum est in quo concordat: tunc est
ibi tantum consensus cordium: non autem consensus ap-
petituum singulorum cordium: et sic non est vera
pax impiis sed solum apparens: verbi gratia:
cum in actu consentiunt adulteriis: vis appe-
titiva tendit in diuersa appetibilia: que simul
assequi non potest: eo quod sensus appetitivus
tendit in contrarium appetitus rationalis. Affe-
ctus enim miser fedis delectationibus frui: nec
fama pollui: nec vindicta divina mulctari:
nec conscientia remordente cruciari: sed hoc
consequi non potest. Secunda pax est vera et
aliquid concordie supradedit ac inuenit tantum
in bonis: nam si qui concordant in bono: tunc
non est ibi tantum consensus diuersorum cordium: sed
etiam consensus appetituum singulorum cordium:
et hanc duplicem pacem seorsum dei in unione ap-
petituum singulorum cordium: quam ut dictum est
operatur in nobis charitas dei: et pacem proxi-
mi in unione multorum cordium que proximi cha-
ritas in nobis operatur: commendat dominus
discipulis: dicens: Pacem relinquo vobis
seorsum proximi: pacem meam etc. et vtriusque pacem na-
turaliter omnes appetunt: nam et omnes bel-
lantes per bella querunt ad aliquam pacem per-
fectiorem pervenire quam prius habuerat in qua
nihil eorum voluntati repugnet: quam pacem
solus deus dare potest: nec veraciter inuenit
nisi in eo quod diuine voluntati per omnia conuenit.

De actibus exterioribus chari-
tatis qui sunt triplices: scz corpa-
les: spūales & reales: Ser. XXIII

Monita patrē tuū

h **ic.** Expediti de actibus interio-
ribus charitatis. Jam ad psequē-
dum actus exteriores ipsius stilū cōuerta-
mus: quos vt p̄senti speculatiōi sufficit tri-
plices distinguere possumus: scz corpales:
spūales & reales. **Q**rtum igit ad effectū
corpales primo queri pōt: vtrū in quātali-
cunq; charitate cōstitutus teneat mortem
subire pro christo: p̄sertim cū dicat .j. Job.
iij. **Q**m̄ ille animā suam p nobis posuit &
nos debem⁹ p fratrib⁹ aias ponere: alio-
quin dicit dñs Luce. ix. **Q**ui me erubue-
rit & meos sermones corā hominib⁹: & fili⁹
homīs erubescet eum cū venerit in maie-
state sua. **A**d hoc r̄sudet Bonanē. super. iij.
dist. xxx. q̄ subire mortē intentione placē-
di deo cōtingere pōt tripliciter. **A**no mō qm̄
adest necessitas vel deserendi iusticiam vel
amittendi vitā: & tūc subire mortē est iusti-
cie & necessitat⁹. **A**lio mō qm̄ se offert opor-
tunitas manifestādi diuinā gloriā & edifi-
candi ecclesiā: & tūc est p̄fectionis & supero-
gationis. **T**ertio mō solū ex hoc q̄ vitam
suā habet exosam: & hoc est temeritatis et
crudelitatis. **A**n̄ Aug⁹. **I**llos qui semet-
ip̄os p̄focant & p̄cipitio collidit p̄pter vi-
te p̄sentis odiū: dicit esse sceleratissimos &
crudedissimos homicidas: tractans illud
Job. xij. **Q**ui odit animā suā i hoc mūdo:
in vitam eternā custodit eaz. **C**ū ḡ querit
vtrum omnes teneant mortē subire p̄ x̄po
dicendū: q̄ p loco & tempore vbi talis op-
tio dat: vel q̄ iusticia deserat: vel q̄ vita
perdat: ibi om̄s quātūcunq; sint imperfecti
tenent subire mortē: & p̄eligere magis deo
dilecto mori q̄ ip̄o offenso viuere: sed vbi
non im̄inet talis necessitas nec talis optio
dat: sed tūc offert se oportunitas manife-
standi diuinā gloriā & edificandi ecclesiā:
si quis se tūc morti exponit talē mortē sub-
ire p̄fectionis & superogatiōis est: ad quā nō
om̄s tenent: qz citra dictā necessitatē pos-
tus subterfugere & seip̄m occultare potest.
Nec ex hoc dicit nomē x̄pi erubescere: sed
tūc tūc qm̄ timore mortis negat ip̄m christū
nec illud debitū de quo Job. loquit in au-
toritate iam dicta semp est debitū necessi-
tatis ad qd obligamur: sed est debitū con-

gruitatis ad qd amonemur. **S**ecūdo q̄ri
vtrū habētes charitatē p̄fectā teneant ea
q̄ sunt p̄fectiōis adimplere: p̄sertim cū s̄m
Bregio. in omel. **C**rescētibus donis rōnes
etiā crescūt donoz: & cui pl⁹ cōmittit plus
exiget ab eo: cui ḡ cōmittit p̄fecta chari-
tas: cum deus exigat actū habitū cōuent-
entē: videt q̄ ille tenet ad opa p̄fectionis:
imo ne deficiat tenet p̄ficere: cum non sit
mediū inter hec: eo q̄ in via dei non p̄gre-
di regredi est: nec vnq̄ viator in eodē statu
p̄manet: nec videt posse p̄ficere perfecta
charitas nisi in operibus p̄fectionis & sup-
erogationis. **A**d hoc respondet Bonauē.
vbi supra: q̄ quinq; modis quis genera p̄-
fectionis distingui possunt: & s̄m hoc q̄nq;
modis quis obligat ad aliquid. **P**rimū
genus est p̄fectio iusticie & sufficientie que
consistit in adimpletiōe mandatorū dei: de
q̄ dicit Matth. v. **E**stote p̄fecti sicut & pa-
ter vester celestis p̄fect⁹ est. **E**t ad hoc mā-
datum diuinū obligant omnes tam p̄fecti
q̄ etiā imperfecti. **P**erfecti tamē eo magis
obligant de bono & equo: quo magis bo-
num p̄cipiunt: p̄ quod diuinum mandatū
implere possunt. **S**ecūdū genus est p̄fe-
ctio religionis que cōsistit in obseruantia
consilioꝝ dei: de qua dicit Matth. xix. **S**i
vis p̄fectus esse vade & vende oīa &c. & ad
hanc p̄fectionē quis non obligat: licz per-
fectam charitatē habeat: nisi votum religi-
onis interueniat. **T**ertiū genus est p̄fectio
p̄lationis: que consistit in regimine subdi-
torū: de qua dicit Luc. vi. **P**erfectus oīs
erit si sit sicut magister eius: vnde propter
officiū susceptū quis obligat ad p̄fectionē
p̄lationis: als autē nō. **Q**uartū genus est
p̄fectio opationis: que consistit in ostēsi-
one exemplorū: de qua dicitur Gen. ix. **N**oe
vir iustus atq; p̄fectus in generationibus
suis: vnde licz quis non obliget ad aliqd
simpliciter vel s̄m se: tamē ad euitandum
scandalū pusilloꝝ: qd vtiq; graue pecca-
tum est: vt dicit Tho. scda 2. q. xliij. **Q**uis
obligat ad p̄fectionē opationis. **H**inc dicit
ap̄lus. j. **C**oz. viij. **N**on manducabo carnē
in eternū ne frat̄r meū scandalizem. **H**inc
iterum dicit: **O**mnia mihi licent: sed non
omnia expediunt. **Q**uintū deniq; genus
est p̄fectio trāquillitatis: que cōsistit in cō-
summationē difficiliorū optimorū: sicut
dicit .j. Job. iij. q̄ perfecta charitas fortis
mittit timorē: & p̄hus dicit: q̄ perfecta vir-
tus optimorū est optima: & ad hoc q̄s non

obligat nisi fm cōsciētie dictamē: p qd ob-
ligat ad pfectionē trāquillitatis ppter cō-
scientie iudiciū: vnde generaliter ad quat-
tuor vltima pfectiōis genera q̄s non obli-
gat in pfecta charitate existēs: quātū ē ex
obligatiōe diuini mādati: nisi supinducat
aliq̄ noua obligatio ad h̄mōi genera pfecti-
onū adimplēda. Ad obiectū igit̄ dicēdū:
q̄ homo nō tenet sp̄ p̄ficere in charitate:
loquēdo de pfectu qui cōsistit in augumē-
to ⁊ incremento charitatis: qz charitas nō
aueget in homine cōtinue: sed loquēdo de
pfectu qui cōsistit in bonorū operū multi-
plicatione ⁊ iusticie exercitatiōe: sic tenet
quis p̄ficere: qui tamē pfectus charitatis
non tm̄ attendit in impletōe consiliozū et
operū pfectozum: sed etiā in obseruātiā
mandatorū. Tertio queri pōt de effecti-
bus exterioribus spūalibus ip̄ius charita-
tis: ⁊ p̄mo quo ad p̄ximū vtrum scz corre-
ctio fraterna sit actus charitatis: p̄sertim
cū actus cōtrarij non p̄tineant ad eandem
virtutē: sed supportare peccantē est actus
charitatis: fm̄ illud Gal. vj. Alter alteri
onera portate: ⁊ sic adimplebitis legē xp̄i
que est lex charitatis: sed corrigere suppo-
sitioni videt̄ esse contrariū. Ad hoc respō-
det Tho. sc̄da 2. q. xxxij. q̄ correctio de-
linquētis ē remediū quoddā qd cōtra pec-
catū alicui⁹ adhiberi debet. Et qz peccatū
alicui⁹ duplici⁹ p̄siderari pōt. s. in quātū
est nociuū ei q̄ peccat: vel in quātū vergit
etiā in nocumētū alioz q̄ ex eius peccato
ledunt̄ vel scandalizant̄: vel etiā in quātū
est nocumētū boni cōmunis: cui⁹ iusticia
p̄ peccatū hominis p̄turbat̄: ideo duplex est
correctio delinquētis. Una que peccato re-
mediū adhibet: in quātū est quoddā malū
ip̄ius delinquētis: ⁊ ista est p̄prie fraterna
correctio que ad emēdatiōē delinquētis
ordinat̄: nā remouere malū alicui⁹ ē eius-
dem rōnis cui⁹ est bonū eius p̄curare: sed
p̄curare bonū fratris ad charitatē p̄tinet:
p̄ quā amato bonum volumus ⁊ opamur.
Hinc etiā fraterna correctio charitatē act⁹
est: qz p̄ eam fratris malū. s. peccatū repel-
limus: cui⁹ remotio tāto est deo acceptioz
⁊ fratri salubrioz q̄ remotio exterioris dā-
ni vel etiā corporalis nocumēti: quāto p̄tra-
riū bono virtutis magis est affine charita-
ti q̄ bonū corporis vel exteriorū rerū. Ex quo
p̄cludit̄ q̄ fraterna correctio magis ē act⁹
charitatis q̄ curatio corporalis infirmita-
tis: vel exterior subnēctio fraternalis ege-

statis: ⁊ p̄tinet ad omnes: fitqz p̄ simplici
āmonitiōē. Alia v̄o correctio est que re-
mediū adhibet peccato delinquētis: fm̄ q̄
est etiā malū aliozū ⁊ precipue nocumētū
boni cōmunis: ⁊ talis correctio est actus
iusticie: cuius est seruare rectitudinē iusti-
cie vnus ad aliū: p̄ quā intendit̄ cōmune
bonū: ⁊ p̄tinet ad supiores: qz nō solū fit p̄
simplici āmonitiōē: sed etiā interdū per
punitiōē: vt alij timentes a peccato desi-
stant. Ad obiectū ḡ dicēdū: q̄ correctio
fraterna nō opponit̄ infirmoz supportati-
onē: sed magis ex ea cōsequit̄: intantū enī
aliquis supportat peccantē: in quātū p̄tra-
eum nō p̄turbat̄: sed p̄ beniuolentiā ad eū
seruat. P̄terea sicut fraterna correctio ē
actus charitatis: sic etiā alia opera miseri-
cordie spūalis: vt cōsulere dubitātī: doce-
re ignorantē: cōsolari tristē: offendenti re-
mittere: onerosos ac graues supportare: ⁊
p̄ omnib⁹ orare: sed qz de his septē generi-
bus elemosyne spūalis diffuse satis ī septē
sermonib⁹ tractasse me memini: in sermo-
nib⁹ de tribus p̄tib⁹ penitētie: ideo de his
p̄sequi gr̄a breuitatis omitto. Quarto
queri pōt: vtrū cū quātūlacūqz charitate
resistere q̄s possit quātūcūqz temptatiōi:
p̄sertim cū gratia quātūcūqz modica potē-
tior est ⁊ excellētior q̄ natura: sed homo in
statu innocētie cōstitut⁹ in puris naturalī-
bus quātūcūqz tēptatiōi resistere poterat
quātūmagis in quātūlacūqz charitate vel
gratia cōstitutus: alio q̄n si quātūcūqz tem-
ptatiōi resistere nō posset: tūc in eo nō pec-
caret qd̄ euitare non posset. Ad hoc r̄n̄ det
Bonauē. sup. iij. dist. xxx. dicēs inter alia
q̄ si loquimur q̄tū ad temptatiōis exor-
diū: tūc quātūlacūqz charitas quātūcūqz
tēptatiōi resistere pōt: qz vt dicit̄. 1. Cor. x.
Fidelis deus qui nō patiet̄ vos tēptari
super id qd̄ potestis: sed faciet cū temptiōe
p̄uentū vt possitis sustinere: deus etiā ho-
minē habentē charitatē nunq̄ deserit: nisi
prius homo recedat a deo: qui potē fm̄ q̄
aueget tēptatiōis bellum: opat̄ etiā deus
charitatis augmentū: vnde quātūcūqz sit
modica charitas ī homīe: nunq̄ pōt viri⁹
ei⁹ ab aduersario deijci: qz fm̄ q̄ crescit bel-
lū crescit adiutoriū: si hō faciat qd̄ in se est.
Si v̄o loq̄mur de temptiōe q̄tū ad p̄sum-
pationē victorie. sic nō pōt esse q̄ ex modī-
ca charitate q̄s resistat tēptatiōi maxie: nā
ordo diuine iusticie nō patit̄ q̄n ex victoria
magni belli fiat ampliatio meritī: vnde si

ista duo nō contradicūt sed simul stant: possi-
bile est q̄ ex parua charitate in p̄ncipio tē-
ptationis ⁊ magna in fine resistit magne
tēptationi: ⁊ iterū possibile est q̄ ex parua
charitate in p̄ncipio ⁊ sine nō resistit ma-
gne temptatiōi: liberū em̄ arbitriū adiutū
adiutorio gratie ex vna pte: ⁊ ex alia corru-
ptū vitio cōcupiscētie: cū in illo p̄ tempta-
tionē excitat impetus cōcupiscētie: s̄m q̄
magis ac magis fortiter excitat: s̄m hoc i-
diget maiori rēp̄ssiuo: sed oīs qui legitime
certat: quāto magis excitat in eo impetus
temptatiōis tanto magis accrescit virtus
resistēdi adeo q̄ nunq̄ deus sinit nos tem-
ptari supra id qd̄ possumus sustinere ⁊ re-
sistere. Quinto queri potest de effectib⁹
exterioribus realibus ip̄ius charitatis: q̄
sunt beneficētia ⁊ elemosyna. Unde queri
potest: vtrum beneficētia sit actus charita-
tis: p̄sertim cū omne qd̄ quis dat: vel dat
sicut debitū: vel sicut non debitū. Benefi-
ciū aut̄ qd̄ impendit sicut debitū ptinet ad
iusticiā: qd̄ nō impendit sicut non debitū
gratis dat: ⁊ s̄m hoc ptinet ad misericor-
diā: ex quo cōcludit q̄ omnis actus bene-
ficētie vel ē actus iusticie vel misericordie:
nō est igit̄ actus charitatis. Ad hoc r̄ndet
Tho. sc̄da 2. q. xxxj. q̄ beneficentia nihil
aliud importat q̄ facere bonū alicui: s̄ hoc
bonū cōsiderari potest dupliciter. Uno mō
s̄m cōmunē rationē boni: ⁊ hoc ptinet ad
rationē beneficētie: ⁊ est actus beneficētie
⁊ est actus amicitie: ac p̄ cōsequēs charita-
tis: in actu nāq̄ charitatis includit boni-
tas siue beniuolētia: p̄ quā q̄s amico vult
bonum: voluntas autē effectiua est eorum
qua vult si facultas assit: ⁊ ideo ex conse-
quēti amico benefacere ex actu dilectionis
cōsequit̄. Hinc beneficētia s̄m cōmunē ra-
tionē boni est amicitie vel charitatis act⁹.
Unde Bern. in hoc differūt iusticia: bene-
ficētia: iusticia ⁊ misericordia: qz beneficē-
tia que ē actus amicitie seu charitatis: re-
spicit in beneficio collato cōmunē rationē
boni: iusticia nō respicit ibidē rationē de-
biti: misericordia deniqz respicit ibidē ra-
tionē releuantis miserā vel defectū: verū-
tamē beneficētia nō est alia virtus a chari-
tate: sed tm̄ nominat quēdam charitatis
actū. Sexto queri pōt: vtrum elemosyna
sit actus charitat⁹: p̄sertim cū elemosynaz
largitio sine charitate fieri potest: s̄m illud
1. Cor. xij. Si distribuero in cibos paupe-

rū oēs facultates meas: charitatē autē nō.
Ad hec respōdet Tho. vbi supra. q. xxxij.
q̄ exteriores actus ad illam virtutez refe-
runt ad quā ptinet id quod est motiū ad
agendū huiusmodi actus: motiū autē ad
dandū elemosynas est vt necessitatē pati-
enti subueniat. Unde quidam elemosynā
diffinientes dicunt: q̄ elemosyna est opus
quo datur aliquid indigenti ex cōpassione
p̄pter deū: qd̄ vtiqz motiū ptinet ad mise-
ricordiā: vnde manifestū est q̄ elemosynā
dare p̄prie actus est misericordie: qd̄ etiaz
apparet ex nomie: nam in greco elemosyna
deriuat a misericordia: qm̄ igit̄ misericor-
dia est effectus charitatis: vt patz in. q. iij.
sermonis p̄cedentis: ideo ex cōsequēti ele-
mosynā dare charitatis actus ē misericor-
dia mediāte. Ad obiectū q̄ dicendū: q̄ ali-
quid ē actus virtutis dupliciter. Uno mō
materialit̄ sicut actus iusticie est facere iu-
sta: ⁊ talis actus virtutis esse pōt sine vir-
tute: qz multi nō habentes habitū iusticie
iusta operant̄: vel ex naturali ratione: vel
ex timore aut spe aliquid adipiscendi: aut
p̄pter aliquid simile. Alio mō dicit̄ aliqd̄
actus virtutis formaliter: sicut actus iusti-
cie est facere iusticiā eo modo quo iustus
facit: scz prompte: delectabiliter: ⁊ amore
iusticie: ⁊ hoc mō actus virtutis nō est sine
virtute: s̄m hoc etiā elemosynas dare ma-
terialit̄ pōt esse sine charitate: formaliter
autē elemosynas dare: scz p̄mpte: delecta-
biliter p̄pter deū ⁊ omni eo modo quo de-
bet nō est sine charitate. Septimo queri
pōt: vtrū elemosyne corporales effectū ha-
beant spiritalē: p̄sertim cum ex hoc sequi
videret̄ q̄ maior elemosyna maiorē effectū
spiritalē pficeret: eo q̄ multiplicata cau-
sa multiplicat effectus: qd̄ tamen esset
contra illud Luce. xxi. vbi dicit̄ de vidua
mittente duo minuta in gazophilaciū que
s̄m dominicā sententiā plus omnibus mi-
sit. Ad hoc respondet ibidem Tho. q̄ ele-
mosyna corporalis tripliciter cōsiderari pōt.
Uno modo s̄m suam substantiā: ⁊ s̄m hoc
nō habet nisi corporalē effectū: in quātū. s.
supplet corporales defectus proximū. Alio
modo considerari pōt ex parte cause illius
qui dat elemosynā: in quātū enī dat elemo-
synā corporalē p̄pter dilectionē dei ⁊ p̄xi-
mi: tunc affert fructū spiritalē: s̄m illud
Eccl. xxix. Perde pecuniā p̄pter fratrem:
pone thesaurū in p̄ceptis altissimi ⁊ p̄de-

fit tibi magis q̄ aurum. Hinc etiā vidua q̄ minus dedit fm̄ quātitatē: plus dedit fm̄ p̄portionē: ex quo pensat̄ in ip̄a maior charitatis effect⁹ ex qua corp̄alis elemosyna spiritalē efficaciam̄ habet. Tertio mō cōsiderari pōt ex pte effectus: et sic etiā habet sp̄ualē fructū in quātū. s. p̄xim⁹ cui p̄ corp̄alē elemosynā subuenit̄ ad orandū p̄ bñfactore mouet: vñ Eccl̄. xix. dicit̄: Cōclude elemosynā in sinu paup̄is et hic p̄ te exorabit ab oī malo. Deniq; vt nemo se excuset de elemosynarū largitiōe multa sunt elemosynarū genera: principaliter tñ septē corp̄alia: et septē sp̄ualia ad q̄ oīa alia reducunt̄: et qđ exhiberi nō potest in ope: saltē tribuat̄ bona volūtate. Dicit enim Aug⁹. sup̄ ps̄. ciiij. Si potes dare da: si non potes affabile te fac: coronat deus int⁹ volūtātē vbi nō iuenit facultatē: nemo dicat nō habebam: charitas nō de sacculo erogaf. Et iterū in Encheridion: Multa sunt genera elemosynarū que cū facim⁹ adiuuamur vt nobis dimittant̄ peccata: s̄ ea nihil est maius q̄ cum ex corde peccata dimittim⁹: hec ille. Ad laudē dei.

De nouem cōditiōibus cōsiderandis i elemosynis dandis: et de quibus elemosyna fieri potest vt p̄sint facienti: ac de iniuste extortis: Sermo XXIII

Onora patrē tuū

h rē. Jam ordine debito p̄sequēdū est de cōditiōib⁹ requisitis: vt in elemosynis dandis ordo debitus obseruet̄ et modus: nā sicut modus et ordo requirit̄ in charitatiua dilectiōe: vt p̄ sup̄ius: sic et in elemosynarū distributiōe cū mediāte misericordiā sit actus ip̄ius charitat̄: vt dictū est. Ad cui⁹ euidentiam̄ p̄mo queri pōt de modo elemosynas distribuēdi: vtrū. s. elemosyna sit abūdāter faciēda: p̄sertim cui dicat apl̄s. ij. Cor. viij. Nō vt alijs sit remissio: id est alij de vestris ociose viuāt: vobis aut̄ sit tribulatio: id est paup̄tas. Sed hoc cōtingeret si daret̄ elemosyna abundanter. Ad h̄ r̄ndet Tho. sc̄da 2. q. xxxij. q̄ elemosynarū abūdātia cōsiderari potest duplicif. P̄mo ex pte dantis: cū. s. quis

dat qđ est multū fm̄ p̄portionē p̄prie facultatis: et sic laudabile est abundanter dare: vñ et dñs Luc. xxi. Laudauit viduā q̄ misit omnē victum suū in gazophylaciū. Verūtāme oportet illā abūdātiā debite circūstantionari fm̄ conditionē p̄sone et stat⁹. put in sequēti sermone latius patebit. Secūdo ex pte eius cui dat̄ est elemosyna duplicif abūdāter. Vno mō sic q̄ suppleat sufficiēter eius indigentiam̄: et sic est laudabile abundāter elemosynā dare: vñ Aug⁹ in eplā ad quēdam comitē. Caue p̄uidens discretionē elemosyne: ita vt vtriusq; scy dantis et accipiētis sit solaciū. Alio mō vt sup̄abundet ad supfluitatē: et hoc non est laudabile sed melius est pluribus indigentibus elargiri. Et hoc p̄hibet inducta auctoritas Pauli: nō vt alijs sit remissio vel refrigeriū. Loquit̄ enī ibidem de abūdātia elemosyne que supercedit necessitatem recipiētis: cui non est danda elemosyna vt inde luxuriet̄: sed vt inde sustentet̄: circa qđ tamē est adhibenda discretio p̄pter diuersas cōditiones hominū: quorū quidam delicatioribus enutriti magis indigēt delicatis cibis aut vestib⁹. Vñ dicit Ambro. in libro de officijs: Cōsideranda est in largiendo etas atq; debilitas: nōnunq; verēcūdia que ingenuos prodat̄ natales: aut si quis ex diuitijs in egestatē cecidit sine vitio suo. Ad autē subdit̄: vobis aut̄ tribu latio: loquit̄ de abūdātia ex parte dantis: vbi tamē dicit glo. nō hoc ideo dicit quin meli⁹ esset. s. abūdāter dare: sed de infirmis timet quos sic dare monet vt egestatē non patiant̄. Secūdo queri potest: qualis ordo tenendus est in elemosynis dandis: cum nō possit omnib⁹ satisfacere. Ad hoc dicendū: q̄ nouem sunt cōsideranda i elemosynis distribuēdis. P̄mo fides: q̄ fidelis p̄ponendus est infideli ceteris paribus. Illi enī nobiscū renati sunt in christo tanq̄ fratres: ceteri reputant̄ nobis alieni et hostes christi. Unde Gal. vj. de elemosyna distribuēda p̄ponens subdit̄: ergo dum tempus habem⁹ opemur bonū ad omnes: maxime aut̄ ad domesticos fides. Secūdo necessitudo siue p̄pinq̄uitas: quibus lege nature magis obligamur: et sic p̄pinq̄i sanguinis extraneis p̄ponunt̄ vel p̄ferunt̄: quia fm̄ apostolū: Qui curam suorū et maxime domesticorū nō habet: fidem negauit et est infideli deterior. Ita tamē subuenire

debet suis q̄ cām p̄stet necessitas: non car-
 nalitas: id est non dicitur propter carnalē
 amorem: sed pascant propter nature sustē-
 rationem: alioquin deus nō esset causa sed
 caro. Tertio beneficiū prius acceptum et
 p̄cipue spirituale: plus enī obligamur be-
 neficiis q̄ alijs etiā p̄pinq̄is: a quibus sc̄z
 cōmoda temporalia vel spiritualia recep-
 imus. Cui⁹ ratio est: quia magis debemus
 reddere debitū q̄ dare gratuitum. Et ideo
 magis debemus reddere suscepta benefi-
 cia q̄ amicis aliquid gratis dare: sicut ma-
 gis debemus reddere mutuū q̄ amicis da-
 re. Et maxime obligamur his q̄ s̄m Pau-
 lum laborant in verbo et doctrina. j. ad Ti-
 moth. v. Et iterū. j. Cor. ix. Si nos vobis
 spiritualia seminamus magnū est si carna-
 lia vestra metamus: q̄si diceret: non tē. vi-
 de. Quarto meritū: nam ex honesto et me-
 rito meliorib⁹ est potius subueniendū. Eccl̄
 xij. Da bono et ne receperis peccatorē: be-
 nefac hūili et ne dederis imp̄. Unde di-
 cit Tho. sc̄da 2. q. xxxij. q̄ sic diligēdi sūt
 homines vt eorū non diligant errores. Et
 quia exhibitio beneficii dilectiōi correspō-
 det: ideo peccatori ad sustentationē natu-
 re debet elemosyna dari si indigeat: cum p̄-
 cipiat nobis etiā inimiciā benefacere: sed
 ad fouendū eorum maliciā non debemus
 eis aliquid dare: vnde si cōstaret q̄ eo qd̄
 eis dat̄ in peccatū abuterent̄: nō deberet
 eis dari nisi necessitas extrema exposceret.
 Quinto tempus: qz ceteris parib⁹ senes
 sunt iuuenibus p̄ferēdi. Sexto necessitas
 quia magis dandum est plus egenti: eo q̄
 elemosyna est instituta ad necessitatē p̄xi-
 mi subleuandā: al̄s enī frustraret elemosy-
 na sine suo: nec haberet meritū apud deū:
 vnde qui tenent capti ab hostibus et p̄ser-
 tim infidelibus p̄ferēdi sunt alijs. Simi-
 liter qui p̄pter debita excruciant̄ in carce-
 ribus penis et supplicijs. Nam si pauper
 afflictionis sue tpe nihil impetrat a te: vel
 quo iniuste rapit̄ ad mortē: plus apud te
 pecunia tua valeat q̄ vita morituri: nō est
 leue peccatū: vnde. xij. q. ij. c. sicut oīno. di-
 cit glo. q̄ ecclesia nō solum suis captiuis s̄
 etiā extraneis tenet subuenire. Et hī dicū-
 tur captiui qui ab hereticis vel gentilibus
 capti sunt: vel a talibus vbi timef̄ piculuz
 corporis vel anime: tales tenet̄ redimere
 ecclesia: et etiā quilibet priuatus: et allegat
 ibidem iura. Septimo debilitas: qz claudi

ceci: valitudinarij debēt p̄ferri sanis: imo
 s̄m leges qui laborare potest et se immiscet
 elemosyne: redigit̄ in impatoris seruitu-
 tem. C. de men. vali. l. j. li. xj. et sic danda ē
 elemosyna paupibus qui non possunt ope-
 rari manibus: vt. lxxxij. dist. c. j. Quod sa-
 ne intelligendū est de his elemosynis que
 tendunt ad alimenta vel ad sustentationē
 corporis: sicut est pascere: potare: vestire:
 hospitari. Nam cum sint imeriti: dignum
 est vt egestate laborent. Secus est de alijs
 vt visitare infirmū: redimere captiuum: s̄
 saltem non timef̄ peiora: et sepelire mor-
 tuos. Verūtamē i extrema necessitate nul-
 li est elemosyna deneganda: vt. lxxxvj. di-
 c. pascere fame morientē: et. c. non satis est.
 Nec histrionib⁹ nec venatoribus nec me-
 retricibus est deneganda in necessitate: qz
 tūc in tali nō honorat vitiū sed naturā: vt
 eo. c. qui venatorib⁹. Unde nec in necessi-
 tate neganda est excommunicatis: vt patet
 xj. q. ij. c. quoniam multos. in fi. Octauo mo-
 dus: vt nō totum vni nec simul effundant̄
 opes: s̄ discrete dispensent̄: nisi forte quis
 ex toto vellet relinquere seculum: vt patet
 lxxxvj. dist. c. fratrem nostrū. s̄. in ip̄a libera-
 litate modus adhibendus est rerū et p̄so-
 narum. Rerum vt non omnia vni sed sin-
 gulis quedā prestent̄: vt pluribus p̄desse
 possimus: iuxta illud p̄s. Dispersit dedit
 pauperibus. Personarū vt primū iustis:
 deinde peccatorib⁹ quibus p̄hibemur: nō
 quia homines sunt sed quia peccatores.
 Non nobilitas: id est verecundia que in-
 genuos prodit natales: quod p̄sertim at-
 tendit̄ in his qui ex diuitijs sine vitio suo
 ceciderunt in egestatem. Dicit enim Boe-
 cius: q̄ inter omnes aduersitates fortune
 infelicissimū genus infortunij est fuisse fe-
 licem: lxxxvj. dist. c. dominus. vbi subdit.
 Consideranda est in largiendo etas atqz
 debilitas: nōnunq̄ etiam verecundia que
 ingenuos p̄dit natales: glosa. Nota vere-
 cundia esse signū nobilitatis: vnde q̄ no-
 bilitas talis attendit̄ debet in dandis ele-
 mosynis legif̄ in vitis patrum de quodaz
 qui singulis petentibus elemosynam da-
 bat: ad quem cum venisset mulier vestita
 vilibus: aperiens manū voluit dare mul-
 tū: et clausa est manus eius leuans parū: ve-
 nit aut̄ alia b̄n vestita q̄ vidēs vestes illius
 misit manū volens leuare parum sed aper-
 ta est leuans multū. Qd̄ admirans inquit
 r. iij

fuit de illis mulieribus. et cognouit quod mulier bonis utens vestibus: erat de honestis mulieribus que venerat ad paupertatem: et pro opinione natalium erat induta bonis vestibus: alia vero accipienda causa vilibus se induit magis pius ergo est subuenire pauperibus nobilibus et honestis: verecundis: paupertatemque dissimulantibus quam effrontibus ostentant mendicantibus. Tertio proinde queri potest: de quibus facienda est elemosyna ut possit fieri facienti. Ad hoc dicendum: quod extra de deci. c. ex transmissa. tenet glo. quod non solum de rebus licite acquisitis debet fieri elemosyna: sed etiam de illicite acquisitis fieri potest elemosyna: et dari debet decima: si de illis non competat repetitio: et dominium transferat: et sic meretrix: histrio: et qui de inanimata iniquitatis viuunt: id est pro sollicitudine temporalis: etiam contra diuina mandata acquirunt: debent decimam dare et elemosynam facere. Sacerdos tamen non debet a meretrice decimam recipere ne videatur impunitatem prestare. Verum tamen Hein. boyc hac questionem lucidius persequens: illam distinguit: dicens: quod aliquando quedam acquirunt licite et a bono: et ex talibus bene acquisitis et a bono debet fieri elemosyna: quod tunc fructuosa erit. xliij. q. v. c. Elemosyna redemptoris nostri oculis ista placet: que non ex illicitis et iniquitate congeritur: sed que de rebus concessis et bene acquisitis impenditur. Aliquando sunt licite acquisita sed a malo: et tunc licet de eis possit fieri elemosyna: non tamen prodest facienti: ut ea. q. c. scriptum est: scilicet Proverbia. xv. Victimae impii abominabiles deo: vota iustorum placabilia. Itaque enim in omnipotentis dei iudicio quid: sed a quo deus inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est: Respexit dominus ad Abel et ad munerum eius. Expediit tamen agere bonum opus misericordie vel penitentiae: quod licet nondum mereatur in his operibus vitam eternam: nullo modo tamen manebunt sine remuneratione: ut de penitentia. di. v. c. falsas penitentias: ubi subdit. Nec tamen desperet: interim quicquid boni facere poterit hortamur ut faciat: ut omnipotens deus cor illius illustret ad penitentiam. Si vero illicite sunt acquisita: tunc si non sunt in bonis alicuius domini illicite acquisita: puta episcopus: clericus: vel monachus venationi deditus ex venatione aliqua acquirat contra preceptum ecclesie: quod legitur de tali venatione in clemen. de statu

mona. c. ne in agro. §. porro. per totum. et sic dicitur illicite acquisitum: quia contra prohibitionem iuris positum: non tamen iniuste: quod nulli fit preiudicium cum presupponitur ibi quod ius venandi in illo loco habeant: licet venationi presentiam personalem exhibere non debent: ut ibi precipitur. Et a simili intelligitur omne lucrum illicite: licet non iniuste acquisitum: ut in festis etc. quod de eis potest fieri elemosyna sicut in presenti casu de illicite acquisitis potest fieri elemosyna. Aut sunt acquisita in bonis alicuius domini eo invito: in quo casu nullo modo potest elemosynas facere: sed tenetur restituere: ut. xliij. q. v. c. forte aliquis cogitat. Et dicit multi sunt christiani diuites et auari: non habeo peccatum si illis abstulero et pauperibus dederero: vnde enim illi boni agunt mercedem habere poterunt: sed huiusmodi cogitatio ex calliditate diaboli suggeritur: nam si totum tribuat quod eis abstulerat: auget potius peccatum quam minuat: hec Augustinus. Et in hoc casu concurrunt vis compulsiva et vis ablativa: et sic secundum quosdam visura: furtum et rapina reputatur. Si vero iniuste acquirunt domino ignorante: tunc etiam de eis elemosyne fieri non possunt ut. xliij. q. v. c. immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Et in hoc casu cadunt qui res inuentas non habitas pro derelicto abscondunt: ut ea. q. c. Multi sine peccato putant esse si alienum quid inueniunt teneant: et dicunt deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo hoc peccatum simile esse rapine: si quis inuenta non reddit: hec Hieronymus. Item Augustinus. Si quid inuenisti et non reddidisti rapuisti quantum potuisti: fecisti: quod non plus inuenisti quam alienum negat si posset et tolleret: deus cor interrogat non manum. Aut acquirunt iniuste domino tradente: et tunc si versatur turpitudine ex parte accipientis tamen: tunc in illo casu non potest accipiens elemosynas facere: sed tenetur restituere: et in hoc casu cadunt omnes facientes contractus usurarios propter improbum lucrum. Et secundum quosdam omnes usurarii et aduocati exigentes immensa salaria et imoderata. Similiter medici qui emungunt egrotos qui tamen sepius defacili curari possunt. Et officiales qui per imoderatam probitatem plurima extorquere solent. xliij. q. v. c. non sane. vide per totum. Aut versatur turpitudine ex parte dantis tamen: ut ubi meretrici datur precium scorti: et hoc accipiens retine-

re potest vel elemosynas inde facere. Et si proprie dicitur turpe lucrum: quia propter lucrum illud sustinent: ut opprobrio habeantur: ut dicitur per Augustinum. *Ethic.* Aut versatur turpitudine ex parte utriusque: et tunc non potest elemosyna inde fieri: nec etiam debet danti restitui: sed illi persone vel ecclesie in cuius iniuriam data est: exemplum primum: ut pecunia data iudici ad ferendum iniustum iudicium restitui debet non danti sed illi in cuius iniuriam data est: unde dicitur. *xj. q. iij. c.* non licet iudici vendere iustum iudicium propter iniustum. Sed hoc interest quod iudex accipiens ut iustum det iudicium tenetur restituere danti. Si vero ut iniustum tenetur restituere illi in cuius iniuriam suscepit. Et simili modo dicitur de pecunia data testibus propter iniquum testimonium ferendum: ut. *xij. q. v. c.* non sane. *Advocatus tamen potest vendere iustum patrocinium: et iuris peritus versus consilium: dummodo cum debito moderamine hoc faciat: ut patet ibidem. Verumtamen ut dicitur glosa in dicto. c. non licet. xj. q. iij.* Si sine labore dare potest consilium: non renouendo libros: nec laborando in plegendis allegationibus: tunc gratis tenetur subuenire: quod si causa iniusta est non debet eam advocatus vel iuris peritus assumere: nec patrocinium vel consilium vendere: sed potius eam acceptam vel assumptam debet deserere postquam preceperit eam esse iniustam: hec glosa. et allegat iura. Quarto autem queri potest utrum id quod iniuste extortum est debeat pauperibus erogari vel ablati restitui: aut in quibus casibus debet erogari et in quibus restitui. Ad hoc respondet Hein. boye. extra de iudeis. in. c. cum sit nimis absurdum: quod si scitur a quo est extortum sed non reperitur: tunc debet erogari pauperibus: ut extra de usuris. c. cum tu. ubi subdit. Cogendi sunt per penam quam statuimus: continuo eas his a quibus extorsere vel eorum heredibus restituere: vel his non supstitibus pauperibus erogari. Si vero scitur qui sunt et reperitur: tunc si est acquisitum in detrimentum terre sancte: debet nihilominus erogari in subsidium terre sancte: ut extra de iudeis. c. ad liberandam: vide processum. Si vero secus est acquisitum: sed illi a quibus est extortum non habent actionem seu ius repetendi: et tunc potest seu debet pauperibus erogari: ut patet *xij. q. v. c.* non sane. h. sunt alie: ubi tangit de salariis imoderate que recipiuntur ab officialibus: nec tamen repetuntur ab eis: nisi cer-

tum sit salarii eis constitutum: et tunc secundum quosdam dari potest pauperibus: consultus tamen est quod ei reddat a quo imoderate recepit si non est dives: vide textum ibi cum glosa: quod si ius habent vel actionem repetendi tunc non debet pauperibus erogari: sed illis vel eorum heredibus a quibus extortum est ut in dicto. c. cum tu. Preterea ea que restituenda sunt si non possunt ei mitti fideliter et secure cui restitui debent: tunc pauperibus erogari debent secundum Ray. Hostiense. et Tho. Si vero fideliter et securus mitti poterit: si fieri commode non poterit prestat: circumstantiis: puta quantitate rei debite que est forte modica respectu remotiois loci: que forte longe distat: et illi divitiis cui restitutio facienda est: quod tamen modica potest esse summa rei restituende quod nullo modo debet pro ea velle proximum tamen graviter onerare: et tunc pauperibus erogari potest. Si vero contra res restituenda est magna et distantia loci est modica et tunc debet restitui et non erogari pauperibus. In talibus enim ad arbitrium boni viri recurrendum est. Ad laudem dei.

Utrum et qualiter elemosynas dare sit in precepto: et quomodo sub potestate constituti elemosynam dare possunt: Sermo XXV

Nonora patrem tuum.

De elemosyna corporali quedam in generali prosequendo: primo queri potest utrum elemosynam dare sit in precepto sicut leo papa in sermone de apparitione videtur asserere dicens: In illo magno summoque iudicio tanti estimabitur vel largitatis benignitas vel tenacitatis impietas: ut pro plenitudine omnium virtutum: et pro summa omnium commissorum: et per unum malum illi in ignem mittentur eternum: et per unum bonum isti introducentur in regnum. Ad hoc respondet Thom. secunda. 2. q. xxxij. quod cum dilectio proximi sit in precepto: necesse est omnia illa cadere sub precepto sine quibus dilectio proximi non conservatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet quod ei non solum velimus bonum: sed et ut operemur secundum illud. *Joh. iij.* Non diligamur verbo neque lingua. scilicet tamen sed opere et veritate. Ad hoc ergo quod velimus et operemur bonum alterius: requiritur quod eius necessitati subue-

namus: quod fit p elemosynarū corporali
uni largitionē: et ideo ē in pcepto: hinc. lx
xxvj. di. c. non satis. circa fi. Subdit. mise
ricordia cōmunis est vsus: ideo cōmune p
ceptū omnibus officijs: omnibus etatibus
necessaria et ab omnibus est conferenda:
non publicanus: non miles excipitur: nō
agricola: non vrbanus: diues: pauper: om
nes in cōmune ammonentur vt conferant
non habenti. hec ibi. Sed hec intelligēda
sunt scdm q̄ recta ratio requirit: scdm quā
vt ibidē dicit Tho. p̄siderādū est aliquid
tam ex pte dantis q̄ ex parte recipientis:
vt sic assint oportune circūstantie que sem
per requirunt in pceptis affirmatiuis ad
implendis. In dante igit̄ considerandū est
q̄ aliquādo habet aliquid supfluū tā na
ture q̄ psone: id est tā sustētationi vite sue
q̄ suorū quorū curā habet: q̄ etiā decēti cō
seruationi status sui. Et de hoc ex pcepto
debet fieri elemosyna: etiā si pauperes ex
treme necessitatis nō cōpareāt: s̄ illō Lu
ce. xj. Qd̄ sup̄ date elemosynā. Hec opoz
tet excusationē future necessitatis p̄tendere
v̄l p̄siderare vltra pbabilia signa: q̄ s̄ eēt
de crastino cogitare. i. curā supfluā habe
re: sicut fecit Elimelech de quo dicunt He
brei sup Ruth. j. q̄ p̄p̄ famē q̄ acciderat ī
terra illa: multi pauperes recurrebāt ad eli
melech virū Moemi: quia diues erat et po
tens: s̄ p̄p̄ auaritiā suā dux ei fuerat pau
pibus comodare v̄l dare. Et ideo ad euitā
das eorū importunitates exijt de terra isrl̄
cū bonis mobilib⁹ q̄ habebat: s̄ q̄ p̄p̄ ma
lā causā exijt diuino iudicio pegrin⁹ obijt
cū filijs suis in egestate: v̄n reuersa Moe
mi vxor eius in terrā suā ait: egressa sū ple
na. s. filijs et diuitijs: et vacuam me reduxit
dñs. hec ibi. Qd̄ si obijt: que iuste possi
dent etiā licite retinēt. Ad h̄ r̄ndet Tho.
ibidē q̄ tp̄alia bona q̄ diuinit⁹ hōi p̄ferun
tur ei⁹ q̄ dē sūt q̄tū ad p̄p̄tate: s̄ q̄tū ad
vsū nō debēt eius eē s̄ aliorū q̄ ex eis susten
tari p̄t ex illo qd̄ ei supfluit. Hic ait Bas
lius omel. j. Si fateris ea diuinit⁹ tibi p
uenisse: an iniust⁹ ē de⁹ īequalit̄ res nobis
distribuēs: cur tu habūdas: ille nō medi
cat: nisi vt tu bone disp̄satiōis merita cō
sequaris: ille nō patiētie brauijs decoret. Est
panis famelici quē tu tenes nudi t̄rica quā
tu in pelauī p̄suas: discalciaati calce⁹ q̄ pe
nes te marcescit: idigētis argentū qd̄ pos
sides humanū: q̄ circa tot iniuriarū q̄t dare

valeres. s̄ ille. Et Amb. diē sup illō euāg.
homis cuiusdā diuit⁹ fruct⁹ vberes ager at
tulit. Et habet. xlviij. di. c. Sicut hi. Quid
in q̄t avarus iniustū est: si cum aliena nō in
uadā p̄pria diligētius seruo. Q̄ impudēs
dicit: ūppria dicit: q̄ ex q̄bus reconditis in
hunc mundū detulisti: qm̄ in hāc ingressus
es lucē qm̄ de ventre matris existi: a quib⁹
queso facultatibus quibusq̄ subsidijs sti
patus ingressus es? Et infra p̄p̄rius nemo
dicat qd̄ est cōmune: plus q̄ sufficeret sum
ptū et violent⁹ obtētū est: nūqd̄ iniqu⁹ ē de
us vt nobis nō equalit̄ distribuāt vite sub
sidia: vt tu quidē esses affluēs et abūdās:
alijs vero deesset et egerēt? An idcirco ma
gis: q̄ et tibi voluit benignitas sue expimē
ta cōferre: et aliū p̄ virtutē patiētie corona
re? Tu vero susceptis dei munerib⁹ et in si
nū tuū redact⁹: nihil reputas agere ūquū
stā vite multorū subsidia solus obtineas:
hec ibi. Unde p̄cludendo dicēdū est: q̄ si ī
paupe apparēt euidentia signa necessitatis
extreme tūc certū est q̄ dare tenet: et mor
taliter peccat nō dādo. Si vero signa māi
festa extreme necessitatis nō apparēt tūc
illi dare nō tenet: s̄ distribuere sibi pōt su
pflua: s̄m qd̄ sibi videbit̄ oportunū: dūmō
tū p̄tribuat. Alio q̄n em̄ auditurus est. Ite
maledicti r̄. Esurui em̄ et nō dedistis mi
hi māducare. Secūdo vero quōq̄ ex par
te dantis est aliqd̄ supfluū nature: sed tū ne
cessariū est ip̄i psone scdm decētiā sui stat⁹.
Et de tali tenet ex pcepto dare elemosynā
in extrema necitate recipiētis: als̄ at nō ni
si de p̄silio superogatiōis. Ratio prior est:
quia necessitas absoluta in primo necessi
tati nostre conditionate p̄ferēda est: ita tū
quod id qd̄ mihi supfluū modo est: in pri
mo tēpore nō sit mihi necessariū: vnde de
tali necessitate primi indigētis diē Amb.
li. de offi. et habet. lxxxvj. di. c. Non satis.
circa finē: vbi dicit̄ Pasce fame morientē:
q̄squis em̄ homines pascendo seruare po
teris: si non pauisti occidisti: vnde tū in h̄
casu ligat hoc pceptū: q̄ vt diē Amb. in
dicto. c. Sicut hi. Tūc minus est criminis
habenti auferre q̄ talit̄ indigenti negare.
Tertio deniq̄ ex parte dantis quōq̄ totū
est necessariū nature sue et suorū quicqd̄ ha
bet: et de illo nō debet elemosyna fieri: q̄ s̄
esset p̄tra ordinē charitatis: cū hoc esset si
bi suisq̄ subtrahere necaria vite: ordo ve
ro charitatis prius incipit a seipso: nisi sal

tem aliquo modo sciret recōpensare per aliam viam suā et suorum necessitatē: vel nisi talis casus immineret ut sibi subtrahēdo tali daret: per quē ecclesia vlt̄ respública sustētare: qz p̄ talis p̄sone liberatione se suos q̄s laudabiliter periculo mortis exponeret cum bonū cōmune sit propriū preferendū: sicut illa vidua Sareptena fecit: que de sibi filijq̄s sui necessario prophetam Melyam paruit: ut patet .iij. Regum. xvij. Secundo queri potest ex quo ut prius dictum est in dicto capitulo. Non satis. nullus excipitur ab elemosyna conferenda: vtrum etiā omnis sub potestate constitutus indifferēter dare eandem potest. Ad hoc respōdet Richardus super. liij. distin. xv. q̄ ordo naturalis hoc exigit: ut a superioribus inferiora regulent: et illi qui sub aliena sūt potestate constituti: de eis ex quibus aliis subijciuntur: ordinare non debent alie q̄ eis commissum fuerit a superiorib⁹. Et quia nullus alteri subditus est q̄tū ad interiores intellectus et voluntatis actus nisi soli deo: ideo de illis bonis elemosynam omnibus facere licet: vtpote: orando: corripiendo: remittendo: ac alia pietatis opera spiritualia perficiendo: de quibus late tractavi in sermonibus de tribus partib⁹ penitentie. Verumtamen de rebus exteriorib⁹ scōm quas alicui superiori quis subijcitur: non debet nec potest elemosynam facere: nisi quatenus illi fuerit a superiori commissum vel permissus. Et ideo generaliter quicumq̄ acceperit aliquid ab alto: legitimum dandi potestatem non habente: tanq̄ iniustum tenetur restituere. Ad cui⁹ euidēntiam sciendum: q̄ principaliter quatuor sunt hominum genera aliorum potestati subiecta: que non possunt elemosynā facere nisi sub certis modis eis a iure vlt̄ approbata consuetudine aut etiam a superiore eis concessis: scilicet vxores: proles: clientēs et profitentes. Omnes isti in extrema necessitate dare possunt elemosynam indistincte. Mirum cum et in hoc casu licet etiam furari: eo q̄ talis necessitas facit omnia communia. Extra tamen casum extreme necessitatis indifferēter dare non possunt: quod patet: quia mulier que minus subiecta videtur et equalis viro q̄tum ad actum matrimonialem iudicatur in his q̄ ad dispensationē dom⁹ p̄tinēt viro subiecta: nec facei pōt elemosynā nisi eo mō q̄ seq̄t.

Pro quo sciendum scōm Scotū in. liij. distincti. xv. q̄ vxor de rebus viri: scilicet pane: vino et huiusmodi: que de approbato more solent ad dispensationē vxoris p̄tinere: potest moderatas elemosynas facere scōm facultatez viri sui: et maiorem vlt̄ minorem multitudinem pauperum. Non tamen dare potest excessiue respectu facultatum nisi de consensu: nec etiam de alijs rebus sue dispensationi nō cōmissis: nisi ut dictū ē in extrema necessitate: vlt̄ nisi res parafernales vlt̄ pprias haberet p̄ter dotē: vbi de consuetudine parafernales vxoris sūt. Parafernales autē dicunt illa bona q̄ mulieri obveniūt post m̄rimoniū titulo donatiōis: successiōis: legatiōis: ecōtra q̄ habet ante m̄rimoniū et portat ad vix suū dicūt dos: donatio vero ē illō qd̄ a viro demane dat mulieri in surrectiōe: ut curtā domū vlt̄ simile ad vitā ei⁹. Quicqd̄ igit̄ de consuetudine patrie mulieris est: de hoc elemosynam dare potest: de alijs autē non nisi ut dictus est. Si tamē esset lucrosa ita q̄ exhibita debita gubernatione domus opibus suis lucraretur: tunc etiā de hoc dare posset: nec intellige deducendo expensas victus sui: quia vir tenetur ad omnia huiusmodi: tanz propter dotem q̄ propter obsequium. Quod si mulier in secundo matrimonio filios habet ex primo: qui nō habēt aliquā actionē p̄tra matrē: nō pōt illa p̄tra mariti p̄hibitionē aliqd̄ eis dē dare: nisi sic alijs pauperib⁹: Secus tñ si habēt aliquā actionē: ut qz obligata ē eos alere. s. cū sint ipuberes: vlt̄ qz ambo coniuges eoz bona possidēt: aut alia iusta cā: tūc em̄ et marit⁹ tenet illos alere: quia marit⁹ cū suis onerib⁹ ad marituz trāsijt: qz tamē maritus habet administrationē rerū nō debet eos als vxor alere: nisi in extrema necessitate. Preterea viro existente p̄digo si celat vxor aliquid bona fide de rebus cū viro cōmunibus: ut sibi et viro suo tēpore p̄uideat: qui eas male consumeret: non peccat: nec viro p̄hibenti vel repetenti tenetur obedire: quia reddendo iuuaret eum ad peccatum. Contra si vxor viderit virum tenacem: superflua tamē habentem tam nature sustentationi q̄ etiam decentis status conseruationi: tunc vxor sibi conscientiaz formare debet: q̄ marito non displiceat elemosynam dare: licet aliquando prohibet. Hoc em̄ quādoq̄ faciūt ut vxores temperent nō a toto s̄ ab excessu

Potest etiam formare sibi conscientiaz ex
 miseria pauperis: cogitans q̄ si marit⁹ vi/
 deret vtiq̄ sibi placeret vt eius miserie s̄b/
 ueniret. Et sic cogitare potest vtilit̄ velle
 gerere negōciū: viri sui ad salutē aīe. Et ge
 neraliter nota: q̄ si vir furtum fecerit vel
 aliquid iniuste acquisitum aut retentum
 apud se haberet: potest illud mulier resti/
 tuere etiam contradicēte marito. **¶** Si ve
 rus possessor: et ei⁹ heres ignoratur: potest
 inde elemosynam facere etiam inuito ma/
 rito: nisi maritus eius verum dominū fur
 ti cognosceret: tunc enim ipsa non debet il
 lud alienare: sed virum suū efficaciter ad
 restitutionē inducere. Si vero res ipsa con
 sumpta est tūc potest vxor: si vir expresse nō
 contradixerit: negotia mariti gerēdo et se/
 ipsam exonerando extimationem de bonis
 cōmunib⁹ restituere vel in elemosynas da
 re: si cui restituenda sit ignoratur. **¶** Si cō
 tradicente viro hoc faceret bona fide: licet
 ad hoc non teneatur: non tamē esset illi pe
 nitentia iniungenda quasi pro mortali.

¶ Secundo proles: nam filii familias licet
 vti potest rebus parentum ad propriam ne
 cessitatem: tamen scdm̄ Tho. ibidem nō
 potest alijs dare: quia quis est heres non
 tamen adhuc est dominus rerum: nec per
 consequens est in ei⁹ potestate paterna he
 reditas. Qui ergo recipiunt ab eis elemo
 synas extra articulus extreme necessitatis
 tenentur ad restitutionē: nisi darent elemo
 synam moderatā in pane: vino et similib⁹:
 que non inferunt parentibus sensibile dā/
 num: de quibus constare potest q̄ parenti
 bus placet. Et idem iudicium est de furio
 sis: amentibus: pupillis et adhuc sub tuto
 ribus vel curatoribus existentibus. **¶** Serū
 tamē si filii familias existēs adhuc in pa
 terna potestate habuerit aliquod peculū
 castrense: id est quod ei datū est a patre vel
 alijs occasione militie: vel ipse sibi acq̄rit
 ex militia: vel peculū quasi castrense: qd̄ .s.
 ex aduocatione vel alio officio publico p/
 cipit: vel etiā quod obuenit p̄sbyter⁹ et cle
 ricis ex officio suo ecclesiastico: tūc de his
 facere potest elemosynas scdm̄ Ray. qz q̄
 tum ad hoc pater familias cōsetur: **¶** De ad
 uēctio autē: id est qd̄ ex alia quacūq̄ cau
 sa filio aduenit: siue a matre: siue ab extra
 nea p̄sona: siue de alijs operatiōib⁹ vel la
 boribus suis nō potest filius elemosynam
 facere: qz licet filio in hoc seruet̄ p̄prietatē

et si pater premortu⁹ filij est: tamē q̄diu pa
 ter viuit in eo plenū vsufructū habet. Si
 militer de p̄fectio: id est qd̄ de rebus pa
 tris v̄l eay occasiōe aduēct: vt fructus siue
 lucrū: fili⁹ elemosynā dare nō pōt: qz nihil
 iuris in eo habet: nisi tū quo ad spem suc
 cessionis: si tū fili⁹ esset in schol̄ de licētia
 patris: v̄l in peregrinatiōe tūc dare posset
 elemosynā: tā de p̄fectio q̄ de aduēctio

¶ Tertio clientes: nā s̄m̄ Tho. in. iiij. di.
 xv. Seruū ancille et famulū quis etiā sint li
 bere cōditionis nō possunt elemosynas da
 re de rebus dñoy suoy sine eoy consensu:
 nisi panē et h̄mōi q̄ nō inferūt sensibile no/
 cumentū: etiā si ipse famulus esset dispen
 sator rerū: qz nō ponit̄ dispēsator quasi po
 testatē aliquā in re domini sui habens: sed
 quasi ad vtilitatē dñi tractans. **¶** De precio
 tū p̄prij seruitij libere dare p̄t. **¶** Quar
 to p̄fitentes scz in religiōe paupertatē volū
 tariā: elemosynā dare nō possūt s̄m̄ Ray.
 quia nihil habēt. xij. q. j. c. nō dicatis: nisi
 forte aliq̄s administrationē aliquā habue
 rit: tūc em̄ potest et debet elemosynā facerē:
 quia quicq̄d religiosus sup̄ est in pias cau
 sas erogandū est: vt patet. xij. q. j. c. qz tua
 vbi subditur. **¶** Cōmuniter autē viuētib⁹ iay
 de faciendis portionibus vel exhibēda ho
 spitalitate et adimplēda misericordia a no
 bis quid erit loquendū: cū omne quod su
 perest necessitatibus: in causis pijs ac reli
 giosis erogandū est: domino magistro om
 nibus dicente: quod superest date elemosy
 nam et omnia munda sunt vobis: hec Grego
 go. angloꝝ ep̄scopo. Si tamē esset talis
 administratio de qua statutū esset: qz quic
 quid superest ad mōasteriū v̄l aliq̄e specia
 lem vsu refundat: vt in quibusdā priora
 tibus: tunc elemosynas excessiuas sine cō
 sensu facere non debet. **¶** Si monach⁹ de
 voluntate abbatis vadit Romā vel stat in
 studio: tunc scdm̄ Ray. moderatas elemo
 synas facere potest: quia eo ipso qz dedit il
 li licentiam eundi vel etiam standi: subin
 telligitur ei licentiam concessisse faciēdi ea
 que scholares et peregrini de honestate fa
 cere solēt. Et addit Tho. scda. 2. et in. iiij.
 qz etiā citra extremā necessitatē posset mo
 nachus aliquod modicū dare absente ab
 bate sub spe ratihabitōnis: nō tamen eo p̄
 sente: vel quando probabiliter crederet qz
 abbas non consentiret nisi fuerit extrema
 necessitas. Ad laudē dei.

De accidia et filiabus eius: scilicet malitia: desperatione: pusillanimitate: rancore: torpore: et mentis euagatione: Ser. XXVI

Onora patrem tuum.

H Exod. xx. Tertio denique parentes eternales honorare debemus: eis iugiter et indefesse cum omni affectu seruendo et gratias agendo: ut sic intelligat: honora patrem tuum qui te creauit et imagine propria insigniuit: qui te redemit et propria carne et sanguine pascit. Et hoc tripliciter. Primo per omnibus beneficiis et donis tam naturalibus quam gratuitis: deuotas et ingratias gratiarum actiones referendo: ad quod te monet tota scriptura. Similiter omnis creatura que suo modo creatoris suum laudat: vnde Job xxxviii. respicit pigros dicens: Ubi eras cum me laudaret simul astra matutina: et inubilarent omnes filii dei. In lectulo domine. Ad hoc etiam excitat propria natura: quia secundum philosophos in corpore humano insensauit tot membra quot sunt dies in anno: ut ex hoc intuitu naturali informetur quod nulla dies te transire debet sine diuina laude et gratiarum actione. Secundo debemus eum honorare: omnes actiones: locutiones: affectiones et cogitationes nostras in sui laudem et gloriam referendo. Ad quod hortatur apostolus dicens Col. iij. Omnia quecumque facitis in domino aut in opere: omnia in nomine domini nostri iesu christe facite. Et ex hoc actiones tue non censentur humane: sed angelice et diuine. Nam eis quodammodo celestem formam imprimis cum in eis solum honorem diuinum intendis: sic contra maximam deo iniuriam irrogant: qui in actibus suis ostentationem propriam aut humanam complacentiam aut aliquid homini querunt. Tertio debemus eum honorare per omnibus et super omnia diligendo: ad quod potissime moueri debes: ex eo quod in tantis amoris beneficiis te diligendo peruenit: ut omnem ingratitude et tepiditate amoris sui a corde tuo procul expelleret: ut si te quandoque piguisset amare iam non pigeat reamare. Sed hunc honorem plurimum impedit accidia que secundum Damascum est quedam tristitia aggrauans: que scilicet ita deprimit animum hominis ut ei nihil libeat agere: et ideo accidia importat quoddam tedium operandi bonum: precipue diuinum: iuxta

illud psalmi. Omne escam abominata est anima eorum. Ex quo patet quod duo sunt nomina huius vitij: scilicet tristitia et accidia: cuius ratio est: quia in isto peccato est auersio a spirituali bono quod estimatur graue vel grauare: sicut est vigilare: ieiunare et orare etc. et ratione huius dicitur tristitia que opponitur leticie spirituali. Nam affectus tristicie datus est homini ut doleat de peccatis propriis et alienis: de dilatione patrie: de imperfectioe vite et de similibus: sed nunc mutat et ducit in diffidentiam: desperationem: et irratiabilem merorem: et opponitur leticie spirituali: ita quod affectus gaudij qui datus fuit homini ut gauderet in deo et in spe eternorum bonorum et intuitu beneficiorum dei: et in bonis operibus et omnia vana et inutilia fastidiret: modo pervertitur in dissolutionem et vanitatem et insanias falsas: ita quod gaudet de affluentia reum bonorum: voluptatum: de risu: fabulis: turpibus ludis et similibus: et omnia que dei sunt fastidit tanquam insipida. Et sic secundo in isto peccato fit conuersio ad creaturam in qua querit finale quietem que estimatur leuis: et ratione huius dicitur accidia que opponitur fortitudini que consistit in aggrediendis arduis et sustinendis aduersis. Nam per accidiam habet anima tedium de omni spirituali difficili: et inuenit opera virtuosa et bona quasi acetosa. Hic queri potest utrum accidia potest esse peccatum et precipue mortale. Respondetur cum secundum philosophum in. ij. Ethicorum. passionibus non laudamur neque vituperamur: sed accidia est passio quedam: est enim quedam species tristicie ut dicit Damascus. Ad hoc respondet Thoma. secunda. 2. q. xxxv. quod accidia secundum Damascum est quedam tristicie aggrauans: que scilicet ita deprimit animum hominis: ut nihil ei agere libeat: sicuti ea que sunt acida etiam frigida sunt et ideo accidia importat tedium quoddam operandi. Et huiusmodi tristicie passio secundum se quidem non est peccatum: quia secundum se non nominat aliquod laudabile vel vituperabile: sed secundum quod applicatur ad aliquod bonum dicitur laudabile et contra vituperabile secundum quod applicatur ad aliquid vituperabile. Exempli gratia: tristitia de vero malo cum fuerit moderata nominat aliquod laudabile: sed tristitia de vero bono: vel etiam tristitia immoderata nominat aliquid vituperabile. Verumtamen accidia que est torpor mentis: bona negligentis inchoare semper est mala. Et hoc dupliciter. Nam quandoque est mala

scdm se: cum scy fit de eo quod est vere bonum licet sit apparens malū: sicut tristitia que est de spiritali bono. Nam cū spiritali bonū sit vere bonū: tristitia q̄ est de spiritali bono est scdm se mala: sic eoduerso delectatio dicitur scdm se mala que est de eo quod est apparens bonū et vere malū. Quandoq; vero tristitia mala est scdm effectum tm̄: quando scy sic tristitia de vero malo hominez aggrauat et eum totalit̄ ab opere bono retrahit: et sic etiā est peccatū. Hinc apostolus. ij. Corinth. ij. Nō vult vt penitens maiori tristitia absorbeat: non tamen semper est peccatum mortale. Sed accidia ex suo genere est veniale peccatū: qz s; Augusti. Accidia est rediū eterni boni: hoc autē nō opponitur charitati sed inducit diminutionē feruoris charitatis: in quo consistit omne veniale. Istud ergo tertium vt dicitur in cōpendio potest accipi tripliciter. Vno modo prout est purus motus naturalis: et sic nullum est peccatum. Alio modo prout est motus appetitus cōtristati de opere spiritali laborioso: et sic ē veniale: quia etia ille appetitus sit deliberratus: quia consensus in veniale nō est nisi veniale. Tertio put redundat in omīssione eorum que sunt necessaria salutē: ita q̄ motus accidie pertingit vsq; ad rationē que consentit in fugam: horrozē et detestationē diuini boni: carne contra spiritū omnino preualēte: et tunc est mortale peccatū. Et potest quis dici quattuor modis accidiosus. Primo modo cuz quis per quandā detestationem et horrozem ad diuina voluntarie omittit ea perficere. Secundo modo cum quis ex quadam negligentia omittit ea perficere ad que obligat alienis nimis implicatus. Tertio cum quis nolēs ex verecundia vel aliquo alio extrinseco coactus cum tristitia perficit aliqua bona spiritalia. Quarto cum nimium deijcitur et contristatur etiam de vero malo ex quo redditur ineptus ad bona spiritalia perficienda. Deinde queri potest quot sunt filie accidie: presertim cum a doctoribus ponatur esse vitium capitale. Ad hoc respondet Grego. xxxj. moralium. q̄ sex sunt filie accidie. Prima filia dicitur malicia que non accipitur hic scdm q̄ est genus vitiorū: sed q̄ quis detestatur bona spiritalia. Quā autē accidia causat vel generat maliciā ex hoc patet: quia accidia proprie attendit in de-

testationem bonorum spiritalium et tanq̄ nulla vel vilia contemnendo. Et sic generaliter malicia a qua procedit q̄ aliquis bona spiritalia deliberate fastidit: contemnat et detestetur. Et sic malicia multum aggrauat peccatū accidie pessima filia detestande matris. Nam molto grauius q̄s peccat ex certa malicia ceteris paribus q̄ ex passione: quia ibi mouetur voluntas in malum ex seipsa et ex electione: hic autē ex passione quasi ex quodam extrinseco impulsu: grauius etiam peccat quis ex passione q̄ ex sola ignorantia: quia ignorantia minuit de ratione voluntarij nō autē passio: et sic ex malicia proprie dicitur peccare in spiritum sanctum: sicut ex ignorantia in filium: et ex infirmitate vel passioe in patrem. Unde peccatum malicie grauius indicatur in genere suo: de quo ps. Dilexisti maliciam super benignitatem: et dicitur irremissibile idē nō ita facile remissibile sicut peccata ex infirmitate vel ignorantia perpetrata: quia tollit omnia illa que requiruntur ad remissionem peccatorū: nec habet aliquā causā remissionis cuz ex certa malicia et electione perpetratur reddens operantem obstinatū: ita q̄ contemnit subire humilitatem penitentie. Secunda filia accidie dicitur esse desperatio: quia diffidentia meritorum est mater diffidentie premiorum ex qua iterum nascitur tristitia. In accidia autem est talis diffidentia: quia accidia est diffidentia de proprijs viribus et de auxilio dei in implendo ardua: et sic causat desperationem: que est etiam peccatum in spiritum sanctum. Notādū tamē scdm Heinricum de vrimaria: q̄ si labatur aliquis in desperationē ex infirmitate vel ex grauitate complexionis: et de hoc dolz et renititur inq̄tum potest: sic desperatio non est peccatum nisi forte veniale. Si autem hoc contingit ex errore vel deceptione: puta si estimat obsequium se prestare deo si seipsū occidat: sic desperatio est peccatū mortale. Si vero quis desperet ex certa malicia vel ex electione: vt diffinitue dicat cum Layn maior est iniquitas mea q̄ vt veniam merear: sic est peccatū mortale in spiritum sanctum. De quo tamen clarius videri potest in sermone de peccatis in spiritum sanctum. Tertia filia dicitur pusillanimitas respectu consiliorum christi que nascitur ex diffidentia proueniente ex consideratione pro-

pre infirmitatis: vel ex arduitate operis.

Hic queri potest vtrum pusillanimitas sit peccatum: presertim cum vt dicitur Ecclia. x. Initium omnis peccati est superbia: sed pusillanimitas non videtur ex superbia procedere: quia superbus extollit se super id quod est: pusillanimis autē subtrahit se ab his quibus dignus est. Hinc dicit philosophus in quarto Ethic. q. maxi- me videtur pusillanimis esse q. magnis bonis dignus existit: et tamen his non dignificat seipsum. Ad hoc respondet Thomas secunda. 2. q. cxxxij. q. omne illud est peccatum quod contrariatur inclinationi naturali: quia cōtrariatur legi nature. Inest autem cuiuscunq. rei naturalis inclinatio ad exequendum actionem sue potentie cōmensuratum: vt patet in omnibus rebus naturalibus: tam animatis q. inanimatis. Si- cut ergo psumptuosus excedit proportio- nem sue potentie duz nititur ad maiora q. possit: sic econtra pusillanimis deficit a p- portione sue potentie: dum recusat in eo tē- dere quod est potentie sue cōmensuratum: et ideo sicut presumptio sic et pusillanimitas peccatum est. Inde punitur seruus qui ac- ceptam pecuniam fodit in terram: nec ope- ratus est ex ea propter quendam pusillani- mitatis timorem: vt patet Matthei. xxv. vnde potest etiam ex superbia oriri: duz ni- mis proprio sensui innititur: quo reputat se insufficientem ad ea respectu quorum suf- ficientiam habet. Hinc prouerbior. xxvj. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias. Nichil enim probi- bet q. se q. tum ad aliqua deiiciat et q. tum ad alia se extollat. Quarta p. inde filia dici- tur rancor quem etiam causat accidia in q. tum accidia facit irasci et indignari aliquē contra bonos: qui volunt eū inducere ad spiritalia bona: et cum nocumentum con- tra aliquem machinatur: si ipsū inferre nō potest: interius tenet et conseruat iram: in- dignationem et mētis amaritudinem: que omnia importat rancor: vnde rancor ē ira et indignatio inueterata: quia sicut ex cha- ritate nascuntur opera bona ex quibus est confirmatio charitatis: sic ira est accidia: ex accidia vero vetustas ire: quia accidio si sepe reprehensi frequēter ad indignatio- nem mouentur. Nam multi sunt talis na- ture: q. quando quis dicit v. l. facit quod si- bi non placet: semper habent rancorem et

amaritudinem cordis super talem: et hoc ē signum q. nondum causam vel originez ta- lis ire vel rancoris radicitus euulserunt. Unde dicitur in decretis de penitētia et re- missione: di. ij. c. j. Si quis semel notat⁹ fu- erit inuidie vel contentionis vitio: et rur- sum in hoc ipsum incidit: sciat se primaz caucem id est vitium ex qua inuidia v. l. cō- tentio nascitur: in interiorib⁹ medullis ha- bere reconditam. Oportet ergo eum p. cō- traria atq. aduersa curari: id est per humi- litatis exercitium: vt patet ibidem. Alio- quin monet huiusmodi: illud prouerbior. j. Desperistis omne consilium meum: et in- crepationes meas neglexistis: ego quoq. in interitu vestro ridebo. Quinta filia ac- cidie dicitur torpor: q. potissime oritur ex ocio. Nam accidiosus vt frequenter ocioz sequitur: quod tamen summe cauendū ē: non solum in verbis sed etiā in operibus: alioquin detestabilem torporem incurrit. Est autem torpor circa precepta quedaz in- sensualitas vel inusualitas: propter quam homo reduci non potest ad executionē mā- datorum dei: vel torpor est circa prohibita cum scilicet quis nimis securus est et se ni- mis exponit temptationibus vel peccato- rum periculis. Est in q. torpor quedam p- cepta non facere contemnere v. l. amare. Est etiam torpor circa consilia: scilicet nolle p- fectum esse qd. vtiq. est delinquere: bonus non amare: consilia contemnere vel etiam irridere. Hic queri potest vtrum inciden- taliter diuturnitas tēporis ex qua iste ran- cor videtur procedere auget peccatum: p- sertim cum consuetudo mala non solum vi- deatur peccatum alleuare sed etiam excu- sare: vt patet de superfluo ornatu qui tam ex consuetudine nō indicatur superfluous. Ad hoc respondet Gaspar de caldri: extra de eo qui du. in ma. in. c. cuz haberet: q. ex diuturnitate temporis peccatum augetur frequentatum: quia quanto maiori tempo- re inficitur anima tāto magis fit habitus vitij: et per consequens videtur esse maior contemptus dei: ac per consequens maius peccatum: et hoc tangit in .c. cum haberet. dicens q. peccatū von diminuitur sed au- getur ex diuturnitate temporis: et tāto am- plius elongatur a deo: et ideo debilitatur virt⁹ et corrūpit aīa: et p. psequēs difficill⁹ releuatur. Sexta filia accidie est mentis euagatio: et hoc frequēter circa illicita cū q.

dam feda occupatiōe et delectatiōe morosa
vel etiā cōsensu: qz in desiderio ē oīs ocio/
sus: s̄ qñ est p̄ticularis certā habēs materi
am vt gula: luxurie: auaritie: sic p̄uēit om̄i
bus vitijs. Quādo vero generalis ē et in/
certa tūc dicit̄ pp̄rie euagatio q̄ est filia ac/
cidie. Nā q̄ absorptus est cū tristitia nō ha
bens in se vbi delectet̄ euagat̄ ad om̄ia q̄
rens delectationē in ociosis: in vanis: ī fe/
dis: in malignis et similib⁹: in morādo: de/
lectādo: p̄sentiēdo: p̄ponendo: affectādo:
machinādo: sic q̄ cor illi⁹ factū est q̄si spe/
lunca latronū: qd̄ a nob̄ auertat̄ iesus chri
stus. Amen.

Sequūt̄ sermōes de p̄cepto q̄nto.

Utrū licitū sit mortificare ea q̄
discernūt vel sentiūt vel tm̄ viuūt
et q̄ tria requirunt̄ ad iustam occi/
sionem.

Sermo I

Non occides: Ex

n odi. xx. Hoc ē q̄ntū p̄ceptum
in quo p̄ncipalit̄ et explicite p̄
hibetur ira p̄rūpens in iniu/
rias p̄emptorias hūane vite

Secūdario vero et implicite p̄hibet̄ omne
nocumētū qd̄ inferri potest iniuste cōtra
p̄ximū v̄l etiā p̄tra seipm̄: siue nocumētuz
illud fiat ope v̄l manu: vt p̄cutiēdo: muti/
lando: depilādo: vulnerādo: scādalizādo
siue etiā lingua v̄l nutu: vt detrahēdo ex/
cōmunicādo: p̄suadēdo: cōsulēdo: ad pec/
catū deducēdo: nutib⁹ irritādo v̄l allicien/
do: siue dentib⁹ corde v̄l affectu: vt inulden/
do: odiēdo: peccatū cōmittēdo: bonū p̄po/
sitū suffocādo. Sed qz vita corporalis ē sū
damētū oīm alioꝝ: ideo sub isto modo nō
occides: legislator mādatū exp̄ssit. Et s̄m
hoc p̄ceptū istud tripliciter exponi potest.
P̄mo sic: nō occides. i. nihil manu v̄l ope
rep̄ficies: quo vita p̄ximi v̄l tua corporal
v̄l spiritualis iniuste perimat̄ v̄l detrimen
tū patiat̄. Sed qz mādatū hoc homicidi
um corporale p̄ncipalit̄ p̄hibet: ideo de
illo p̄sequendū est in principio. P̄mo q̄ sci
endū s̄m Ray. et Hoff. qz homicidiū corpo
rale cōmitti potest quatuor modis. s. iusti
cia dictante: necessitate instigante: casu ac/
cidente: et voluntate ipellente. Et addi po.

test quintus modus occisionis tpe sc̄z ne
cessitatis extreme elemosynaz aliquo sub/
trahente. Q̄ntum igit̄ ad primum queri
potest vtrū licitū sit occidere p̄ iusticiā: p̄
sertim cū videat̄ esse contra p̄ceptū istud:
licet alibi dñs p̄cepisse dinoscit̄: maleficos
nō patieris viuere. Ex his em̄ Manichei
sumūt causā calūniādi: dicētes: qz legisla/
tor sibiip̄si p̄tradicit et p̄traria p̄cipit. Et p̄
cipue dicunt qz nō licet sacerdotē esse occi/
sorē: quia dictū est Petro: mitte gladiū in
vaginā: et hoc est p̄tra p̄latos ecclesiasticos
q̄ iudiciū exequēdo et ip̄erādo gladios ac/
cipiunt et alios occidunt: vnde Manichei
tāta diligentia mādatū hoc obseruare cu/
rabāt: qz refugiebāt occidere nō tm̄ homi
nes s̄ et bestias et virgultas: qua p̄pter an
tiqui Manichei nolebāt de fructib⁹ arbo
rum carpere et cōmedere. Mirū cū dicit
ap̄t̄ ad Roma. xiiij. Qui ordinationi dei
resistit sibiip̄si dānationē acquirit: sed per
ordinationē diuine p̄uidentie cūcta viuē/
tia conseruant̄. Ad hoc dicēdū s̄m Tho.
sc̄da. 2. q. lxxiiij. et p̄mo q̄ntū ad omnia viuē
tia qz nullus peccat ex hoc qz ad hoc vtitur
aliqua re ad qd̄ est a deo cōdita v̄l ordina
ta. Nā in ordine rerū ip̄perfectiora sunt p̄p̄
fectiora: sicut etiā in via generationis na
tura procedit ab imp̄fectis ad p̄fecta: et in/
de est qz sicut in generatione hominis p̄i⁹
est viuū: deinde animal: et vltio homo: sic
etiā ea que tm̄ viuūt: vt plante sunt cōmu
niter p̄pter animalia: et animalia p̄pter ho
mines: et ideo si homo plantis v̄t̄ ad ani
malia v̄tilitatē: et animalib⁹ ad hominum
v̄tilitatē nō est illicitū. Inter alios aut̄ v̄/
te huius vsus maxime necessarius esse vi
detur vt animalia plantis v̄tant̄ in cibum
et homines animalib⁹ qd̄ sine mortificatio
ne eoꝝ fieri nō potest: et ideo licitū est plan
tas mortificare ad vsuz animalia: et aialia
in vsuz hominū: et hoc ordinationē diuina:
dicitur em̄ Gen. j. Ecce dedi vobis vniuer
sam herbā et vniuersa ligna vt sint vobis ī
cibū et cunctis animātib⁹. Et itez Gen. ix.
Omne quod mouet̄ et viuūt erit vob̄ in ci
bum. Hinc dicit Augusti. j. de ciuitate dei.
Cum audimus non occides: nō accipim⁹
hoc dictū esse de fructib⁹ quia null⁹ est eis
sensus: nec de irrationabilibus animalib⁹
quia nulla nobis ratione sociantur. Et ite
rum ibidē. Iustissima ordinatione creato
ris et vita et mors eoꝝ nostris vsib⁹ subdit̄

Quantū autē ad creaturā rōnalem dīcen-
dū q̄ sicut impfectū ordinat ad perfectū:
et ideo licitū ē occidere aīalia bruta: quia
naturaliter ordinant ad vsum hominū: sic
etiā pars ordinat ad totum vt impfectū
ad perfectum: et ideo naturaliter oīs pars
est propter totum. Hinc videmus q̄ si salu-
ti toti⁹ corporis expediat p̄cisio mēbrī pu-
tridi: tunc laudabiliter abscindit: queli-
bet autē persona singularis cōparat ad to-
tam cōitatē sicut ps ad totū: et ideo si quis
est periculosus cōicati et corrupti⁹ ipsius
p̄pter aliq̄d crimē: tunc laudabiliter occi-
ditur vt bonum cōmune p̄seruet. Modi-
cū em̄ fermētū totā massam corrūpit. Et h̄
intelligit dñs quādo dicit Exo. xxij. Male-
ficos nō patiaris viuere: q̄d tamē nō ē ge-
neraliter intelligendū de omnibus pecca-
torib⁹: q̄ dñs Mat. xij. p̄cepit zizania cre-
scere ne simul eradicaret et triticū: et h̄ p̄se-
sertum qm̄ mali sic latēt inter bonos: q̄ occi-
di nō possent qm̄ occiderent et boni: vel qm̄
multos habent sequaces: ita q̄ sine hono-
rū piculo occidi nō possent. qm̄ hō ex malo-
rū occisione nō immineret piculū bonis: sed
magis tutela et salus: tunc mali debēt occi-
di si fuerint alijs grauiter nocētes. Ex di-
ctis igit p̄: q̄ cū iudex reū iuste cōdēnat
ordine iusto seruato: et minister taliter cō-
demnatū occidit: tunc homicidiū nō ē pec-
catū s̄ meritoriū: dūmō fiat amore iusticie
et p̄ p̄seruatione boni cōis et reipub. hoīs
em̄ occisio fieri p̄hibet ab hoīne nō a lege
q̄ p̄cepit: malefi. nō pa. vi. quoniā de⁹ qui
cōditōr est et p̄seruator legis et nature: pōt
hoīem p̄uari vita qm̄ vult et quō vult. Lex
ḡ d̄r hoīem occidere: qm̄ minister legis euz
occidit seruato iusto legi ordine. Ad cu-
ius euidentia sciendū q̄ tria requirūt ad
h̄ q̄ occisio hoīs fm̄ legē iusta reddat. s. q̄
hoc fiat iusto ordine: iusta etiā et iusto aīmo.
Primo requirit ordo iustus ad interficiē-
dū reum: q̄ malefactorē nō accusatū vl̄ nō
p̄uictū occidere nō licet. vñ Aug⁹. i ome.
de penitētia. Multi corrigunt vt petrus:
multi tolerāt vt iudas: multi nesciunt do-
nec dñs veniat qui illuminabit abscondita
tenebrarū: nos vero a cōione quēq̄ p̄hibe-
re nō possum⁹: nisi aut spōte cōfessū: aut in
aliq̄ seculari vl̄ ecclīastico iudicio noīatū:
vl̄ cōuictū. et. ij. q. j. dicit canon Eleutherij
pape. Nihil p̄tra quēlibet accusatū absq̄
legitimo et idoneo accusatore fiat. Et impe-
rator Cōstantin⁹ dicit ibidē. c. Iudex cri-

minosū discutens: nō ante sentētiā p̄se-
rat q̄ aut reum ipse se cōfiteat: aut per in-
nocentes testes p̄uincat. Ad tenendū igit
tur in p̄uictōe reorū iustum ordinē requi-
runt duo. Primo q̄ puniens habeat offi-
cium iudicis. Secundo q̄ procedat fm̄ or-
dinē iuris: quia nō est dñs sed minister le-
gis. vnde. xxij. q. v. c. j. sup illud Matth.
xxvj. Omnis qui acceperit gladium gla-
dio peribit: dicit glo. q̄ solus iudex occide-
re potest: et hoc tantū fm̄ legem cui⁹ est mi-
nister: nō autem tanq̄ priuata persona: q̄d
patet expresse. e. ti. vbi dicitur. c. miles cuz
obediēs potestatibus sub quib⁹ legitime
cōstitut⁹ ē hominē occidit: nulla ciuitatis
sue lege re⁹ homicidij ē: imo nisi fecerit re-
us imperij deserti atq̄ p̄tēpti erit: q̄ si sua
spōte atq̄ auctoritate fecisset crimen effusi
humani sanguinis incidisset: itaq̄ vñ pu-
nitur si iniussus fecerit: inde p̄uict⁹ si non
fecerit iussus: hoc ibi. Hic queri potest:
vtrū liceat priuate persone malefactorem et
mortis reum occidere: p̄sertim cum Exo. d.
xxij. p̄cepit moyses. Decidat vnusquisq̄
p̄ximū suum fratrem et amicum suum sc̄z
pro peccato vituli cōflatis. Mirum cū
occisio malefactorū sit vtilis reipub. et ho-
no cōmuni. Ad hoc respondet Tho. sc̄da
2. q. lxij. q̄ ex quo malefactorem occide-
re licitum est inquātū ordinatur ad salutē
totius cōmunitatis: ideo ad illum solū p̄ti-
net occidere cui cōmittitur cura cōmunita-
tis cōseruāde: sicut ad medicum pertinet
p̄scidere membrū putridū: quando fuerit
ei cōmissa cura saluatōis corporis: cura au-
tem cōmunis reipub. cōmissa est principi-
bus habentibus publicam auctoritatem:
et ideo eis solis licet malefactores occide-
re: nō autem priuatis personis: nec quidē
laicis: quia quīs cuilibet priuate persone
licitum sit aliquid facere ad cōmunē vtili-
tatem: dūmodo nulli noceat: tamen si fie-
ret cum alterius nocimento: tūc facere nō
potest nisi fm̄ iudicium eius ad quē perti-
net estimare: quid sit subtrahendum parti-
bus pro salute toti⁹. Multominus hoc li-
ceret clericis duplici ratione. Primo quo-
niam electi sunt ad altaris ministeriū in q̄
representatur passio christi occisi: qui cum
percuteretur nō repercutiebat: vt dicitur
prima Pe. ij. Hinc eis nō competit vt sint
p̄cussores aut occissores: quia ministri do-
minū suū imitari debēt: fm̄ illud Eccl. x.
fm̄ indicem populū sic et ministri eius. Se-

*An liceat
factorē occi-
di aut hō
adulterū
occidere ab
magis. q. r.*

cundo qz clericis ministerium noue legis comittitur in qua non determinat pena mutilationis vel occisionis corporalis: et ideo ut sint idonei ministri noui testamenti: debent a talibus abstinere: presertim cum dicit aplos. j. Timo. iij. Oportet episcopum sine crimine esse: non uolentem: non percussorem: unde licet sacerdotes veteris legis maleficos interfecisse legimus: ut patet de phineas sacerdote: qui interfecit israhelitam coeuntem cum madianite: ut dicitur Numeri. xxv. et de Samuele qui regem Achab interfecit: et de Melya qui sacerdotes Baal peremit: et sic de alijs: quia tamen ministerium clericorum noui testamenti constat in melioribus ordinatum quam sint occisiones corporales scz in his que pertinent ad salutem spiritualem: ideo non congruit eis que minoribus se ingerant: quapropter ecclesiarum prelati recipiunt quidem officia principum terre: non ut ipsi iudicium sanguinis per seipsos exerceant: sed que eorum auctoritate per alios exercent. *Non si queritur an liceat interficere furem qui venit ad furandum.* Ad hoc dicens quod furem diurnum non licet occidere nisi telo se defendat: ut extra de homici. c. si perfodiens. Furem uero nocturnum qui non poterat discerni utrum ad furandum vel occidendum uenerat: nec alius poterat deprehendi: licite potest occidi: si tamen sine lesione deprehendi poterat: tenet ille qui eum occidit. Multo magis autem nocturni depulatores agrorum et latrones insidiantes in publicis stratis quilibet occidere potest. Nec patent. xxij. q. v. c. cum homo. in glo. et. l. quando lice. vincu. sine iu. sen. se. v. di. l. j. Additur etiam in dicta glo. quod nullo iure inuenitur quod fideiussor occidi possit si non exhibet illum pro quo fideiussit pro reo criminis: sed si fideiussor sine dolo reum criminis non exhibet pecunialiter punitur si autem dolo eum non exhibet: punitur arbitrio iudicis: ut. ff. de exhiben. reis. l. si quis reum. Secundo principaliter requiritur causa iusta que tunc deest quando quis occidit sine suo demerito licet seruetur iuris ordo: quia forte per falsos testes conuincitur: sicut Susanna ac iudices quadam negligentia torpentes debitam inquisitionem non adhibent: et sic omnes homicide reputantur: qui sententiam iniustam dederunt: aut aliquo modo promotores fuerunt. Sic Habuth ad instinctum regine Iezabel iniuste condemnatus

et occisus est scz propter vineam suam. Sic Ioseph in carcerem missus est: eo quod dominus eius mulieri proprie nimium credulus rei ueritatem non est inuestigatus. *Non si queritur utrum in aliquo casu innocentem interficiens excusetur ab homicidio.* Ad hoc dicendum quod occidere innocentem per falsos testes accusatum et condemnatum: quando excusatur a peccato: nec reputatur per homicidium duplici causa. Prima est: quia talis non condemnatur eum qui est iustus in quantum iustus: sed in quantum est iniustus conuictus et dignus morte probatus: et sic conuictum nocentem condemnatur. Secunda est: quia talis iudex secundum allegata sententiam ferens non occidit innocentem: sed qui eum accusant et falso nocentem asserunt. Si tamen iudex immunis uult esse a peccato: tria debet obseruare que tangit etiam Thomas. scda 2. q. lxiiij. Primum est quod diligentissime testes examinet ut eos valeat de falso testimonio conuincere ac repellere: innocuumque liberare: sicut fecit Daniel Susannam liberans: Unde Job. xxix. *Patet etiam pauperum et causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam: conterebam molas iniqui et de dentibus illius aufereram predam.* Secundo si non potest sic perficere: tunc debet eum mittere ad superiorem per eum iudicandum. Tertio si non potest subterfugere quin illum iudicet: tunc debet differre sententiam in quantum potest: tandem uero cum se non potest amplius excusare iuridice nec protrahere quin iudicet: tunc non peccat secundum allegata sententiam ferens: quoniam ipse non occidit innocentem: sed illi qui eum asserunt nocentem. Minister uero innocentem condemnantis si sententia continet intolerabile errorem non debet obedire: quia reus homicidii fieret: alius enim excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. *Non si non continet manifestam iniusticiam: tunc non peccat mandatum exequendo: quia superioris sententiam discutere non habet: nec etiam innocentem occidit: sed iudex cui tantum ministerium adhibet.* Tertio principaliter requiritur animus iustus: de quo habet. xj. q. iij. c. episcopus aut presbyter. §. si ergo: ubi subdit. *Ex animo iniusta est sententia: cum aliquis seruata integritate iudicarij ordinis in adulterum vel quolibet criminis: non amore iusticie sed liuore odij vel precio aut fauore aduersariorum inductus sententiam profert.* Et. c. sequenti. unde nec in iudice nec in ministro alia interest

non oportet
interim.

ciendi maleficum potest esse intentio quae zelus iusticie et bonum reipublice. ut patet ibidem in diuersis. c. Ex his ergo patet: quod si aliquod predictorum trium defuerit occisio iniusta reputabitur: et omnes ad hoc sciunt vel negligenter ignorantia crassa cooperantes homicidij rei iure poli iudicabunt. Patet etiam ex dictis quod fallaciter se plerumque vicia mentiunt esse virtutes: dum sub pallio virtutis iusticie plura homicidia: quae grauissima sunt peccata nequam committunt. Hinc Bernus super cantica sollicito superioribus quosdam instruit dicens: quod mens quae in magna celsitudine perfectione contendere nititur: actus suarum virtutum debet in puluerem redigere: hoc est omnes circumstantias et intentiones actuum subtili mentis consideratione discutere: ne aliquid impurum in ipso actu et intentione virtutum valeat latitare: quia multoties aliquis actus virtuosus estimatur: qui si subtiliter discutatur: latens in eo vitium reperitur. Denique ubi haec tria concurrunt: ibidem interfectio reorum est non solum licita sed et meritoria: imo plerumque obligatoria: ut patet. xxiiij. q. v. c. rex debet. An si iudex pretermittat: et in talibus facere iusticiam: principaliter peccat: propter fauorem et sic de alijs: grauissime peccaret: etiam si de maleficio spes emendationis haberetur: quia hoc est vendere iusticiam. Si tamen in eo casu parceret illi principaliter ex compassione et pietate: ac adderet illi secundario satisfactionem pecuniariam: hoc licitum est et pius: putat determinat Augustinus. longo processu. xxiiij. q. v. circumcelliones: verum tamen si non esset spes correctionis: tunc debet eum occidere vel inutilem reddere ad malefaciendum: alioquin grauissime peccaret et omnino malorum particeps fieret: ut patet. xxiiij. q. iiij. c. est iniusta misericordia: ubi ponit exemplum de Agag pinguissimo. Et subinfert textus: Ita si quis latronum filijs deprecantibus motus: et lachrymis coniugis eius inflexus soluendum putat: cui adhuc latrocinandum aspirat affectus: nonne innocentes tradit exitio. id est morte: qui liberat multorum exitia cogitantem. Ubi etiam querit glo. dicens: Cur hic redarguit ecclesia iudices qui reprimunt gladium non occidendo reus: cum. j. q. v. c. j. r. c. de occidendis: precipiat reos non occidat. Et ridet quod hic loquitur de incorrigibilibus ubi dicitur corrigibilibus: et quia ecclesia mitius punit in sanguine quam lex civilis: ideo iudicat corrigibiles esse parcendos: incorrigibiles vero non soluendos vel taliter puniendos quod ad ma-

lefaciendum reddantur inuites. Ad laudem dei omnipotentis.

De occisione alterius propter defensionem sui ipsius vel rerum suarum aut personarum iunctarum et de homicidio casuali: Sermo II

Non occides.

n. **N**isso de homicidio quod fit per iusticiam dictam: secundo loco prosequendum est de homicidio quod committitur propter necessitatem cogentem.

Ad cuius euidentiam primo queri potest: utrum alicui liceat alium occidere se ipsum defendendo ne occidatur: praesertim cum homicidium sit grauissimum peccatum quam simplex fornicatio vel adulterium: sed nulli licet committere simplicem fornicationem vel adulterium aut aliud quodcumque mortale peccatum pro conseruatione vite propriae: quia vita spiritualis est preferenda corporali. Hinc etiam dicit Augustinus ad plebiculam de occidendis hominibus ne ab eis quisque occidatur: non mihi placet consilium ne forte sit miles aut publica functio ne teneatur: ut non pro se hoc faciat: sed pro alijs: accepta legitima potestate si eius congruat persone. Ad hoc respondet Tho. secundum cunda 2. q. lxiiij. quod ex actu alicuius seipsum defendentis: effectus duplex sequi potest. Unus quidem est conseruatio vite propriae. Alius est occisio inuadentis. Actus ergo huiusmodi ex hoc quod intenditur conseruatio vite propriae non habet rationem illiciti: cum hoc sit cuiuslibet naturale quod se conseruet inesse quantum potest: aliquis tamen effectus ex intentione bona prouentis illicitus reddi potest: si non sit finis proportio natus: et ideo si quis ad defendendam propriam vitam utatur maiori violentia quam oportet erit illicitum: si vero moderate violentiam repellit: erit licita defensio: quia finis iura vim vi repellere licet cum moderamine inculpate tutele: nec est necessarium ad salutem ut homo actum moderate tutele pretermittat ad euitandum occisionem alterius: quia plus tenetur prouidere vite suae quam vite alterius: sed quia hominem occidere non licet nisi auctoritate publica propter bonum commune: ideo illicitum est quod homo hominem occidere intendat ut seipsum defendat nisi ei qui publicam habet auctoritatem: qui

scz intendens occidere hominē ad sui de-
fensionem: refert hoc ad bonum publicum
vt patet in milite pugnante cōtra hostes:
et in ministro iudicis pugnante cōtra latro-
nes: quibus isti etiam peccent si priuata fo-
ueantur libidine: si enim quis priuat⁹ in-
tendat hominē occidere vt seipm a morte
defendat: mortaliter peccat et homicidij
cōmittit: sed pprie defensio erit in inten-
tione et interit⁹ aduersarij erit preter inten-
sionem ex sola necessitate: multo magis om-
nibus phibetur defensio que fit cum liuo-
re vindicte. Ad obiectū ergo dicendum qd
nō ē simile de fornicatiōe: quia actus forni-
cationis vlt adulterij nō ordinatur ad pser-
uationē vite pprie ex necessitate sicut act⁹
defensionis ex quo qñq; sequit⁹ homicidi-
um. Superaddit etiā Hein. de vrimaria:
qd si tale homicidium cōtingit ex enitabili
necessitate: vt qz potuit effugere sed nō fu-
git ppter verecundiā vel aliam cām: tunc
nō excusat a toto sed a tanto: qz meli⁹ fuisset
qd fugisset: et ideo tanq; p mortali debz
agere penitentiā. Si vero cōtingit ex in-
uitabili necessitate: vt quia facultatem in-
uasorem effugiendi nō habuit: tunc si nō
occidit liuore vindicte vlt ex impetu ire: s;
amore cōseruationis vite pprie se simplici-
ter defendendo ne vitam perdat: cū mode-
ramine inculpate tutele: hoc pcessum est vi-
ris imperfectis sed nō perfectis vt dic̄ Au-
gu. in li. de lib. arb. et ideo talis excusatur
a toto: qz nō potuit aliter occisionis peri-
culum euadere: nec astringitur ad peniten-
tiam nisi ad cautelam ppter ambiguū du-
bietatis: vt ptz. xxij. q. v. c. ex cōmunicato-
ruz. in textu et glo. pōt enim timere si forte
quid duplicitatis p humana fragilitate ī
eodem incurrerit flagitio scz qd nō solū il-
lum occiderit ex necessitate se defendendi
sed etiā ex iracundiā vel indignatione aut
ex libidine vindicte. Insuper interiorē pe-
nitentiam semp agere debet et quasi pecca-
tis suis ascribere: qd intantā venit necessi-
tatem: et in hoc pcor. Hoffre. et Hosti. Se-
cūdo queri pōt vtrū q liceat alicui aliū oc-
cidere p defensione rerū suarum: sicut pro
defensione corporū. Ad hoc dicendum sūm
doctores et etiā glo. in. c. significasti. ij. ex-
tra de homici. qd omnes leges et omnia lu-
ra que loquūtur de hac materia: pcedunt
vim vi repellere posse tam in defensione re-
rum q; personarū: dūmodo moderamē in-
culpate tutele nō excedat: qz defensio tunc

redderetur illicita. Quātū tamē ad defen-
sionē rerū hoc intelligendū ē: qd scz iniuri-
am rebus illatā quis statim potest et debet
ppulsare si vult. Quomō autē istud statim
intelligit: dicunt qd attendi debet defendē-
di cōmoditas: qz nō debet se quis statim
exponere sine socijs cōtra multitudinē sua
bona auferentē: sed in hoc inspicit cōmo-
ditas vt socios et amicos possit cōuocare:
domum intrare: arma capere: et hoc qto-
tius fieri potest: als enim esset guerra que
nō esset auctoritate ppria mouenda: vt ptz
ē de iureiuran. c. sicut: nec etiā iniuria fa-
cta persone moram aliquā expectat: sed vt
dicitur in dicto. c. significasti: fieri debz in-
continenti: qz si fieret ex intervallo tūc eēt
vindicte. Qu autē iniuria facta rebus in-
cōtinenti pelli debet: intelligit quo citi-
us fieri poterit arbitrio boni viri: nam ibi
debet attendi qualitas deijctentis et defe-
cti et rei ex qua defectus est. Si em̄ priuat⁹
deijcit alium: tunc requirit in odicus appa-
ratus ad recuperandum possessionē scz bñ
duo vlt tri duo: qd si nobilis expellit aliquē
de castro: tunc ad recuperandū requiritur
magnus apparatus: qui forte fieri nō pote-
rit in sex mensibus: et sic incōtinenti dicere-
tur fieri quādo cōmode potest fieri. Volūt
tamē quidam qd quibus p cōseruatiōe vite p-
prie liceat imperfectis in inuitabili neces-
sitate alium occidere: minime tamē hoc li-
citur est p cōseruatione reꝝ temporalium
quia pxiimi vita fortune rebus est preferē-
da nisi forte quis ex taliū ablatione: simul
et vite necessaria auferret vt si quis in deser-
to positus tm̄ vnū panem haberet: tunc vi-
detur qd illum p necessitate sui victus sic
et personam ppriam defendere et cōseruare
posset. Tertio queri potest incidentaliter
occasione eoz que nunc dicta sunt: vt p
fames faciat aliquid licere quod als nō li-
ceret: presertim cum dicitur. xxxij. q. iij. c.
sicut. qd sanctius est mori fame q; idolatri-
cis veici: ex quo videt̄ expresse qd propter
necessitates famis nō licet cōmitti aliquod
peccatum: qd extra necessitatē esset morta-
le peccatum. Ad hoc respondet ibidē glo.
super eodem. c. qd talis necessitas non ha-
bet legem: sed propter necessitatem famis
auferri aliena licitum esset: sicut fecerunt
apostoli vellentes spicas: vt patet de con-
se. di. v. c. discipulos. Similiter in illo ca-
su furari licitum est: vt patet extra de fur.
c. si quis in glo. Sic etiā homicidij cōmit-

B

fames.

re licitū est: vt patet ex de homici. c. si per
fo diens. r. c. interfecisti. in glo. Licitū est
inquā in quadagesima comedere carnes
vt patet extra de obserua. leiu. c. scilium.
per sequens igitur licitum est ppter ne
cessitatem famis comedere de idolaticis:
dūmodo tamē hoc no fiat in veneratione
idolorum: vt dicit glo. in dicto .c. sicut: et
r addit q nulla necessitas hominē excusa
re potest a fornicatione: vt pater. ff. de ritu
nup. l. palam. §. nō est ignoscendū. Qu si
querit causa cur ppter necessitatē famis
excusatur a furto r nō a fornicatione. Re
spōdet glo. extra de fur. in. c. si quis. q mu
lier nō excusatur a fornicatione ppter ne
cessitatem famis sed a furto: quia ppter ne
cessitatem res facta ē cōmunis: in fornicat
ione autē nō est ita: r ideo debet potius ma
la quelibet pati q̄ malo cōsentire. Alteri
querit glo. quare excusor ab homicidio si
ex necessitate me defendēdo aliquē occido
r nō a fornicatione. Ad hoc respōdet: non
interficio sed potius ipse se interficit q̄ me
aggredit: vt. ff. si quadrupes paupe. se. in
§. arietes. Quarto queri potest: vtrum
quilibet pximū a morte liberare teneatur
vel defendere cum potest: p̄sertim cū inu
ste inuaditur: sicut sonare videtur textus:
extra de homi. in. c. sicut dignū. §. illi etiā.
vbi dicitur: Qui potuit a morte hominē
liberare r nō liberauit eū occidit. Ad hoc
respōdet quidā q hoc intelligitur de iudi
ce qui tenetur ex officio iniuriam a pximo
repellere. Alij vero dicunt q hoc ē genera
liter intelligendū de oībus: r hoc videtur
esse rōnabili: quia quilibet ex debito cha
ritatis a pximo tenetur iniuriā repelle
re si sine pxio periculo facere potest: r s̄
hosti. phare videtur: qd̄ etiam euidenter
docet instinctus naturalis ī brutis anima
libus. Inter aliā nāq̄ patet hoc de delphi
no: put docet phs in. x. de animalibus: so
lus enim delphin felle caret: r tāmīro mo
do se inuicem diligūt q̄ si aliquis eoz mor
tuus fuerit alij efferunt eum sup scapulas
r custodiunt ne ab alijs piscibus comeda
tur: quousq̄ a tempestate maris eiiciatur.
Refert etiā Plinius q delphino quodā
a rege quodā capto reliquozū ingens con
uenit multitudo ad portum vbi delphin li
gatus tenebatur quibus plangentibus et
quasi miserationē postulantib⁹ rex euz di
mitti p̄cepit: nō ergo defendere pximum
ab iniusta nece euz sine periculo potest: est

illum indirecte occidere: in cuius argumē
tum vidētes percutere clericū r cum pos
sunt eū defendere nō defendunt: sentētiā
excomunicationis incurrunt: p̄sertim si
hoc eis incumbit ex officio: vel etiam fm
quosdā cum hoc dolose dimitterent: vt pa
tet extra de sen. excom. c. quāte presumpti
onis. r in glo. Ad hoc etiā habet ar. xxij.
q. v. c. administratores: in fi. r. q. iij. c. ē in
iusta misericordia: nam r simili modo q̄s
alium indirecte occidit: victum illi neces
sariū denegando r homicida reputat: vn
de dicit Ambrosius r habet. lxxxvj. di. c.
nō satis est: vbi subdit circa finē: pasce fa
me morientē: quisquis enī pascedo homi
nes seruare poterit si nō paueris occidisti:
r. lxxxij. di. §. liij. Mortem enim languen
tibus probatur infligere: qui hanc cū pos
sit nō excludit. r. c. error. c. cōsentire. r ex
tra de homici. c. sicut dignū. §. illi etiā: vbi
subditur. Qui potuit hominē a morte li
berare r nō liberauit: eum occidit: sicut et
animarū homicida reputatur qui propria
ignauia cū impedire posset sinit eas peri
re: vt patet di. xliij. c. ephesijs: quod tamē
de superioribus p̄cipaliter intelligitur:
vnde subdit ibidem. Cū increpare delin
quētes noluerit: eos p̄culdubio tacendo
pastor occidit. Ceterū est adhuc aliud ge
nus occidendi indirecte: quo scz quis oc
cidit sola defensione sine animo defenden
di illuz qui perpetrat homicidiū: exempli
gratia. Nam si vadis ad occidendū alium
r teipm illi scienter associas: nō tamē ani
mo ipm incitandi vel inuandi ad homici
cidium perpetrandū: nec super hoc euz eo
verba aliqua habuisti nec ipse tecum: vel
etiā sibi hoc ex animo dissuasisti: licet tibi
noluerit acquiescere: sed tu de ipso timens
eo animo secum pergis vt si forte alter su
perualeret r hunc insequeretur: tu ipsum
defenderes: sicq̄ propter tuā associationē
animosior factus alium occidit: tūc in hoc
casu fm hosti. efficeris homicida defensio
ne sola: vel solo animo defendēdi occisorē:
quod etiā expresse patz extra de homici. c.
sicut dignū. §. illi etiā: r in glo. nec enim
poteris ppter hoc ad ordines promoueri:
quia irregularis efficeris: r sic intelligit
q̄ sola defensione cōmittit homicidiū. ex
tra de cleri. pugnā. in du. c. heinricus. ī fi.
Terūtamē istud ē intelligendū p̄prie de il
legitima defensione: qm si quis iusto pre
pto iudicis: iusto cōsilio assessoris defensi
s ij

one legitima homicidium incurrerit: nullus
 homicidij peccatum perpetravit. Tertio
 principaliter committit homicidium aliquan-
 do a casu preter intentionem occidendi vel etiam
 ledendi: de quo queri potest. An occi-
 dens hominem casualiter incurrat homici-
 dij reatum: presertim cum in decretis di. l.
 plures inducuntur canones in quibus ho-
 micidia casualia puniuntur. Ad hoc respon-
 det Tho. scda 2^e. q. lxxv. q. fm p^m in. ij.
 phy. Casus est causa agens preter int^{en}ti-
 onem: et ideo ea que casualia sunt simpliciter
 loquendo non sunt intenta neque voluntaria
 et quia omne peccatum est voluntarium fm
 Augu. consequens est qd casualia in quantum
 huiusmodi non sunt peccata. Contingit ta-
 men qd id qd non est actu et per se volitum et
 intentum: esse per accidens volitum et inten-
 tum fm qd causa per accidens dicitur remo-
 uens prohibens: unde ille qui non remouet
 ea ex quibus sequitur homicidium: cum tamen
 remouere potest et debet: tunc erit quodam
 modo voluntarium homicidium. Ad cuius
 euentum sciendum qd homicidium fm Ast^e.
 committi potest tribus modis. Primo mo-
 do dando operam rei licite: debitaque dili-
 gentiam adhibendo fm exigentiam operis
 puta si quis pulsauerit et lapis cadendo al-
 quem oppressit et occidit: qd verisimiliter
 prius timere non potuit: vel si secans arbo-
 rem in aliquo privato loco vbi non est acces-
 sus hominum: et arbor cadens aliquem casu
 occidit: tunc enim non imputatur ei ad cul-
 pam: vt patet di. l. vbi dicitur. c. hi qui ar-
 borem incidere videntur: si contingat vt ca-
 dens arbor aliquem occiderit: inculpabiles
 sunt atque innoxij: quia nec voluntate illo-
 rum nec desiderio homicidium perpetratum
 est et c. si duo fratres in silua arbores succi-
 derint: et appropinquante casura arboris
 vnus frater alteri dixerit caue: et ille fugi-
 ens in pressuram arboris ceciderit et mor-
 tuus fuerit: viuens frater innocens de sangui-
 ne fratris germani diiudicetur. hec ibi.
 Secundo modo casu committit homicidium
 dando quidem operam rei licite: sed non adhi-
 bendo debitam diligentiam: vt si quis secans ar-
 borem in communi transitu: et ante casum il-
 lius non circumspicit: nec alte clamauerit vt
 appropinquantes sibi caueant: et tunc in tali
 bus ac similibus casibus non est immunis ab
 homicidio: quia non excusat a toto sed a
 tanto fm gradum incurie proprie et negli-
 gentie: unde di. l. ex concilio Huarmatiesi.

dicitur. c. sepe contingit dum quis operi ne-
 cessario insistens arborem incidit: vt ali-
 quis subitus ipsam veniens deprimat: et idcirco
 si voluntate vel negligentia incidentis ar-
 borem factum est vt homicida penitentie de-
 bet omnino submitti: qd si non voto sed in-
 curia illius: non hec eum sententia contingit:
 et sic mitius agendum est cum his quorum ne-
 gligentia patratum est homicidium qd cum his
 quorum voluntate et industria factum est: sicut
 cum illo de quo legitur: vt refert Jacobus
 de vitriaco: qd fuit miles quidam vnicum
 habens filium quem secum duxit ad pratum
 in quibus messorum fenam defalcabant: cum
 igitur paruulus in herba dormiret vnus
 de falcatoribus falcem extendens ignoran-
 ter interfecit. Quid audiens pater dolens: et
 etulans filium sepeliuit. Contigit autem vt in
 die parasceues dictus pater nudis pedibus
 ecclesias visitaret: venit ille obuiam dicitur
 homicida filij sui funem in collo gestans:
 qui flexis genibus fuis lacrymis et iun-
 ctis manibus ait: Domine pro illo qui ho-
 die mortem suam inimicis indulgit: et pro su-
 is interfectores exorauit. Supplico vt mor-
 tem filij vestri quem ignoranter interfeci mi-
 hi indulgeatis: ad cuius vocem pater ad-
 misericordiam motus occisori statim filij
 diuini piaculum indulgit: cum igitur ingressus
 fuisset ecclesiam et venisset ad deosculandum
 crucem: statim imago crucifixi clavis cru-
 ci confixa manus et brachia de cruce laxauit
 et amplexans militem eum dulciter oscula-
 tus est. Tertio modo casu committit homi-
 cidium operam dando rei illicite: puta quia
 proiebat lapidem vel iaculum siue in lu-
 do siue in corporis exercitio versus locum
 vbi solet esse transitus hominum: et tunc reus
 tenetur homicidij: qd si facit in loco privato:
 vbi non estimatur accessus hominum non excu-
 sat a toto sed a tanto: qd dedit operam rei
 illicite vel inutili. Ex dictis autem patet qd
 in omni homicidio non voluntario sed casua-
 li maxime respiciendum est si occisor dedit
 operam rei licite vel illicite: vtrumve de-
 bitam adhibuit diligentiam: ex hoc enim. ex-
 tra de homici. in. c. lato: presentium: excusa-
 tur clericus qui in ludo casu alium interfe-
 cit. Et ibidem in. c. continebat: non excusa-
 tur clericus qui in ludo casu laicum interfe-
 cit: vt patet in textu intuentibus. Et si que-
 ris rationem diuersitatis: respondet glo. in di-
 cto. c. continebat qd secundus dabat operam
 rei illicite ludendo scilicet cum laico: qd cleri-

cis nō licet: vt patetij. q. vij. c. l. alcos. xliij. di. c. si igitur: in prin. ludus etiam ille clerici nō cōgruebat eo q̄ perniciosus erat: ludus autem perniciosus nō debet esse impunitus: vt. ff. de fur. in furti actione. §. cum eo: nec etiam occisor diligentiam adhibuit quā debuit: quia cum sciret ludi conditio/nem: nō remouit a se falcem: et sic vbiq̄ fuit in culpa: primus vero ludebat cum clerico et licito ludo: et de illo cultello nō sperabatur aliq̄ mortale: et alter qui mortuus est se potius ingessit: aliu ad terram p̄iiciendo: in cuius cultelluz cecidit et occubuit qua p̄pter ad terrā proiectus in culpa non fuit: sed qui ipsuz proiecit. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrum grauius sit occidere iustum vel peccatorem de aborsu et occasione propria: an etiam per castitate seruanda licet se committere periculo: Sermo III

Non occides. Ex

odi. xx. Expediti de tribus modis homicidij corporalis q̄o facto vel manu perficit: tam quartū breuiter p̄sequimur: qui modus committit impia voluntate spellente: et hoc homicidij genus habet p̄prie cōpletam homicidij rationem: tam formalē q̄ materialē q̄o quis committit vel in alterū vel etiā in se metip̄m. In alterū autem perficit vel ex libidine vindicte: sicut intendens exercere vindictam in eo qui patrē eius interfecit: vel etiam ex animi crudelitate q̄o execrabilis ē: sicut latrones vel irati occidunt hominē: vel deniq̄ ex cupiditate: fauore: amore vel silib⁹ affectib⁹ inordinatis q̄ oīa sūt in lege p̄hibita et crimina grauissima. Hic p̄mo q̄ri potest: vtrū sit graui⁹ peccatū occidere innocentē et iustū q̄ occidere peccatōrē: p̄sertim cū in genere pctōrū que contra proximū comittunt: tanto videtur aliquid esse maius peccatū: quanto mai⁹ infert nocumentū illi in quē peccat: sed occisio plus nocet peccatori q̄ innocenti: qui de miseria hui⁹ vite per mortem transit ad celestē gloriā: cū ecōtra pctōr subita morte p̄uent⁹ pdit pariter corp⁹ et aiā: q̄ reserua ta ad vitā p̄ntē: reuocari poterat ad penitentiā. Ad h̄ respōdet Tho. sc̄da. 2. q. lxxij

q̄ nullū hōlem licet occidere s̄m se cōsideratū quia in quolibet etiā peccatore debemus amare naturā quā de⁹ fecit: que per occisionē corrumpitur: vnde peccator occisio t̄m reddis licita p̄ cōparationē ad bonū cōmune q̄o per ei⁹ crimē corrumpit: vltima vero iustoz est cōseruatiua et promotiua boni cōmunis: quia ip̄i sūt pars principālior multitudinis: et iō nullo modo licet occidere innocentē: quapropt̄ plus peccat interficiens innocentē q̄ peccatōrē: et hoc p̄pter quattuor. Primo q̄ nocet illi quem ex debito plus diligere deberet: et sic magis agit contra charitatem. Secūdo q̄ infert iniuriā illi qui est min⁹ dignus: et sic agit magis cōtra iusticiā. Tertio q̄ p̄uat cōmunitatē maiori bono. Quarto q̄ ex hoc magis contemnit deum: s̄m illud Luce. x. Qui vos spernit me spernit: q̄o dominus ostendit cū dixit. Saule saule quid me persequis. Quā autē obijcitur de peccatore qui maius nocumentū sustinet: vtpote pdens vitam pariter et animā. Ad hoc dicendum q̄ in pensanda grauitate peccati magis est cōsiderandū illud q̄o est per se: q̄ id q̄o est p̄ accidens: nā q̄ iustus occisus ad gloriā transeat: p̄ accidēs se habet ad occisiones. Ex dictis ergo satis perpendi pōt: quante sit malicie paruulos innocentes iugulare: quoz etiā oppressores homicide detestabiles iudicantur: p̄sertim si voluntarie hoc faciant: q̄ si preter voluntatē et animū occidendi contingat oppressio: nō tamen excusantur oppressores si sua negligētia hoc actum est: vt quia secum in vno lecto posuerunt: vt expresse patet. ij. q. liij. vbi dicitur. c. consulisti. de infantib⁹ qui in vno lecto cum parentibus dormientes: mortui reperiunt: et infra monendi nanq̄ sunt et protestandi parentes: ne tam tenellos secum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente suffocentur: vel opprimantur: vnde ip̄i homicidij rei inuentantur: vbi dicit glo. licet opprimens nocere noluit: dū t̄m fuit in culpa licet leuissima. Culpa autem est q̄ a diligenti poterat preuideri et non est preuisum: et ideo tenetur in hoc casu quantum ad deum: nō tamen punietur ratione homicidij sed ratione negligentie: ita q̄ minor imponitur pena vel penitentia ab ecclesia pro negligentia q̄ si fecisset ex animo: vt patet dist. l. vbi dicitur. c. si quis voluntate homicidij fecerit: ad ianuam ecclesie catholice

*In graui⁹ sit occidere iustum
quāz peccatōrē. et vide abulē. 13.
math. 5. c. q. 49*

semper iaceat: et cōmunionem in exitu vite sue accipiat: si autem nō voluntarie s̄ casu aliquod homicidiū fecerit prior canon. vii annis agere penitentiā iussit: secundū quō mandauit. Ille vero canon pontif̄ ibidem ex cōcilio Neocesariē. i. c. eos vero: et subditur in textu dicti. c. cōsoluistis: quia si ille qui cōceptum: glo. viuificatū in utero p̄ abortū delenerit homicida est: vt p̄ Exo. xxiij. quantomagis qui vnus saltē diei puerulū peremerit homicidā se esse excusare nequibit. Hinc etiam extra de his: qui fil. oc. in. c. de infantib⁹. cōcludit glo. q̄ si q̄s sponte filiū interemit grauissima pena debet ei imponi: aliquantulū maior q̄ p̄ alio homicidio: quia magis videt̄ peccare propriū filium occidendo: et s̄m leges fortiori pena puniri debet: vt. l. e. l. vna. Si vero casu nō voluntate interemit sed graui culpa p̄cedente: tunc penitētia. vij. vel. v. annorū est imponeuda: ar. di. l. c. si qua femina. Si proinde leuis culpa p̄cessit: tunc penitētia trium annorū imponi debet: vt in dicto. c. de infantibus. Si deniq̄ nulla culpa vel negligētia p̄cessit in nullo de iure sunt puniendi: licet ad cautelā eis penitētia debet iniungi p̄pter ambiguum dubietatis cōsideratis circūstantijs. Secūdo queri potest: vtrum omnis abortū procurans homicida censendus est. Ad hoc respondet canon. xxxij. q. ij. c. q̄ non. r. c. moyses inter alia ponēs differentiā inter abortum corporis animati et inanimati: dicens: Moyses tradidit sc̄z Exo. xxi. q̄ si q̄s percusserit mulierē in utero habentē et abortus fecerit: si formatū fuit. glo. ad plenū dabit percussio animā p̄ anima: si autez informatū fuerit mulctetur pecunia: vt p̄baret nō esse animā ante formā. Ex quib⁹ bus verbis datur intelligi q̄ anima nō infunditur nisi prius corpus ad plenū fuerit formatū: nec abortum reputat̄ homicidiū nisi prius corpus fuerit animatū. Hinc dicit Hiero. ad algasiam: et ponif. e. ti. c. sicuti: q̄ semina paulatim formant̄ in utero: et tandiu nō reputatur homicidium donec elemēta cōfecta suas imagines membraq̄ suscipiūt. Et si obijcitur illud qd̄ ponitur extra de homicidio. c. si quis causa explende libidinis vel odij meditatione homini aut mulieri aliquid fecerit: aut ad potādū dederit vt nō possit generare aut cōcivere aut nasci soboles: vt homicida teneat̄. In quibus verbis intelligi datur q̄ procurans

sterilitatem vel etiam abortum fet⁹ inanimati iudicat̄ homicida. Ad hoc respōdet glo. q̄ hoc est verū quantū ad penam legalem: vt. ff. de penis. si quid. s̄. cum abortio. nis. ff. ad. l. cor. de sic. sed mulierem: nō tamen efficitur irregularis ac si hominē interfecisset: quia nō cōtrahitur irregularitas nisi fetus iam animatus interficiatur: nec interficit̄ vt homicida sed punif̄ pecunia sed dicit̄ homicida occasionaliter vel indirecte: sicut di. lxxxvj. c. nō satis. s̄. pascere fame moriente: quisquis enim pascendo homines seruare poteris: si nō pauisti occidisti: r. lxxxvij. di. c. si expositus. Tertio queri potest: vtrum clericis licitum sit occidere maleficos: presertim cū Moyses a leuitis interfici fecit vigintitria milia hominum in vindictam adorationis vitulæ vt habet̄ Exo. xxij. Et phinees sacerdos interfecit israhelitā coeuntē cum madianitide: vt patet Numeri. xxv. Samuel quoq̄ regē Amalech interfecit: vt patet. j. Regū. xv. Helyas etiā sacerdotes Baal: et petrus Ananiam et saphiram. Ad hoc respōdet Astē. lib. j. ti. xv. Qd̄ clericis occidere nō licet: qz dicit apls. j. Timo. iij. Dporet episcopum esse sine crimine nō vinolentum: nō percussorē. Et Berth. scribit ad Eugenium papā. Aggredere subditos nō ferro sed verbo: quid denuo gladium vsurpare temptas quē semel iussus es ponere in vaginam sc̄z in Petro cui dictum ē. Mitte gladium tuum in vaginā: et ratio huius ē: qz hoc p̄cepto nō occides cuilibet auctoritate sua prohibet̄ occidere. Cuz ergo ministris veteris testamēti fuerat auctoritas cōmissa: ministris autē noui testamēti nō ē cōcessa vt per se quēq̄ interficiant: ideo ex consequenti prohibet̄ illo p̄cepto clericis in casu iusticie aliquem interficere. Ratio vero cur hec auctoritas nō est cōmissa clericis noui testamēti duplex ē: put lat⁹ patet in primo sermone p̄cepti huius post mediū. Quarto queri potest: vtrum liceat alicui seipm occidere ex quacūq̄ ratiōe vel causa urgente: presertim cū et Samson seipm interfecit: vt patet Iudicū. xvj. qui tamē cōnumeratur inter sanctos. ad Heb. ij. Similiter et Basias seipm interfecit: magis eligēs nobiliter mori q̄ peccatoribus subdit⁹ fieri: et cōtra naturales suos iniurijs agi: vt patet ij. Mach. xliij. Qd̄ autē nobiliter fit et fortiter nō videtur esse illicitum. Ad hoc dicēdum s̄m Tho. sc̄s 2. q.

Mulicat alius seipsum occidere.
Vnde abulensis math. xi. v. r. q.

lxiii. et Alsten. ll. j. q. seipm occidere e om-
nino illicitum: nisi hoc fieret iussu diuino
vel instinctu speciali spū sancti: et hoc tri-
plici ratioe. Primo quia faceret contra le-
gem naturalē et legem scriptam: et peccat
in seipm: nam res quelibet naturaliter se-
ipm diligit: et ideo quelibet res naturali-
ter se i esse cōseruare laborat: resistēdo cor-
rumpētib⁹ in quātū potest: et ideo qd aliq⁹
seipm occidit est cōtra naturalē inclinati-
onem et cōtra charitatē qua quilibet seipm
diligere debet. Est etiam contra legem di-
uinam: quia s̄m Augu. in p̄mo de ciuitate
dei quod dictū est: non occides: de homīe
intelligamus: nec ergo alteruz nec te: nec
enī aliquid aliud q̄ hominē occidit qui se
ipm occidit: et ideo semp e mortale et enor-
me peccatū. Secundo quia peccat in pri-
mū: nam quelibet pars id qd est e toti⁹: qd
libet autē homo est pars cōmunitatē et sic
id quod e est ipius cōmunitatis: in hoc er-
go qd seipm interficit: iniuriā cōmunitatē
facit: vt patet p̄ p̄bm in .v. ethic. Usurpat
enī sibi iudiciū sanguinis: quod nō lz etiā
publicā habēti potestātē nisi seruatō iurē
ordine: vt supra dictū est: nullus autez iu-
dex suiipius esse pōt. Tertio quia peccat
in deum nam vita quoddā donum e homi-
ni diuinitus attributū et ei⁹ potestati sub-
iectum: qui occidit et viuere facit: et ideo qd
seipm vita priuat in deuz peccat: sicut qui
seruū alienū interficit peccat in dominuz
cuius est seruus. Ad solū enī deum p̄tinet
iudiciū mortē et vite: s̄m illud Deut. xxi.
Ego occidam et ego viuere faciam. Ex qui-
bus omnib⁹ concludit qd nullo modo lici-
tum est alicui seipm occidere nisi ex specia-
li instinctu spū sancti: sicut dicit Augu. in
j. de ciuitate dei. Non samson excusat al-
ter qd seipm cum hostibus ruina dom⁹ op-
pressit: nisi quia latēter spūs hoc iusserit qd
p̄ illum miracula faciebat: et eandē rōnem
assignat de quibusdā sanctis feminis: que
p̄secutiōis tēpore seipas occiderūt: quarū
memoria in ecclesia celebratur: vnde circa
hunc articulū multi quondā errauerunt:
crudeles sibiipis man⁹ homicidas inijci-
entes: qdaz enī ex peccati horrore et despe-
ratione vt iudas: cum tamē nulli liceat se-
ipm p̄pter peccatū cōmissū occidere: tū qz
in hoc sibi maxime nocet: eo qd sibi adimit
necessariū tēp⁹ penitētiē: tū qz desperatio
extremū malū est: a qd decetero releuari nō
pōt: vnde Augu. j. de ciuitate dei. c. xix. re-

probat factū Lucretie qd seipam occidit qz
fuit ab alto opp̄ssa: p̄ quo tū facto eam ro-
mani laudib⁹ extulerūt: de qua Lucretia
plenius vide. xxxij. q. v. c. p̄posito: quedā
etiam mulieres p̄ castitate vel virginitate
seruanda leguntur seipas occidisse: cū ta-
men nulli mulieri liceat seipaz interficere
p̄ seruanda castitate: s̄m Jo. an. extra de
sepul. in. c. ex pte. ij. et h tenet archid. xxxij.
q. v. c. nō ē: cui⁹ ratio ē s̄m Tho. vbi supra:
qz non debet i se cōmittere crimē maximū
qd e suiipius occisio: vt vitet min⁹ crimen
alienū: non enī est crimē mulieris p̄ violē-
tiam violatē si consensus non assit: qz non
in qnat corp⁹ nisi de cōsensu mētis vt Lu-
cia dixit: qd etiam latius ostendit. xxxij.
q. v. c. j. cum trib⁹ sequentib⁹. Cōstat etiā
minus esse peccatū fornicationē vel adul-
terium q̄ homicidiū: et p̄sertim suiipius
quod e grauissimū: quia sibiipis nocet cui
maximā dilectionē debet: e etiā periculo-
sissimū quia non restat tēpus vt p̄ penitē-
tiam expiat. Hinc etiā grauissima sequit⁹
punitio: vñ ex cōcilio bracharen. dz. xxiij
q. v. c. placuit: vt hi qui sibiipis volūtarie
aut p̄ ferrū aut p̄ venenū aut p̄ precipitium
aut p̄ suspendium vel quolibet modo infe-
runt mortem: nulla p̄sus p̄ illis in orati-
one cōmemoratio fiat: neqz cū psalmis ad
sepulturam eoz cadauera deducant: mul-
ti enī p̄ ignorantia hoc sibi vsurpāt. Simi-
liter et de his placuit fieri qd p̄ suis sceleri-
bus moriunt: impenitētes subaudit: hoc
ibi: quod etiā itelligit de eo qd seipm inter-
ficit: s̄ aliquātulū sup̄niēs p̄niaz agit Si-
militer s̄m Tho. nulli seipm licet occidere
ob timorē ne p̄sentiat in peccatū: quia nō
sunt faciēda mala vt inde veniāt bona: vl
vt vitent mala: p̄sertim minora et min⁹ cer-
ta: incertum est enī an aliquis in futuz cō-
sentiet i peccatū: quia potēs e domin⁹ ho-
minē quacūqz tēptatione supueniēte a pec-
cato liberare et p̄seruare. Proinde refert
Lactanti⁹ li. ii. de falsa sapia: qd multi ex
his qd animas eternas esse suspicabant: si
hiipis iniecerunt man⁹ homicidas tāq̄ i
celū eēt migraturi: vt Cleātes: Crisipp⁹
Terio: et sic de alijs. Similiter et Empedo-
cles qui se in ardēt ethne specu intēpste
noctis deiecit: vt cum repēte non apparuis-
set ad deos abisse crederet: affectu cōpla-
centie humane et vane glorie delusus: cuz
ecōtra dicit apls. Si tradidero corp⁹ meū
ita vt ardeam et. sicut priores ob amorem

eterne vite se neci tradiderunt: et ex roma-
nis Catho qui fuit in omni vita sua Socrati-
ce vanitatis imitator et ipse romane sapie prin-
ceps: qui antequam se occideret plegisse librum
Platonis dicitur: qui de eternitate animarum
scriptus est: et ad summum nephas pbi aucto-
ritate compulsum est: et Ambrachiotus ille qui
cum eundem librum plegisset precipite se dedit:
nullam ob aliam causam nisi quod Platoni cre-
didit: unde dicit Augustinus. j. de civi. dei: quod er-
ror fuit gentilium quod mors esset optanda om-
nibus: et quod virtus est sine constantie vel mag-
nanimitatis: quod homo sibi mortem inferat:
que errorem Augustinus reprobat et etiam omnes
doctores. Quinto queri potest: utrum igitur
pro salvanda castitate vel honestate licitum
esset se committere casui: etiam si inde posset
mors sequi: dum tamen hoc certum non sit:
sed se sperat evadere posse. Ad hoc respon-
det glo. prima: extra de sepul. in. c. ex pte.
ij. quod sic: dummodo ex illo proposito non faciat
ut se interficiant: quod si tunc sequeretur mors
vel mutilatio: iudicaretur homicida. Pro
quo sciendum quod sicut nullo modo licitum est
alicui seipsum occidere: sic nullo modo licitum est
seipsum mutilare: quia ex hoc non solum irre-
gularis sed etiam homicida quodammodo
iudicaretur: ut patet extra de cor. vitia. c. sig-
nificasti: ubi agitur de quodam qui sibi fecit
amputari virilia credens se pro obsequium
prestare deo: sed in hoc displicuit: ut dicit glo.
quia non ferro sed religione querenda est
castitas: ut. xxxij. q. v. c. tunc saluabitur: in
fi. cum eo tamen Clemens papa. iij. in hoc dis-
pensavit ut facere posset officium sacerdota-
le propter officium missae. id est secundum glo. baptiza-
re: penitentiam dare: sacramenta ministrare
et alia perficere que solis sacerdotibus sunt com-
cessa. Et addit glo. quod reputatur homicida:
quod etiam expresse patet di. lv. ubi dicitur. c. Si
quis absciderit semetipsum. id est qui ampu-
tauerit sibi virilia non fiat clericus: quia
suus est homicida et dei conditionis inimi-
cus: si quis cum clericus fuerit absciderit
semetipsum omnino damnatur quia suus est homi-
cida: hoc ibi. Verum tamen si talis castratio
non sponte sed casu vel necessitate ut propter
languorem a medicis: vel propter persecutionem
a barbaris: propter necessitatem a dominis:
propter infantiam a parentibus et in similibus:
nec a promotione prepeditur nec homicida iu-
dicatur: ut patet extra de cor. vitia. c. ex pte. j.
et. ij. di. lv. c. si quis a medicis et tribus sequen-
tibus: et simili modo intelligendum est de quo-

libet membro absciso: ut. e. ti. c. qui partes
cuiuslibet digiti sibi volens abscidit: hunc
ad clericum canones non admittunt. Cui ve-
ro casu aliquo contigerit dum aut operi rusti-
co curam impendit: aut aliquid faciens se
non sponte percipit: hos canones percipiunt
id est permittunt clericos fieri: et si in clero re-
perti fuerint non abijci: in illis enim volun-
tas est iudicanda que sibi ausa fuit ferrum
inijcere: in istis vero casibus ventura meruit:
quod quidam sane intelligunt si dedit ope-
ram rei licite: secus tamen si dedit operam rei
illicite: quod expresse patet extra de cleri. pug. i.
duello. c. j. i. glo. unde. xxxij. di. c. maritum.
et. c. cetera promoueri prohibentur ad sacros or-
dines tamquam indigni propter diversos casus
ibidem enumeratos. Ad laudem dei.

De iniusto bello quod fit quocumque mo-
dis: et de bello iusto ac de his que
rapta sunt in bello: Sermo III

Non occides Exo.

b. xx. Jam ordine congruo de bello
persequendum est in quo contingunt
plura homicidia rapine et similia. Pro quo
sciendum est secundum canonistas quod septem sunt
belloz species. Primum bellum dicitur roma-
num quod scilicet fit inter fideles et infideles:
quia romana est caput fidei. Secundum di-
citur iudiciale quod scilicet auctoritate iudicis
fit. Tertium dicitur licitum vel iustum quod scilicet fit
auctoritate iuris. Quartum dicitur necessari-
um quod scilicet fit ad sui defensionem: et in istis
bellis dicuntur quod quis non tenetur ad restitu-
tionem. Quintum proinde dicitur presumptuo-
sum quod scilicet fit contra iudicem vel superiorem pro
contumaces vel inobedientes iudici vel su-
periori. Sextum dicitur temerarium quod scilicet fit
contra iuris auctoritatem. Septimum dicitur vo-
luntarium: quod scilicet assumitur auctoritate pro-
pria: et in his tribus dicuntur quod quis tenetur ad
restitutionem. Ad maiorem autem evidentiam
in generali distingui potest duplex bellum scilicet
iniustum et iustum ac pro consequens sic omne bellum
iniustum redditur illicitum ex eo quod iniustum ita et
omne bellum iustum redditur licitum. Iniustum autem et il-
licitum redditur bellum multis modis. Primo
ex ratione vel animo vlciscendi: etiam si iustam
habens causam bellum moueat et ideo iniu-
ste agit et grauiter peccat: unde. xxij. q. j.
dicitur. c. quid culpatur in bello: an quia mo-
rituri quandoque moriuntur ut dominentur in

pace victuri: nocendi cupiditas vlciscēdi
 crudelitas: implacatus et implacabilis ani-
 mus: feritas rebellandi: libido dominan-
 di et si qua sūt similia: hec sūt que in bellis
 iure culpantur et. Hinc etiam quātūcūq; q̄s
 iustam habeat causā belli: si ex animo ē in-
 iustum: tūc non licite capit nec retinet: vt
 e. q. c. militare. Secūdo reddiū iniustū ex
 loco puta quia fit in loco sacro: vt patz li.
 vj. d. immu. ec. c. decet: vnde. xij. q. ij. in. c.
 cuz denotissimā: dicit glo. q̄ emunitas di-
 citur priuilegiū quo gaudet ecclesia: vt i am-
 bitu suo non fiat pugna vel insultus vl ra-
 pina: per. xxx. vel. xl. passus: vt patz. xvij.
 q. liij. sicut antiquitus: et delinquētū pena
 ponit. e. q. c. si quis cōtumax. Tertio red-
 ditur iniustū ex tēpore: quod patet extra
 de treuga et pace. c. j. vbi dicit: treugas a
 quarta feria post occasū solis vsq; ad secu-
 dam feriam in ortu solis ab aduētū domi-
 ni vsq; ad octauas ephie: et a. lxx. vsq; ad
 octauas pasche ab omib; inuolabiliter ob-
 seruari p̄cipimus: si quis aut treugas frā-
 gere p̄sumpserit: post tertiā admonitiōē
 si non satisfecerit: ep̄us suus excōmunica-
 tionis sententiā dicet in eū: et alia multa
 dicit in textu. Glo. ibidē: treuga est securi-
 tas p̄stita reb; et p̄sonis discordia nōdū fi-
 nita. Et nota q̄ hec treuga in textu posita
 est canonica et nō cōventionalis: si enī eēt
 quētionalis semp̄ seruari: quia fides ho-
 sti seruāda ē: verūtamē q̄ hic textus dicit
 hodie non tenet: et ep̄i qui non seruāt hāc
 cōstitutionē nō dicunt transgressores: qz
 non fuit moribus vtētium approbata hu-
 iusmodi treuga: b̄ glo. Hic queri potest:
 vtrū bellare liceat diebus festis: cuz festa
 sint ad vacādū diuinis ordinata: sabbatū
 enī intelligit requies: sed bella maximaz
 inquietudinē habēt. Ad hoc r̄spondet Tho.
 sc̄da. 2. q. xl. q̄ obseruatio nō impedit ea
 que ordinantur ad hominis salutem etiā cor-
 poralē: vñ dñs arguit in deos dicens. Jo.
 vij. Mibi indignamini qz totū hoīem saluū
 feci in sabbato: et inde ē q̄ medici licite me-
 dicari possunt homines in sabbato: multo
 autē magis cōsideranda ē salus reipublice
 p̄ quā impediuntur occasiōes plurimozū et
 innumera mala tēporalia et sp̄ualia: q̄ sal-
 corporalis vnus hominis: et ideo p̄ tuitiōē
 reipublice fidelitū licitū est in dieb; fest; ex-
 ercere iusta bella: si tamen necessitas h̄ ex-
 poscat: quia hoc esset tēptare deū si im-
 te necessitate quis a bello vellet abstinere:

sed necessitate cessante nō est licitū bellare
 in diebus festis p̄pter rationē inductam.
 Quarto reddiū iniustū ex parte cause: q̄s
 scz inferens vel defendens non foueat ius-
 tam causā inferēdi vel defendēdi: vnde
 xxij. q. ij. c. j. dicit glo. q̄ bellū est iniustū
 ratione rei: vt si nō est p̄ repetēdis rebus
 intelligo p̄p̄rijs vel p̄ defensione patrie l-
 telligo iusta defensione: quia si verus do-
 minus papa vel p̄nceps populū suum seis
 de iure sibi subiectuz sibi inobediētē vel
 rebellem bello opprimeret: defendētes pa-
 triam iniuste agerent et peccarent: vt p̄ba-
 tur. xxij. q. liij. s. item ab aliquo: vbi patz q̄
 iuste interficiēdus non debet fugere mor-
 tem iniuste: tanta est vis iusticie. Quinto
 reddiū iniustū ratiōe p̄sone. Pro quo sciē-
 dū q̄ primo cōsiderāda ē p̄sone q̄ bellū gē-
 rit: an scz clericus vel laicus: q̄ si clericus nullā
 habens iurisdictionē: tunc bella mouere
 non debet: sed licite potest in necessitate se
 defendere: vt patet li. vj. de sen. excom. c.
 dilecto: q̄ si iurisdictionē tēporalē habet:
 tunc licet fm quosdam etiā in casu licito nō
 posset vti gladio tēporali nisi prius vtatur
 gladio sp̄uali: tamē hoc cōmuniter repro-
 batur p̄ Inno. Hosti. et alios doctores i dē-
 cto. c. dilecto: et dicunt q̄ idē est dicendū
 de eis quod de secularib; iudicib;: ita q̄
 quilibet p̄latus iurisdictionez habens tē-
 poralē cōtra inobedientes subditos licite
 mouet arma: vt patz exp̄sse. xv. q. vj. c. au-
 thoritatē cuius ē ratio quia tunc p̄p̄rie nō
 dicitur fieri bellum p̄ p̄latum sed potius ius-
 ticie vel iuris executio. ff. de rei ven. l. qui
 restituere: qd̄ est tm̄ dicere: q̄ iuris execu-
 tio non habet iniurias. Similiter ep̄i cum
 sint executores canonuz: vt de offi. oz. c. j.
 ideo licite mouere possūt bella cōtra here-
 ticos vl infideles. xliij. q. vij. ca. si d̄ reb;:
 vide textū extra d̄ heret. c. excōicam: simi-
 liter p̄ insidiantes vel insequentes hostili-
 ter cardinalem: vt li. vj. de penis. c. felicit;
 quia tales sunt diffidati a iure quasi ho-
 stes et rebelles iuris. Et idē sentiendū ē de
 quolibet qui haberet ip̄ius iuris execu-
 tionem exercere: imo forte et quilibet p̄uat-
 dūmodo p̄cedat declaratio sui iudicis: q̄
 declaratio i criminib; eccl̄asticis ē necessa-
 ria ab ip̄o fieda: vt patz li. vj. de heret. c. p̄-
 sidetes. c. vt inq̄sitionis. s. phibemus: sic
 in qualibet confiscatione vl pena pecunia-
 ria seu honoz app̄hensiōe facta a iure: nō
 debet executio fieri: nisi p̄cedat iudicis

declaratio: vt voluit Jo. an. post archid. li. vj. de penis. in. c. felicitis. Secundo vero consideranda est persona que auctorizat: nam si indicit bellum contra subditum proprium rebellem et contumacem: in non comparando vel iustis mandatis non parando: que tamen ad ipsius iurisdictionem pertinent: tunc licita est diffidatio et licitum bellum dummodo iurisdictione hec fiant. Si vero contra subditum alterius tunc iudex qui vult bellum indicere: primo debet requirere iudicem talis rebellis et de eo iusticiam petere: et tene si suus iudex non facit iusticiam potest bellum indicere sicut Innocentius. xxij. q. ij. c. dominus deus. Si vero non sit iudex qui de tali possit iusticiam facere tunc licet tali iudici bellum indicere iuris auctoritate: nec mirum: quia posset etiam priuatus auctoritate propria hoc casu rem suam recuperare. C. de iudeis. l. iudei. et l. nullus: multo magis hoc potest contra subditum proprium: licet melius faceret si ipse et subditus committerent causam iudicio arbitrorum: vt. xi. q. j. si clericus. Item oportet quod persona mandans habeat iustam mandandi auctoritatem: et talis est principaliter deus: ideo si diuino mandato bellum geritur hoc sine dubio iustum esse decernitur: in quo bello dux exercitus vel populus: non tam auctor belli quam minister iudicandus est. xxij. q. ij. c. dominus deus. Item papa potest indicere bellum iustum contra hostes fidei hereticos et alios rebelles: vnde dicitur. xxij. q. viij. c. dispar. Mirum est iudeorum et saracenorum causa: in illos enim qui christianos persequuntur et ex vrbibus et propriis sedibus pellunt iuste pugnantur: vbi tamen dicitur glo. quod lex dicit eis quiete degentibus nullam debere facere molestiam: vt. C. de sacristia. paga. christianis. Similiter quando sui subditi opprimuntur in iuuantibus et violentis iuste bellum inferunt: vt expresse patet. xxij. q. viij. c. scire. Sic imperator indicere potest bellum: vnde dicit Innocentius. in. c. olim causam: extra de resti. spo. quod princeps sine auctoritate hominis cui non subest. et sine auctoritate iuris cui non astringitur mouet bellum et subdit: bellum autem sicut proprie dicitur solus princeps qui superiorem non habet indicere potest. Quod autem dictum est de papa et impatore quod eorum edicto iustum est bellum: sane intelligitur: si iusticiam habent pro parte sua: si enim iuberent mala vel iniusta: non esset eis obediendum: vt dicit Augustinus. xi. q. iij. c. non semper. et. c. si dominus. Preterea si contra

bellum indicit a persona priuata vel inferiori contra superiorem: hoc absurdum et iniustum est siue offendendo siue defendendo: quod si superior iniuste vexat subditum: tunc licet propter bonum obedientie subditus melius faceret humiliter obediendo vel patienter sufferendo: iuxta illud apostoli. Non vos defendentes charissimi sed date locum ire: et hoc si superior iniuriam faceret persone. Si vero rebus tunc melius esset dimittere pallium post tunicam: et rerum sustinere iacturam: quam pro rebus transitorijs conservandis tam acriter in alios exardescere: tamen quia hoc est consilium: dico quod talis conuenire potest suum superiorem et querelam deponere coram superiore sui superioris vel coram episcopo: quod si alter superiorem non habeat vel recognoscat: vel etiam inuani conquiret episcopo vel alteri: tunc puto quod violenter poterit ei resistere: quia hoc est se defendere: vt est expressum in li. feudorum: de ml. va. qui contumax est. c. vno: in fi. vbi dicit textus: quod si dominus militi vasallo iusticiam facere noluerit: vasallus dominum potest derobare. id est deponere. Ceterum si vnus dominus vel priuatus mouere vult bellum contra alium dominum vel priuatum qui mutuo non sunt subditi: tunc si hoc fit contra habentem vel recognoscentem superiorem debet prius requirere a superiore illius quod de tali subdito sibi mistret iusticiam quam denegata licite mouere potest bellum sicut Innocentius et Jo. an. in. c. dilectis: de appel. alioquin si non prius iusticiam requireret: tunc inferens teneret ad damna et expensas passio bellum quia sibi ipse non potest ius facere nec esse iudex in causa propria: imo actor debet sequi forum rei: vt de foro. compe. c. j. et ij. hoc vult etiam Innocentius. Hosti. Jo. an. et alij. in dicto c. olim. Si vero contra non recognoscentem superiorem sed tamen stare paratum iuri vel iudicio arbitrorum vel bonorum virorum: habentem etiam iniusticiam pro se: non debet tali indicere bellum: quia bellum tamen debet esse necessitatum: vt patet. xxij. q. j. c. militare: sed vbi non vult stare iuri nec cognoscit superiorem: licet de honestate antequam fieret bellum iniurians requiri deberet: ex hoc tamen si inferre volens iustam habet causam iuste inferunt: nam in hoc casu deus licite res proprias auctore propria capit: et si illas recuperare non poterit alias loco suarum poterit: vt patet per doctores in dicto. c. olim. Et Hosti. i. c. j. de treu. et pace: dicit quod in hoc casu licitum est aduersarium deponere. Et

similiter quando dominus vel ciuitas req̄-
sita denegat d̄ suo subdito facere iusticiā.
Hic incidentaliter queri p̄t: quid de ca-
pto: q̄ p̄misit vel iurauit ad carcerē reuer-
ti: et si reuertitur scit se moriturū: an tenea-
tur reuerti. Solutio in cle. c. pastoralis: de
re iudi: in glo. p̄ hanc: dicit captiuū non te-
neri ad redeūdū in vincula si iniuriose te-
nebatur: vel si esset dubium: tamē p̄sulen-
dum esset q̄ adiret papam p̄ relaxatiōe iu-
ramenti: sed si mors vel captura nō eēt in-
iuriosa: tunc nō posset eam fugere sine p̄-
iurio sed reuerti teneret: sed ante capturā
fugere p̄t: licet se cognoscat reum criminis:
q̄ non est iure cautū q̄ sponte se debeat d̄
recte vel indirecte offerre supplicio: s̄ poti-
us reseruare diuino iudicio q̄ vlciscif nō
punita ī hoc seculo. Deniq̄ queri potest
vtruz acquisita vel capta in bello retineri
possunt quasi pp̄ria: v̄l teneat quis ad re-
stitutionem. Ad hoc dicendū q̄ mouens
bellū iniuste: tenet ad restitutionē omnium
que pdita sunt in bello a quacūq̄ pte sint
pdita: quia talis censet p̄do vel latro. ff. d̄
cap. l. hostes: et primo tenet aduersarijs
de omnib⁹ damnis illatis: secūdo tenetur
suis pp̄rijs hominib⁹ de dānis que recepe-
runt ab aduersarijs qui iuste repugnabāt
si ip̄i pp̄rij homines eum inuenerūt bona fi-
de: aut si fuerūt inducti eius cōsilio timo-
re vel coactione et de se non erant facturī:
Nam regula iuris ē: qui occasionē damni
dat: damnū dedisse videt: secus si mala fi-
de inuerūt eum: in quo casu nullā habent
cōtra ip̄m actionē. Si vero mouet bellum
iuste: facit suum quicquid capit ab hoste vel
auxiliatorib⁹ eius siue subditis siue alijs
quousq̄ sibi sit satisfactū de omni damno
et labore et ope tam sui q̄ suorū: v̄l donec se
hostis offerat ad ius et satisfacere velit.
xxij. q. vij. c. si de rebus: verūtamen vltra
hoc non debet recipe: nisi forte talis esset
hostis q̄ p̄pter heresim vel propter aliud
hmoi bona sua essent p̄dictuz publicata.
Q̄ si obijcitur res capte nō sunt solute p̄
debito: sed ī bello iuste quesite. di. j. ius gē-
tū. Ad hoc dicendū q̄ saltē iure poli non
posset hostem in iudicio p̄uenire nec vltra
estimationē damnorū illatorū a patiente
iuste bellū vel iniuriarū illatarū inferens
bellū possit exigere: v̄l vltra p̄dicta exacta
in bello pseuerare: quia nō debet quis du-
plici pena p̄teri. Et li. vj. de re. iur. bona fi-
des non patit v̄t semel exactū iterū exiga-

tur: et si ponat q̄ adhuc non sit habita res
p̄pter quā fuit inchoatū bellū: dico q̄ esse
matio succedit loco rei. Subditi vero bel-
lantiū iniuste si tali bello non p̄stant d̄nis
p̄siliū: auxiliū vel fauorem: nō sūt spoli-
andi vel in aliquo puniendi: q̄ peccata de-
bent t̄m actores tenere: vt eē de his q̄ si. a
ma. pte ca. c. quesuit: vbi dicit: peccata su-
os actores tenere debeāt: nec pena sit v̄lte-
rius p̄trahenda q̄ delictum fuerit in exce-
dente reptum: vide tamē ibi glo. Q̄d v̄t
est etiā si d̄nis p̄dictorū in ip̄o iniusto bello
v̄tas rebus ip̄orū eis ablati: similiter nō
sunt spoliādi clerici: religiosi: p̄uersi: pere-
grini: mercatores: rustici euntes et redeun-
tes et in agricultura existētes: et animalia
quibus arant et semina portāt: vt extra de
treu. et pa. c. innouam⁹. xxiiij. q. iij. si quis
romipetas. Iterū queri p̄t: vtrū aliquē
p̄ncipem vel d̄m in bello iuantes: excu-
sant a crimine. Ad hoc dicendū: q̄ si con-
stat bellum esse iustum: tunc si in p̄stando
p̄siliū vel auxiliū non excedant: licite iu-
uare possunt: q̄ regula iuris ē: qui facit p̄
aliū est p̄inde ac si faciat p̄ seip̄m. li. vj. Et
iterū: p̄t quis p̄ alium q̄d p̄t facere p̄ se-
ip̄m: si t̄m fuerit tales p̄sone que licite pos-
sent arma exercere. Si hō bellū p̄stat esse
iniustum: tūc non excusant adiuantes:
etiā si fuerint subditi q̄ hoc facerēt de mā-
dato d̄ni sui: et tenent restituere damna q̄
intulerunt: q̄ plus debēt timere deum q̄
hōiem: eē de iure iur. c. sicut. liij. Si deniq̄
dubiu ē: v̄t bellū sit iustū vel nō: tūc si ta-
les iuantes sūt subditi illi⁹ bellū mouen-
tis: et credunt illū quē iuuant habere et fo-
uere iustū bellū: tunc excusant p̄pter ho-
num obediētie: siliter et in dubio excusāt:
vt patz exp̄sse. xxij. q. j. c. q̄d culpā: in fi-
verūtamen milites stipendiarij exnei v̄l cog-
nati aut amici iuantes q̄ non sūt subditi: ī
tali casu nō excusant: nec debent in dubio
se cōmittere discrimini vt iuuet aliquē in-
p̄iudiciū alterius. Q̄ si obijcitur d̄ aduoca-
to quem excusat bona fides: q̄ diu credit
esse iustam causam quā fouet: lz in verita-
te sit iniusta: dicendū q̄ nō est simile: q̄ est
ibi iudex superior qui causā examinat et iu-
dicat de allegatis. In bello vero in virib⁹
corp̄alib⁹ negociū agit: nec p̄ rationē diu-
dicat. De restitutione hō faciēda p̄pter
damnū iniuste illatum: aut homicidiū in-
iusto patratū: vide plenissime ī septimo p̄-
cepto. Ad laudem dei.

De quattuor peccatis ad deum p
vindicta clamantibus: quae sunt fratri-
cidium: sodomia: oppressio et merce-
dis detentio: Sermo V

Non occides Exo.

N xx. Congruè satis restat nunc vi-
dere de peccatis ad deum p vindi-
cta clamantibus: quae sunt precipue quattuor: sicut
interpretatiue quadruplex genus homicidij
corporalis distinguere potest: et his versibus nota-
ri solent. Clamitat in celis vox sanguinis
et sodomorum. Vox oppressorum merces
detenta laborum. Dicunt autem ista peccata ad
deum clamare p vindicta: quia suis enormita-
tibus deum potissime ad vindictam provocant
ut patebit inferius p singula. Primum igitur
peccatum pro vindicta ad deum clamans est
fratricidium quod alii vocant homicidium:
de quo habet Genes. iij. et magister in histo-
rijs dicit: quod Abel fuit pastor ovium: et Cayn
agricola: post multos ergo dies obtulerunt
domino munera: credit enim Adam in spiritu do-
cuisse filios ut deo offerrent decimas et pri-
micias. Cayn ergo obtulit de frugibus ter-
re deo sed de peioribus et corrosis: ut dicit Iy-
ra. Abel autem obtulit de primogenitis gregis
sui et adipibus eorum. id est de pinguioribus:
et secundum Iosephum obtulit lac et primogenita
agnorum: et respexit dominus ad Abel. id est ad bo-
nitatem et intentionem ipsius: et pro consequens ad
munera eius: quia tales oblationes non erant
accepte deo ex seipsis sed ex bonitate offer-
rentium. Ad Cayn autem et ad munera eius non
respexit: munera namque ex avaricia hominis
nata deo non placuerunt: quia plus probat dominus
intentionem quam actionem: plus voluntatem quam fa-
cultatem. Quod si queritur quomodo respexit dominus
ad Abel et ad eius munera. Respondet transla-
tio Theodotidis: quod inflamavit deus super
Abel et super eius munera: ignis enim de celo
oblationem eius incendit: ut legitur factus He-
lye in Carmelo. iij. Reg. xvij. et sub Moyse
Levit. xix. et sub Sedeone Iudicum. vj. Fra-
tusque est Cayn vehementer et occidit vultus
eius pro verecundia: minorem sibi placitum vi-
dens. Cetera patent versus ibi: quid fecisti:
Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de
terra: nunc ergo maledictus eris super ter-
ram. Et Cayn pro timore damnans se ac de-
sperans respondit: Maior est iniquitas mea
quam ut veniam merear etc. et posuit dominus

signum in Cayn tremorem capitis et omnia
membrorum: et sic scilicet a domino punitus
et excommunicatus et indignus misericordia
non interficeretur: in faciem tamen eius secundum quos-
dam speciale signum impressit et hoc in fron-
te ut cognosceretur ab omnibus innocentem
fratrem occidisse: et sic hominibus abominabi-
lis redderetur: sic etiam sepius copertum est:
quod homicida presente occisi vulnera fluxum
sanguinis renouabant: velut occulto dei iu-
dicio vindictam expetendo: verumtamen be-
atus ille qui passus iniuriam pro dei amore reo
misericorditer indulget. Hinc incidenta-
liter queri potest: utrum inimico petenti veniam
teneamur remittere non tamen rancorem sed
etiam emendam: praesertim cum dicatur Leviticus.
xix. Non queras ultionem nec memor eris in-
iurie civium tuorum: nimirum cum malus est se non
defendere: quam petenti veniam emendam remit-
tere. Sed dicit apostolus ad Romanos. xij. Non vos
metipsos defendentes sed date locum ire.
Et Matthaeus. v. Si quis te percusserit in unam
maxillam probe ei et alteram. Ad hoc respondet
Richardus. sup. iij. di. xxx. quod inimico petenti: et
si teneat homo remittere signum rancoris: quia
rancorem tenet remittere etiam non petenti:
non tamen tenet remittere satisfactionem seu
emendam pro iniuria sibi facta: sed pro illa sibi
de iure competit actio in iudicio contra iniuriam
antem: nisi forte sit homo talis statim seu ob-
ligatione tali ligatus: ratione cuius in iudi-
cio sibi non convenit emendam requirere: alijs
autem quibus competit repetitio: solum ex pre-
cepto interdicitur actio contra iniuriantem quae fit
zelo vindictae: non autem quae fit zelo iusticiae:
quia quantum ad primum est preceptum: quantum
autem ad secundum est consilium: quod est superoga-
tionis et non necessitatis: tenet tamen iniu-
riantem non excludere ab orationibus quae fun-
dit pro fidelibus: et non negare communia sig-
na charitatis: et in casu necessitatis tenet
etiam illi temporaliter subvenire si potest sine alte-
rius praedudicio cui magis obligatur. Secun-
dum vero peccatum ad deum clamans pro vindi-
cta est vitium sodomiticum: de quo habetur
Genes. xvij. dicente domino: Clamor sodomorum
et gomorreorum multiplicatus est: ubi dicit Gre-
gorius. quod novitas tante et tam inaudite turpitu-
dinis quasi admirationem et dubitationem pa-
rit in audiente: unde dominus quasi admirans et du-
bitans super tanto scelere introducit loquentem.
Descendat et videbo: quasi diceret incredibi-
le mihi videtur humanam naturam ad tantum de-
venisse flagitium: nam instantem exarserunt

A

B

concupiscētijs q̄ et angelis scelere tam in-
audito abuti volebāt. Quod aut sequit̄:
et peccatū eorū aggrauatū est nimis: dicūt
sup hoc doctores hebrei: q̄ ista aggraua-
tio fuit ex eo q̄ quā dā puellā insolita mor-
te occiderūt eo q̄ alimēta dederat paupe-
ri: et hoc cōsonat dicto Ezech. xvj. vbi dicit̄:
Tu ego dicit dñs: quia nō fecit sodomā
soror tua et filie eius sicut fecisti tu et filie
tue: ecce fuit iniquitas hec sodomē sororū
tue: superbia: saturitas panis et abundan-
tia sc̄z diuitiarum: et luxuria et ocium ip̄i:
et manum egeno et paup̄i non porrigebāt:
tu tamē o ingrate christiane peiora quoti-
die ppetras: qui post accepta tam mani-
festa veritatis documēta tam infinita cha-
ritatis insignia: post effusum christi sāgui-
nem inflaris: superbia illaquearis: auari-
cia cōmessationibus vacas et ocio: nec est
qui pupillis christi marcescentib⁹ inedia
miseret̄: vt Mat. x. christus dicat. Amen
dico vobis tolerabil⁹ erit terre sodomorū
et gomorreorū in die iudicij: q̄ illi ciui-
tati que nō recepit vos sc̄z pauperes me-
os. Cōperto igitur scelere tam nephando
pluit domin⁹ sup eos ignem et sulphurem:
et p vindicta criminis subuertit omnē cir-
ca regionem nō solū reos sed et puulos eo-
rum ac lumēta: nec nō terrenascētia et ip̄az
terram cōsumpsit et cōuertit in mare mor-
tuum: vnde quasi de igne infernali sūpta
est illa vindicta qui nō poterat expectare
ppter inauditū scelus donec cetera pecca-
ta punirent̄: dicit̄ aut mare mortuū: quia
fm magistrum in historijs: nec pisces nec
aues in eo viuūt nec aliquā materiā susti-
net nisi bituminatā: nam omne carens vi-
ta submergit̄: et ecōuerso si quid viuū aliq̄
arte submerseris superxilit̄ adeo vt lucer-
na ardens supnatat que extincta mergit̄:
quia nihil viuū in eo submergi potest. Re-
fert enī Josephus q̄ Aespasian⁹ hoc expe-
riri volens quosdā manib⁹ post terga vin-
ctis iussit in altum maris p̄ici: et oēs tāq̄
vt spūs sursum depulsi desup fluitabant:
vnde in detestationē criminis fetor maris
huius est horribilissim⁹ quasi p̄nunciū fe-
toris infernalis apte se declarās terra p-
inde circūfacens particeps maledictiōis
huius: arbores quidē profert pomiferas:
quarum poma licz ad maturitatem dedu-
cta pulcherrima videant̄: si tamē incidas
fauillam intus inuenies: que omnia et mul-
ta similia in detestationē huius peccati a

deo sunt inflicta: vnde et vxor Loth retro
spiciens in statuā salis versa est: vt sic ostē-
deret domin⁹ quantū ei displiceat peccatū
huius sola memoria: et in hoc quidem ge-
nere peccati computant̄ omnia peccata cō-
tra naturam que sc̄z repugnant ip̄i ordinē
actus venerē qui cōuenit humane speciei
de quib⁹ videbat in. vj. p̄cepto: omnes enī
qualitercūq̄ vitia cōtra naturā ppetrātes
ex quibus sc̄z p̄les sequi nō potest hostes
sunt et aduersarij dei: destructoresq̄ gene-
ris humani: quia deus creauit homines vt
multiplicent̄ sup terram: et isti dant operā
vt pereat opus dei: hinc est q̄ specialit̄ cla-
mat ad dominū p vindicta: quia vt dicit
Augu. p illud violat̄ societas que nob̄ cū
deo esse debet: cum eadē natura cuius au-
ctor ip̄e est libidinis pueritate polluitur.
Dicit etiā Augu. q̄ vidēs deus vitiū con-
tra naturā i humana natura fieri: fere des-
ijt incarnari: cui⁹ etiā vindicta patz Sen.
xxxvij. vbi dicit̄: q̄ Her primogenit⁹ Ju-
de neq̄ fuit in conspectu domini: vnde di-
cunt doctores hebrei: q̄ ad vxorem suam
afficiebat̄ libidinose: et ideo precauebat ne
impregnaret̄ fundens semen extravas de-
bitū: ne sc̄z ex impregnatiōe eius pulchri-
tudo minueretur aut eius cōcubitu ad tē-
pus frustraretur: et ideo diuino iudicio iux-
ta eam inuentus est mortu⁹: vt dicit glo.
Similiter et frater eius fundebat semē su-
per terram eo q̄ primogenit⁹ filius ascri-
beretur fratri defuncto non sibi: et ideo p-
cussit eum domin⁹ et mortu⁹ est: sic pereūt
in eternū libidinosi peccatores a facie dei:
qui contra naturam peccantes nature au-
ctorem impugnant. Omnis namq̄ libidi-
nosa pollutio procurata quaz ex suo gene-
re vel modo susceptio p̄lis sequi non pōt:
vitiū cōtra naturam iudicat̄: multo ta-
men execrabili⁹ ē inter illa resolutio que
fit i vitiū sodomitico: quod vitiū ppter
suaz abominabilitatē apostol⁹ ad Roma.
j. Locat anthonomatice turpitudinē: naz
post peccatū bestialitatis istud vitiū ab-
ominabili⁹ vel restabili⁹ iudicat̄ adeo
q̄ ad hoc vitiū p̄cauendū antiqui p̄es re-
periunt̄ adulteriū vl stuprū q̄si nihil repu-
tasse respectu istius vitij: obtulit enī Loth
duas filias Xgines ad publicū stuprū: vt
impediret h̄ vitiū. Et ali⁹ q̄dē vt habet Ju-
dicū. xix. obtulit filiā Xginē dicit̄: Habeo
filiā Xginē et h̄ homo habet sc̄cubinā rē. et
sequit̄: Tm̄ obsecro vt scelus hoc p̄ natu-

ram non opemini in virū. Mirum cū refert Methodius vitium hoc fuit causa generalis diluuij. Tertium p̄inde peccatum ad deū p̄ vindicta clamans est oppressio vel afflictio viduarū & pupillarū: p̄tra quod dicitur Exo. xx. Vidue & pupillo nō nocetis: si leseritis eos clamabunt ad me & ego exaudiam eos & clamores eorū. Et si queris: que dicitur vidua: dicitur q̄ vulgari sermone illa vidua dicitur cuius maritus mortuus est: vt patz. xxxiiij. di. c. vidua: & que desijt esse nupta: vnde et virgo vidua esse dicitur. C. d. ver. sig. l. malū. s. vidua: sed dicitur magis p̄prie vidua que suis vel parentū opibus sustentari non p̄t: vt patz. j. q. ij. c. sicut episcopū. s. auctoritate: vbi subdit: viduas honora q̄ vere vidue sunt: que aut non sunt vere vidue. id ē q̄ suis vel parētū opibus sustentari possunt nō recipiant: vt ecclesia sufficiat his que vere vidue sūt: & tales vidue vt patet ex hoc ab ecclesia p̄videri debent quātū possibile est. Similiter et alij paupes ac p̄sone miserabiles q̄ non habent alīs vnde sustentent: vt patz. lxxxij. di. c. j. & ij. vnde rationabiliter dici p̄t: q̄ s̄ nomine vidue & pupilli p̄tinent omnes p̄sone miserabiles. Miserabilis p̄sona vero dicitur sup̄ quā natura mouetur ad miserandum: siue vir siue mulier paup̄: oppressus: debilis: infirmus vel desolat⁹. Est etiaz p̄sona miserabilis que causas p̄prias administrare non p̄t: siue sit vidua: pupill⁹: orphanus: cecus: senex: decrepitus: diuturno morbo fatigat⁹ & omnes quib⁹ natura mouet ad miserandum p̄pter iniuriā fortune licz etiam diuites sunt: & tales etiam tenent defendere & adiuuare licz essent diuites. Hinc etiā viduis & pupillis concessit imperator magnū priuilegiū & earū cause spectant ad iudiciū ecclesie: & ideo ministris ecclesie cōceditur: q̄ p̄ se & p̄ miserabilibus p̄sonis defendēdis i iudicijs secularibus intendere possunt questionib⁹: vt patz. ex p̄esse. lxxxvj. di. c. puenit: & hoc est ex cōcilio calcedonē. lxxxvij. di. c. desolatis. lxxxvij. di. c. j. Et extra de postulādo. c. j. & vl. cū glossis. Peccatum igit̄ oppressiōis talium miserabilium p̄sonarū clamat ad dominū p̄ vindicta. Mirum cum talib⁹ p̄sonis in necessitatibus nō subuenire mutuādo vl̄ ab eis debita cum nimia austeritate repetere iudicat esse peccatum p̄ vindicta clamās ad dominū. Quod aut̄ ad primū p̄cepit dñs Deu. xvj. dicens: Si vnus d̄ fratrib⁹

tuis ad paupertatē deuenierit: non obduraabis cor tuum nec cōtrahes manū tuā: sed dabis mutuū quo eum indigere p̄spexeris: caue ne forte tibi subrepat impia cogitatio & dicas in corde tuo: appropinquat septimus annus remissionis: in quo nō licebit repetere debita vel mutuata nisi anno finito: & auertas oculos a paupe fratre tuo: nolens ei qd̄ postulat mutuū comodare: ne clamet cōtra te ad dñm & fiat tibi in peccatū. Unde dicunt hebrei sup̄ Ruth. j. q̄ p̄p̄ famem que acciderat i terra isrl̄ multi pauperes currebāt ad elimelech virū noemiz: qz diues erat et potens: sed qz p̄pter eius auariciā durū illi fuerat paupib⁹ dare vel comodare: ideo ad euitādas eorū importunitates exijt de terra sua cum bonis mobilibus que habebat: & qz p̄pter malā causam exijt: diuino iudicio peregrin⁹ iterijt in egestate cum duobus filijs: vnde reuersa vxor eius Moemi i terrā suā ait. Egressa sum plena scz filijs & diuitijs: & vacuam me reduxit dñs. Quod etiam ad scdm̄ dicitur Exo. xxij. Si pecuniā mutuo dederis pupillo meo paupi: non urgebis eū quasi exactor. Mira: repetēs debitū cū nimia austeritate q̄ diu impotens est ad soluendū: sequit̄ nec vsuris vl̄ opprimes. Ex quibus liquido patz q̄ creditor debitorē opprimēs quem scit impotentē absoluendū: p̄mptū tamē ad satisfaciendū iudicio bonorū grauissime peccat: nisi forte debitor absolutiōnem negligent⁹ agat: sua iudis & cōmesationibus p̄sumens ac ocio vacans: & ad soluendū quasi nullam curam adhibens: vnde p̄dicti creditoris vt pauperē taliter opprimentis peccatū p̄ vindicta clamitat in celum: sic̄ responsum est cōquirētibus: Esale. lvij. Quare ieiunauim⁹ & non aspexisti: hūiliauimus aīas nostras & nescisti: Ecce inqt̄ in die ieiunij v̄ri inuenit̄ voluntas v̄ra nō mea scz illa q̄ omnes debitores v̄ros repetitis: ad hoc enī tūc vacabāt: eo q̄ vsqz ad noctē tunc ieiunabāt: sequitur. Ecce ad lites & p̄tentiones ieiunatis scz cū lite debita repetentes: glo. ibidē: qui repetit non habentē deo facit violentiā: & ido subdit: vt audiat̄ i excelsis clamor vester: nam om̄is oppressio p̄ximi clamat ad deū vindictam: vt patz Exo. xxij. Si clamauerit ad me exaudiat̄ eum qz misericors sum. Hinc dñs dicit Exo. iij. Audi afflictionem populi mei qui est in egypto & clamorē ei⁹ audiuī p̄pter duriciā eorū qui p̄sunt opib⁹

et sciens dolorem eius descendit ut liberarem eum. Quae ingenua nobilitate Trajanus imperator licet gentilis imitatus est. Nam secundum Melinandum in gestis romanorum: cum Trajanus imperator equum ascendisset ad bellum profecturus: vidua quedam apprehenso pede illius miserabiliter lugens: iusticiam sibi fieri petijt: de his qui filium suum innocentem occiderant dicens. Tu auguste imperas: et ego tam atrocem iniuriam patior: cui imperator. Ego tibi satisfaciam cum rediero: cui illa. Quid si non redieris? Successor meus inquit satisfaciet: et illa. Quid tibi prodest si alius benefecerit: tu mihi debitor es secundum merita receptorus: et fraus est utique reddere: nolle quod debes: successor tuus iniuriam patientibus pro se tenebit: non te liberabit iusticia aliena: nam bene agetur cum successore tuo si te liberauerit: his verbis morose imperator de equo descendens causam personaliter examinans viduam condigna satisfactione consolatus est: unde in foro trayano statua fuit posita representans quomodo in expeditione positus viduam liberavit: et in senatu clamatum est non alter felicitior Augusto nec melior Traiano. Quartum denique peccatum est detentio mercedis operariorum iniusta: de qua dicitur Deuter. xxliij. Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui: siue aduene qui tecum moratur in terra: et intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum: quia pauper est et ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad dominum et reputet tibi in peccatum. Et si quis in quale et in quo enorose peccatum reputabit. Respondet sapiens Ecclesi. xxxliij. Qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercenario fratres sunt: quia ambo sunt peccata vindictam ad deum clamantia. Dicit enim Iacobus. v. Ecce merces operariorum vestrorum qui messuerunt regiones vestras qui fraudati sunt a vobis clamant: et clamor eorum in aures domini sabaoth introijt. Et dicit notanter quod merces clamant non mercenarius: quia plerumque pauper lesus iniuratur vel a mercede fraudatus: nec mutire quidem audet pro timore diuitum: et ex eo clamor mercedis efficacius violentior: sicut patuit de filiis israel in labore luti et laterum nequiter oppressis ab aegyptiis. Et si queritur: an non liceat protrahere solutionem in crastinum in casu quod tunc certitudinaliter solueret. Ad hoc respondet dominus Levit. xix. Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque ma-

ne. glo. merces scilicet qua forsitan viuit cum vxore sua et filiis et parentibus: si deserit deficiente victu et si in crastinum recipit vim tamen et calumnia pertulit: quia interim unde viueret non habuit: hoc contra multos qui solutionem protrahunt non solum de die in diem sed etiam de anno in annum: imo plerumque tandem vel debita negant vel quod peius est sibi seruientibus falso crimine imponunt ut hac occasione solutionem debitam subterfugiant in futurum damnationem multiplicem receptorum. Ad laudem dei omnipotentis.

De peccato criminali: originali: actuali: mortali et veniali: Ser VI

Non occides Exo.

xx. In precedentibus expediti de homicidio corporali: quod opere vel manu committit. Iuxta ordinem debito persequendum de homicidio spirituali scilicet ipsius anime: quod in se vel etiam in proximo committit. In primo quidem peccatum manifestum quod scandala suscitatur pusillorum. In se vero per quodlibet peccatum mortale siue occultum siue manifestum. Ad persequendum igitur primo homicidium spirituale quod unusquisque peccator in seipso committit: sciendum est quod peccatum est idem quod prauus actus. Delictum vero boni desertio quasi derelictum: quia dicit Augustinus in questionibus leuiticorum. quod declinare a bono delictum est: facere vero malum peccatum est. Indifferenter tamen et peccatum nomine delicti et delictum nomine peccati appellatur. Hic ergo queri potest que sit differentia inter criminalia et mortalia: cum vtrumque sepius in scriptura sacra inueniat. Ad hoc breuiter dicendum est: quod est differentia inter ea sicut inter genus et speciem: nam quicumque peccata sunt criminalia sunt etiam mortalia: sed non e converso: multa namque sunt mortalia que non sunt criminalia: quia non inducunt decapitationem: depositionem: exilium: vel detractionem in carcerem: licet etiam omne peccatum mortale vocatur quodammodo crimen: proprie tamen crimen est graue peccatum accusatione et damnatione dignissimum: ut dicitur. lxxv. di. c. j. i. f. Unde primum peccatum criminale est peccare in fidei trinitate. Secundum est peccatum contra naturam. Tertium est homicidium. Quartum est crimen lese maiestatis. Quintum est sacrilegium cum effractione violenta. Sextum est incestus. Septimum adulterium. Octauum conspiratio. Nonum falsum testimonium. Decimum simo-

nia in ordine et beneficio. Undecimū vstra. Omnia ista sunt criminalia maiora ac-
cusatione et damnatione dignissima. Alia
vero peccata non vocantur recte criminalia: quia
non sunt capitalia licet sint mortalia: sunt enim
dispensabilia sine discoloratione ecclesie:
hec archidia. xxv. di. c. alias. Verū tamen
non solum criminalia sed etiam omnia morta-
lia mortem inducunt anime ipsius operantis:
Infinita enim iactura mortale peccatum ope-
ratur in homine: nam inter cetera offēdit
deum et vniuersam ecclesiam triumphantem:
spiritus sancti pignus aufert: mentem macu-
lat: obnubilat et charitate nudat: merita
mortificat: opera in mortali facta annibi-
lat: animam vitam eternam priuat: et finalis dā-
nat et apostaticis spiritibus tam similitu-
dine quam reprobatione associat. Sed quia
duplex est peccatum spirituale mortem adducens
scilicet originale et actuale mortale. Primo quæ-
ri potest quid sit peccatum originale. Ad hoc di-
cendum sunt doctores quod illud peccatum origina-
le dicitur quod ab origine natiuitatis contra-
bitur: quia secundum apostolum. Omnes nascimur filii ire:
et contrahimus ex Adam per carnem propagatam ex
eo. Nā dicit cōpendiū theologie: quod anima
non sit extraduce: culpa tamē originalis
ab anima ad eam transit ad animas posterorum
mediante carne per concupiscentiam generata:
sicut enim ab anima ad eam ipso adam peccate in-
fecta fuit caro ad eam et effecta pena ad libidi-
nem: sic caro seminata secum trahens infectio-
nem vitiat animas posterorum. Ex quo patet quod
originale peccatum est in carne et in anima: sed
in carne materialiter et originaliter: in ani-
ma vero formaliter et tanquam in subiecto. Di-
cit autem Inno. quod originale peccatum non est fo-
mes nec penitus peccati: sed quidam a se ma-
cula fomiti annexa que deletur in baptismo:
sed quia fomiti est annexa ideo fomes vel
illa penitus aliquando dicitur originale pec-
catum: et secundum hoc intelligitur quod ait Aug. scilicet
quod originale peccatum reatu transit in bap-
tismo sed actu remanet: quia macula que facit
hominem reum eterne pene: transit ut de cete-
ro ratione peccati illius non sit astrictus eter-
ne pene: minus tamē proprie dicitur idem pecca-
tum actu remanere: quia remanet penitus ex
qua surgunt actuales concupiscentie. Quod si
queritur: cum christus satisfecerit per passionem suam
per peccatum primorum penitentium et plene: ex quo
originale derivat ad posterum cur non fuit
sublatum originale per mortem christi. Ad
hoc respondet arch. de pe. di. j. c. serpens. quod

cum Adā et Eua peccauerunt transgredien-
do preceptum domini: omnes eramus in ipsis origi-
naliter vel seminaliter: et ideo quodammodo
omnes peccauimus ipsis peccantibus: sed in
christo cum satisfecit pro peccato primorum par-
tium non eramus. et ideo pro ipsius satisfactione il-
lud peccatum sublatum non fuit. Et si quis querat cur
originale peccatum imputetur anime: cum illud tan-
tum strahatur ex carnis corruptione. Ad hoc
quidam dicunt quod ideo: quia anima cōdelectatur ipsi
carni: et ideo illi etiam imputatur. Melius ta-
men dici potest quod ibi quidam digna retributio
notatur: prius enim peccauit anima primi paren-
tis et ita corrumpit ipsam carnem: et ideo modo
corruptio carnis corrumpit animam. Secū-
do quod potest vtrum peccatum originale fuerit
grauius alijs peccatis mortalibus: presertim
cum pena culpe proportionari debet: sed peccatum
illud grauissime punitum est. Ad hoc respondet
Tho. secunda 2. q. cxxij. quod in peccato duplex
grauitas attendi potest. Una quidem ex ipsa spe-
cie peccati: sicut dicimus adulterium grauius
esse peccatum simplici fornicatione. Alia gra-
uitas peccati est que attenditur secundum aliquam
circūstantiam loci: temporis vel persone: sed pri-
ma grauitas essentialior et principalior est pec-
cato: vnde secundum eam magis peccatum dicitur graue
quam secundum aliam. Dicendum est igitur quod peccatum protho-
parentis non fuit grauius omnibus alijs pec-
catis humanis secundum peccati speciem: quia licet su-
perbia secundum genus suum habeat quandam excellen-
tiam inter alia peccata: maior tamē est superbia
qua quis deum negat vel blasphemat: quam
superbia qua quis inordinate diuinam simili-
tudinem appetit: qualis fuit superbia primorum
penitentium: qui scilicet sunt inordinate supra suam
mensuram appetierunt diuinam similitudinem
tantum ad sciens boni et mali sic serpens eis sugges-
sit: ut scilicet pro virtute proprie nature determinaret
sibi quod esset bonum et quod malum: et vltimum quod
ad propria partem operandi: ut scilicet virtute proprie na-
ture operaretur ad beatitudinem consequendam: ve-
runtamen secundum additionem personarum peccantium habu-
it illud peccatum maximam grauitatem propter per-
fectionem status ipsorum. vnde dicit Aug. xiiij.
de ciui. dei. Magna fuit in peccato iniqtas
vbi tanta fuit in non peccato facilitas: habe-
bant enim primi penitentium maximam ad non peccan-
di facilitatem: quia nihil habebant intrinsecus quod
eos ad peccandum impelleret et suggestionibus
diaboli sine omni difficultate resistere potuis-
sent: et sicut peccatum illud secundum quod fuit grauissi-
mum sed non simpliciter ac pene magnitudo
quod persecuta est ad illud primum peccatum non corre-

respondet pctō fm quātitatē pprie speciei: sed inquātū fuit ex hoc interrupta primi status innocentia: qua subtracta deordinata est tota humana natura que tunc virtualiter erat in primis pentibus. Nam qz primi parentes instituti fuerūt a deo: non qsi quedā persone singulares: sed sic qdaz pncipia toti hūnane nature ab eis in posteris deriuāde: simul cū beneficio diuino pseruante a morte et alijs defectib⁹ corpali bus et spūalib⁹: ideo p eoz pctm tota hūna natura in posteros tali beneficio destituta: mortē et defectus multipharios incurrit: insup et dānationē eternā aīe et corpis saltē quātū ad penā damni. Tertio queri pōt de pctō actuali mortali quādo. s. peccatū dicit mortale et quādo nō. Ad hoc dicendū qz pctm mortale dupliciter cōtingit fieri. Primo p accidens sicut pscientia erronea facit ibidē esse mortale pctm vbi fm se nō erat mortale pctm vel etiā nullū peccatū: d qua pscia erronea plura dixisse meminī in sermonib⁹ de trib⁹ ptib⁹ penitētie in sermone secūdo de opibus misericordie spūalis. Vel etiā ptingit ibidē esse mortale p accidens ppter scādālū pusilloz: qz lz nō sit fm se malū tñ hz speciē malī: et de h videbitur in sermone seqnti. Secūdo fieri pōt aliqd pctm mortale simplr et p se: et de hoc ē pns qstio. Ad quā rñdet Tho. scōa 2. q. xxxv. qz pctm ex hoc mortale dicitur qz tollit spūalem vitā q ē p charitatē: nā illud peccatum ex suo genere iudicaf mortale qd fm ppriā suā rōnem charitatī p̄riatur. Cōsiderandū tñ ē in omnib⁹ peccatis q sunt mortalia fm gen⁹ suū q nō sūt mortalia nisi quādo suā pfectionē psequūtur: per consensum rationis: quia si fuerit tātū inchoatio peccati in sola sensualitate: non pertingens vsqz ad consensum rōnis: tunc ppter imperfectionē actus est peccatū veniale sicut in genere adulterij cōcupiscētia que consistit in sola sensualitate est peccatum veniale: sed cum peruenitur ad p̄sensum rationis: tunc est mortale. Et idem dicendū est de primis motibus ire vel inuidie que reperiunt etiā qñqz in viris perfectis: et sūt peccata venialia: vt dicit Tho. ibidem. q. xxxvj. Quarto queri potest: vtrum peccatum veniale possit fieri mortale: presertim cum dicit Augustin⁹ exponēs illud Jo. Qui incredulus est filio non videbit vitam: qz peccata minima id est venialia si negliguntur occidūt: nihil autē oc-

cidit spiritualiter nisi peccatum mortale. Ad hoc respondet Tho. scōa 2. q. lxxxvij. qz peccatū veniale fieri mortale: potest intelligi tripliciter. Uno modo sic qz idē act⁹ numero possit prius esse peccatū veniale et postea mortale: et hoc fieri nō potest: qz peccatū pncipaliter cōsistit in actu volūtatīs sicut et quilibet actus moralis: vnde nō dicitur vn⁹ actus moralis si volūtas mutet: quīs etiā actio fm naturā sit cōtinua. Si autem volūtas nō mutet nō potest eē qz veniali fiat mortale: quia peccatū veniale et mortale sūt diuerse species peccati. Alio modo potest intelligi qz multa venialia cōstituant vnū peccatū mortale: et hoc etiam fieri nō potest: non enī omnia peccata venialia totius mundi possunt habere tātz de reatu quātū vnum peccatum mortale nec quidē ex parte durationis: qz mortale habet reatū eterne pene: peccatū autē veniale reatū pene temporalis: nec etiā ex pte dāni: qz mortale meret carentiā visidīs diuine: cui nulla alia pena cōpari potest vt dicit Chryso. Nec deniqz ex pte pene sensus qstū ad vermē cōscientie: licet forte qstū ad penā ignis nō sūt improporcionabiles pene. Tertio modo potest intelligi sic: vt id qd est veniale ex genere suo: fiat aliquando mortale: et hoc quidem est possibile scz inquātū pstituit i eo finis: vl in qstū refertur ad mortale peccatū sicut ad finē: licet ecōtra mortale nō potest fieri veniale: cuius ratio est: quia mortale et veniale differūt sicut pfectū et ip̄fectū in genere peccati: ip̄fectum autē per aliquā additionem ad perfectionē venire potest: et sic veniale per hoc qz additur ei difformitas p̄tinens ad genus peccati mortalis: efficitur mortale: sic cū qs dicit x̄bū ociosus vt aliquā licet ad fornicationē: s̄ id qd ē p̄fectū nō pōt fieri ip̄fectū p additionē: et ideo pctm mortale nō fit veniale p id qz addit ei aliqua difformitas p̄tinēs ad aliqd gen⁹ peccati venialis: potest tamē id qd ē ex genere mortale eē veniale ppter imperfectionē actus vt prius dictū ē: vnde breuiter actus qui ē ex suo genere venialis quattuor modis fieri potest mortalis. Primo ex cōsciētia erronea: qz qcquid sit p̄ psciaz edificat ad gehēnā: si etiā sit p̄ psciam erroneā: vt diffuse patet in sermone. ij. de operib⁹ misericordie spūalis in li. de trib⁹ ptib⁹ penitētie. Et h ē rō: qz cū in pctō duo sunt scz auersio a bono incōmutabili: et conuersio

Alis
creatore

ad bonū cōmutabile: penes p̄mū p̄ncipi/
paliter iudicat p̄ctm̄: q̄ illud est quasi for/
male: et sc̄dm̄ quasi materiale. Hinc ē q̄ q̄/
uis leuare festucā de terra leue videat vel
indifferēs: tamē quādo fit cōtra cōscienti/
am p̄ctm̄ ē: q̄ sp̄ intelligit bonū icōmutabi/
le: fitq̄ auersio a peccatore. Secūdo ex cō/
placētia: dicit enim Aug⁹. q̄ nullū p̄ctm̄ ē
adeo veniale q̄ nō fiat mortale dū placet.
Signū autē cōplacētiae mortale p̄ctm̄ con/
stituētis est quādo tātū inheret tali venia/
li q̄ etiā nō dimitteret si mortale esset. Ter/
tio p̄inde ex quadā dispositione: q̄ p̄ fre/
quēre lapsus in venialia disponit q̄s ad
mortale: et fm̄ hoc intelligit illud Aug⁹.
Atasti grādia videas ne obruaris arena.
hoc em̄ dicit: quia sepe de p̄ctis minutū dū
nimis frequētant deuenit ad magna: sic
de modica scintilla quādoq̄ surgit magn⁹
ignis: sic em̄ cōsuetudo venialium cadere fa/
cit ī mortale: et sic cōsuetudo iurādī cadere
facit in periuriū per occasionē: et fm̄ hūc sen/
sum dicit: de pe. di. j. c. tres sunt: vbi sub/
ditur: Illa vtiq̄ que humana fragilitate:
quīs parua tamē crebra surrepūt: si colle/
cta circa nos fuerit: ita nos grauabunt et
opprimēt sicut vnū aliq̄ grande peccatū.
Quid em̄ interest ad naufragiū: vtz vno
grandi fluctu nauis operiat et obruat: an
paulatim surrepēs aqua in sentinam ac p̄
negligētium culpā derelicta atq̄ contem/
pta impleat nauē atq̄ submergat. Quarto
deniq̄ ex p̄gressu: q̄ quādo insurgit ve/
niale posset p̄gredi ad mortale: nō q̄ ipsū
veniale in substātia fieret mortale: sed q̄
ex ip̄o occasionalit̄ fieret mortale: p̄ cōsue/
tudinē em̄ semper cresceret et libido pecca/
ti et cōtemptus dei. Quinto q̄ri pōt: vtz
ergo mortali debeat pena infinita: prefer/
tim cū dicit Hier. x. Corripe me dñe: ve/
rūtamē in iudicio et nō in furore tuo: ne for/
te ad nihilū redigas me. Ira vero vel fu/
ror dei metaphorice vindictā diuine iusti/
cie significat: redigi autē in nihilū est pe/
na infinita: sicut ex nihilo aliq̄d facere vir/
tutis est infinite. Ad h̄ dicēdum fm̄ Tho.
p̄ma 2. q. lxxxvij. q̄ pena p̄portioat pec/
cato: in p̄ctō autē duo sūt: quoz vnum est
auersio ab icōmutabili bono q̄d est infi/
nitū bonū: et ex hac parte p̄ctm̄ ē infinitū:
et ideo p̄ p̄sequēs p̄ctō debet infinita pena
q̄: tūc p̄ctō correspōdet pena damni que ē
infinita: vtpote amissio boni īfiniti. s. dei.
Aliud autē q̄d ē ī p̄ctō ē ad cōmutabile ho

nū inordinata cōuersio: et ex hac parte pec/
catū ē finitū: tum q̄ bonū illud cōmutabi/
le finitū est: tū etiā q̄ ip̄a cōuersio finita
ē: actus em̄ creature nō possunt esse infini/
ti: et ex hoc p̄ctō correspōdet pena sensus q̄
etiā est finita fm̄ quātitatē nō tamē fm̄ du/
rationē: et hoc p̄pter tria. Primo quia licet
pena p̄ctō p̄portioetur fm̄ acerbitatē: taz
in iudicio diuino q̄ humano: sicut Aug⁹.
dicit. xxj. de ciui. dei. In nullo tamē iudi/
cio requiritur q̄ pena adequet̄ culpe fm̄
durationē: sicut culpa adulterij vel homi/
cidij momētanea lōga punit̄ pena carcer/
exilij vel etiā mortis: in qua morte nō cō/
sideratur occisiōis mora: sed potius q̄ au/
fertur a societate viuentiū: et sic suo modo
rēp̄sentat eternitatē pene inflite diuini/
tus. Secūdo quia duratio pene correspon/
dere debet durationi culpe: culpa vero q̄/
tum ad actum licet nō duret eternalit̄: ta/
mē homo peccat in eterno suo: Dicit enī
quis in eterno suo peccare: nō solū fm̄ con/
tinuationē actus in tota vita hominis du/
rātis: sed quia ex hoc q̄ finem in peccato
cōstituit: volūtatē habet in eternū peccā/
di. Dicit em̄ Greg. in. ij. moral. q̄ tales vo/
luisent sine fine viuere: vt sine fine potuis/
sent ī iniquitatib⁹ permanere: et ideo iustū
est fm̄ Grego. q̄ qui ī suo eterno peccat cō/
tra deū: in eterno dei puniat. Tertio vero
quia duratio pene correspōdet durationi
culpe: nō quidem proprie ex parte actus q̄
temporalis est: sed ex parte macule que re/
manet nisi p̄ penitentiā deleat̄: quā durā/
te remanet etiā reatus pene. Perseuerat
autē macula donec volūtas ecōuerso se a/
uertens a bono cōmutabili ad icōmuta/
bile bonū se cōuertat: q̄ si q̄d absit ī auer/
sione tali moriat̄: tunc in auersioe p̄petua
reprobat̄ obstinat̄: ac p̄sequēs punit̄.
Dicit em̄ Tho. sup. iij. di. xxj. q̄ in illis q̄
damnant̄ nō potest aliqua culpa dimitti:
nec aliquis reatus tolli: cū charitate care/
ant per quā et culpa purgat̄ et reatus tolli/
tur: et quia deus nec veniale p̄ctm̄ dimittit
sine mortali: ideo venialia p̄ctā mortali cō/
iuncta puniunt̄ etiā in damnatis eterna/
liter: etiā quātū cūq̄ minima fuerit: etiā
si ante p̄ctm̄ mortale dimissū fuisset venia/
le quantū ad culpam manente reatu. Ho/
rū ratio est: quia tria requirunt̄ ad purga/
tionē culpe vel reatus in futuro scz gratia
pena et voluntas: nam gratia habens ad/
iutorium pene et cōsonantiam voluntatis:

p̄ p̄ctōm̄
debet pena c
a.

potens ē purgare culpā ⁊ peccati scoriam: sed in dānatis nō ē grā: ⁊ eorū voluntas ē in malo firmata: ⁊ sic pena culpā purgare nō potest.

De scandalo tam actiuo q̄ passiuo quādo est peccatum mortale. quando veniale. ⁊ quando nullū:

Sermo VII

Non occides Exo.

N xx. Secūdo psequendo de homicidio spirituali ipsius anime quō facto cōmittit in proximo scz. per scādālū pusillozū. Primo queri potest de scandalo quo spirituale perpetrat homicidium: vtrū diffiniatur esse dictū vel factū minus rectū prebens occasionē ruine: ⁊ videt q̄ nō: quia cū inter actus virtuosos vl' rectos vnus sit rectior vel virtuosior altero: illud solū videt nō minus rectū esse quō ē rectissimū: ⁊ sic sequeretur q̄ omnis actus virtuosus p̄ter optimū esset scandalum. Ad hoc respōdet sanctus Tho. scda 2^a. q. xliij. q̄ sicut dicit Hiero. super illud Matth. xv. quō grece scandalon dicitur. Mos offensionē vl' ruinā ⁊ impensionē pedis possumus dicere. Cōtingit enim quōs q̄ aliquis obex ponit alicui in via corporali: cui impingens disponitur ad ruinā: ⁊ talis obex dicitur scādālū: ⁊ similiter in p̄cessu vie spūalis cōtingit aliquē disponi ad ruinā spūalem: p̄ dictū vl' factū alterius inq̄tuz. s. aliquis ammonitione sua vl' inductione aut exēplo alterū trahit ad peccādū: ⁊ hoc p̄prie dicitur scādālū: nihil autē fm̄ p̄prie rationē disponit ad spūalem ruinā nisi quō habet aliquē defectū rectitudinis: q̄ id quō est p̄fecte rectū: magis munit hominē contra casum q̄ ad ruinā inducat: ⁊ iō cōuenienter dicitur quō dictū vl' factū minus rectū p̄bens occasionē ruine sit scādālū: nō cogitātū vl' affectātū: q̄ hoc latet in corde nec alteri p̄ponitur vt obex ad ruinā disponēs. Porro minus rectū nō dicitur hic quō ab aliquo alio sup̄at in rectitudine: sed quō habet aliquē defectū rectitudinis defectuz: eo quō est fm̄ se malū: sicut peccata: vl' habet speciē mali: sicut cū aliquis recūbit in idolo. Quis enim fm̄ se nō sit peccatū si quō hoc nō faciat intentione corrupta: tamē q̄ h̄z speciē quādam vl' similitudinē veneratiōis idoli: pōt alteri p̄bere occasionē ruine: ideo monet ap̄ls. j.

Thessa. v. Ab oī spē mala abstinete vōs: Hinc cōuenienter dicitur minus rectū vt cōphēdant tā illa q̄ sunt fm̄ se peccatā: q̄ illa q̄ h̄nt speciē mali. Notandū tamē quō dictū vl' factū vnus potest alteri esse causa peccandī dupliciter. Vno modo p̄ se quādo quō suo malo verbo vel facto intēdit aliū ad peccādū inducere: vl' si ip̄e hoc nō intēdat tamē ip̄m factū est tale q̄ de sui rōne habet vt sit inductiuū ad peccādū: puta q̄ publice facit peccatū: vl' quō habet similitudinē peccati ⁊ tunc qui facit huiusmodi actū p̄prie dat occasionē ruine: ⁊ vocat scādālū actiuū: eo q̄ agens dat legitimā occasionē ruine: quō sonat cām imp̄fectā aliquālitē ducens ad ruinā: ⁊ p̄pter hoc nō dicitur dans cām ruine: q̄ nihil pōt homini sufficiens esse cām peccati quō ē spūalis ruina nisi p̄prie voluntas. Secūdo modo p̄ accidēs pōt alteri eē cām peccadi: quā scz p̄ter intentionē operantis: ⁊ etiā p̄ter cōditionē opis aliquis male dispositus ex h̄mōi opere inducit ad peccādū: puta cū aliquis inuidet bonis aliorū: ⁊ tunc ille qui facit h̄mōi actū rectū: nō dat occasionē quantū in se est: sed alius sumit occasionē fm̄ illud ad Roma. vij. Occasio ne autē accepta p̄ mandatū peccatū opatū ē in me oēm concupiscētā: sine lege enim mortuū erat peccatū ⁊ hoc dicitur p̄prie scādālū passiuū quō fit sine actiuo: q̄ ille q̄ recte agit quātū ē de se: nō dat occasionez ruine quā alter patit: sicut frequēter cōtingit in suspiciosis ⁊ temerarie iudiciatibus: quōs etiā cōtingit q̄ ⁊ sit simul scādālū actiuū in vno ⁊ passiuū in alio: puta cuius ad inductionem vnus peccat alius quandoq̄ deniq̄ ē scādālū actiuū sine passiuo: puta cuius aliquis aliū inducit ad peccādū verbo vl' facto sed alter nō p̄sentit. Deinde secundo queri potest: vtrū scādālū sit peccatuz: presertim cum omne peccatū sit voluntarium: adeo q̄ si nō esset voluntariū nō esset peccatum: peccata nāq̄ nō veniūt ex necessitate: sed scādālū vedit ex necessitate: dicente domino Matth. xvij. Necesse est vt veniant scandala. Ad hoc respōdet Tho. vbi s. q̄ scādālū actiuū semper ē peccatū in eo qui scandalizat: quia vl' ip̄m op̄ quō facit est peccatū: vel etiā si habeat speciē peccati dimittendum est p̄pter p̄ximī charitatē ex qua tenet vnusquisq̄ p̄videre p̄ximī sui salutē: ⁊ sic q̄ nō dimittit agit contra charitatē: potest tamē esse sine peccato illius qui scādālizatur. i. occasionem.

habet ruine. Sicut scādalu passiuū semper est pccm̄ in eo qui scādalizat. i. occasione recipit ruine: qz nō scādalizat nisi in quantum aliquo modo ruit spūali ruina que est pccm̄. Potest tamē scādalu passiuū esse sine peccato eius ex cuius facto aliquis scādalizat: sicut cū scādalizat de his q̄ aliq̄ benefecit. Quia autē dicitur necesse ē vt veniant scādala: subintelligit̄ fm̄ cōditionē hominū: qz si ubi a pccis nō cauēt: sicut si medicus videns aliquos in debita dieta vtētes dicat: Necesse ē tales infirmari: qd̄ intelligendū est sub hac cōditōe: si dietā nō mutēt: et similiter necesse ē euenire scādala si hoīes conuersationē malā nō mutēt: vlt̄ necesse ē euenire scādala necessitate finis: qz vtilia sūt ad hoc q̄ qui probati sunt manifesti fiāt.

B Ad maiorē euidentiā sciendū q̄ scādalu tā actiuū q̄ passiuū quādoq̄ pōt eē veniale et quādoq̄ mortale. nam scādalu actiuū duplex ē scz p se et p accidēs. Per se q̄dem dicitur quādo intēdit inducere aliū ad peccādū: si ergo intēdit ducere proximū ad peccādū venialit̄ p actū peccati venialis: est veniale pccm̄ sed graue: vt cū quis aliū inducit ad dicēdum mendaciū officiosū vlt̄ ioco sū: sicut ptingit quotidie in familia domus q̄ inducit ad negādū dominū vel dominā esse in domo vel silia. Si vero p actū peccati venialis intēdit aliū inducere ad mortale pccm̄: tunc ille actus qui fm̄ se ē venialis fieret mortalis ex intēditōe: sicut frequēter euenit in diuersis indicijs venerijs vt in nutib⁹: affatib⁹: osculis: amplexib⁹ et silibus que in genere suo venialia sūt si intēditōe simplici fierēt vel etiā nulla pccā: s̄ si libidine se fiunt vlt̄ ad puocādū. sedū amorem vlt̄ cupiscētiā in alio: tūc mortalia iudicantur ex intēditōe: qz ad cōpletionē mali sufficit intēditō mala: vt dicit Tho. in. iij. imo qd̄ ē p se bonū facit intentio praua malū et dānabile: vt ptz. j. q. j. c. marchion. s̄. vide q̄tū bonū ē charitas. Quia si intēdit aliū inducere ad peccādū venialit̄ p actū pccm̄ mortalis: peccat mortalit̄ ex duplici via. Si dicitur intēdit aliū inducere ad peccādum mortalit̄ p actū pccm̄ mortalis: est mortale grauissimū: vtpote ex oī parte aggrauatū ex opere: intentione et ex scādalo: vñ de hmoi dicitur Matth. xvij. Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis q̄ in me credunt expedit ei vt suspēdat mola asinaria ī collo eius et demergat in pfundo maris. Secūdo vero dicitur scādalu p accidēs quādo

scz aliter scandalizant̄ preter intentionem agentis: qz nō intēdit facto vel verbo dare alteri occasione ruine: s̄ solū sue satisfaccere volūtati: et factum fm̄ se disponit ad aliquā ruinā spūalem: et hoc quādoq̄ ē pccm̄ veniale: puta cū aliquis actū pccm̄ venialis cōmittit: vel actū qui nō est fm̄ se malus: s̄ habet speciē mali cū aliqua leui indiscretione quo scādalo etiā infirmi et imperfecti scandalizantur. Exemplū habem⁹ in Petro de quo dicit Paulus ad Gal. ij. Cū viderem q̄ nō recte ambularent ad veritatē euāgelij dixi cephē corā omnib⁹. Si tu cuius iudeus sis: gentilit̄ et nō iudaice viuas: quō gentes cogis iudicare: vnde Petrus in hoc peccauit et reprehensibilis fuit fm̄ sententiā pauli et Augustini. subtrahēs se a gentibus vt vitaret scādalu iudeorū quia hoc incaute aliquo modo faciebat: ita q̄ ex hoc gentiles cōuersi ad fidē scādalizabant: et hoc ex eorū imperfectiōe: qz factū petri nō erat tam graue q̄ inde merito possint alij scandalizari. Quādoq̄ vero scādalu est pccm̄ mortale: vel qz cōmittit actū peccati mortalis: vlt̄ qz p̄ternit salutē proximū: cū p ea cōseruāda nō p̄termittat aliquis facere qd̄ sibi libuerit etiā si in se nō sit pccm̄. Exemplū cā. Cōtingit quēpiam ab actu quidē peccati cessare: s̄ tamē pusilloz scādalu nō euitare: vtpote qz remanet cū illa in castitate quā prius tenuit in fornicatiōe: aut occulte recipit in vxore quā in manifesto habuit concubinā: et de similibus idē ē iudiciū: in quib⁹ cauēt actuale pccm̄ sed nō amouēt pusilloz scādalu: et sic remanet in mortale p̄cipitiū: iuxta illud. j. Cor. viij. Si autē peccātes in fratres et pcutiētes p̄sciam eorū infirmā in christū pccis: q̄ propter si esca scādalizat fratrem meū: nō māducabo carnē in eternū ne fratrem meū scādalizem: in quibus verbis ostendit Paulus q̄ solū propter scādalu pusilloz carnes idolis imolate nō debēt comedi. Mirū qz spēs mali infirmis plurimū nocet et occidit eorum animas p quibus christus mortu⁹ ē: quid ergo putas meref pccm̄ notoriū vtiq̄ multo magis ē puniendū nō solū in futuro s̄ etiam in p̄nti: vt ptz. xxij. q. v. cū quisq̄. et vt dicit Grego. in registro. Peccata manifesta nō sūt occulta correctiōe purgāda: s̄ palam sunt arguēdi q̄ palā nocēt: vt dū aperta obiurgatione sanant̄: hi q̄ eos imitādo dereliquant corrigant̄: qz si ex b̄ nō emēdantur ab oculi christi sunt eiciendi: iuxta illud

xxliij. q. iij. c. refecā de sūt putride carnes ⁊ scabiosa ouis a caulis repellenda: ne tota domus massa corpus ⁊ pecora ardeat: cor rūpatur: putrescat: intereāt. Arrius ī alexandria vna scintilla fuit: s̄ quia nō statim oppressus est: totuz orbē ei⁹ flāma popula/ta est: hoc ibi. Hinc etiā plerūq; plura pec/cata notoria sequi solent plage generales: vnde. xlv. di. c. s̄ illud nō occiose transcur/rendū est: q; vno peccāte ira dei sup omnē populum venit: ⁊ exemplificat. j. q. iij. c. ecclia. d̄ pctō Achan vt Josue. viij. De pec/cato egyptiorum p quo. x. plagas receperunt: vt Exo. ix. x. ⁊. xj. De peccato quoq; filiorū Mely p quo populus ⁊ archa tradi/ti sunt in manus philistinoruz ⁊c. Deniq; causā subiungit in dicto. c. sed illud dicēs: Que ē ista misericordia vni parcere ⁊ om/nes in discriminē adducere: pollut⁹ enim ex vno peccatore popul⁹ sicut ex vna oue mor/bida totus grex inficitur: sic enim vno vl fornicāte vel aliud qdcunq; scelus cōmit/tente plebs vniuersa pollutur: hec ibi. Quotq; autē illius exemplo ad imitatio/nem inducūtur: tot animaz occisariū reus corā deo cōuincitur: quas peremit veneno prauū exempli: ⁊ si nullus inde sequat ani/marum: interitus tamē fm Hiero. iudiciū patietur eternū: quia venenum obtulit si fuisset qui biberet. In his ergo notorijs peccatoribus qui scandalo suo gregē vni/uersum inficiunt duo sūt obseruāda. Pri/mū ē seuera ⁊ quotidiana ab omnib⁹ cor/rectio: ⁊ in hoc nulli parcendum ē nec pre/lato nec seniori: vñ dicitur. ij. q. vij. c. paul⁹ dicit. s. j. Timo. iij. Seniorē ne increpaueris: sed hec eius regula tūc est seruāda: cū culpa seniorum suo exemplo nō trahit ad interitū corda iuniorū: vbi autē senior iuue/nibus exemplū ad interitum prebet: ibi di/stricta increpatione feriendus est: hoc ibi ⁊. xj. q. iij. c. p̄cipue: vbi dicit⁹: deteri⁹ quip/pe in populis prelati delinquent: ac p hoc crudelius q; ceteri puniunt. Sequitur: q; si peruersa inquā perpetrant: tot mortib⁹ digni sunt: quot ad subditos suos perditio nis exempla transmittunt. Secundum ē eorum qui correpti obedire contemnunt: ex cōmuni christianoꝝ cōuersatione per censurā ecclesiasticā electio: vt p. xxliij. q. iij. c. tā sacerdos q; reliqui omnes fideles supmā debēt habere cura de his q; pereūt: quaten⁹ eoz redargutōe aut corrigant⁹ de pctis: aut si incorrigibiles apparuerit ab

ecclia segregent⁹ scz p excōicationē: nam p quolibet mortali manifesto debēt quis ex cōicari: si aliter nō vellet corrigi: vt p. xj. q. iij. c. nemo epozū: exemplū de ver. sig. c. ex pte. ⁊ si fuerit excōicatus nō solū nō s̄ illi cōicandū: s̄ nec illis qui talibus excom/municatis cōicant: vt. xj. q. iij. c. rogo ⁊ mo/neo ne cuiq; sacerdoti suprascripto maxio cōicātī ptra animā suā quisq; vestrū cōmu/nicare psumat: glo. hoc verbum rogo h̄ p/ceptiue ponit: monemus enī quos habe/mus caros. ⁊. c. sequēti cū glo. Nō huius ē q; vt dicit⁹ ibidē. c. oēs christiani qui a sa/cerdotibus excōicant⁹ sathane traduntur quō scz q; extra eccliam ē diabolus sicut ī ecclia ē christ⁹: ac p hoc quasi diabolo tra/ditur q; ab ecclesiastica cōmuniōe remouet⁹: vnde illos quos tūc apls sathane traditos p̄dicat. s. j. Coz. v. Excōicatos a se eē demō/strat. ⁊. c. nihil sic formidare dz xpian⁹ ⁊c. vide. Si vō tales negligētē p̄latoꝝ p cen/suram nō artant⁹ ad emendationē: tamen sūmopere sūt vitandi: iuxta illud: si eccle/siā nō audierit sit tibi sic ethnic⁹ ⁊ publi/canus: ⁊ paulus. j. Coz. v. p̄cepit dicens: Scripsi vobis ne p̄miscemini fornicarijs: glo. id ē cū crimiosis generalit̄ q; fornicat⁹ a deo: nō vtiq; fornicarijs huius mundi. s. tñ: vnde subdit⁹ magis distincte si q; frae/ noiatur. i. christian⁹ ⁊ est fornicator: scz ma/nifest⁹ aut auar⁹. s. publice p vsurā ⁊ rapi/nā auariciā suā oñdens: aut maledicus. i. blasphemator: aut detractor assiduus: aut ebriosus. i. ebrietati assuet⁹: cū hmōi nec ci/bū sumere: q; dū. s. i his pseuerāt vt sic cō/fundant⁹ ⁊ emendent⁹: alioq; q; familiare cū eis frequētat p̄sortiū: pctōꝝ eozū dē assu/mit p̄cipiū. Et iō dictū ē iosephat regi iu/de. iij. Regū vlti. Impio prebes auxilium ⁊ his q; dominū oderūt amicitia iungeris: idcirco iram domini merebaris. s. ex rigo/re iusticie. Secundo de scādalo passiuo sci/endū q; scādalu passiuū importans impa/cationē quādā p quā aliquis disponit ad ruina: q; pōt eē veniale: puta cuz aliq; ex inordinato dicto vl facto alteri⁹ mouet motu venialis peccati: sicut frequēter con/tingit in suspitiōibus: q; vero est pctm̄ mortale: puta cū aliquis ex inordinato fa/cto vl dicto alteri⁹ procedit vsq; ad morta/le pctm̄. s. vl imitando pctm̄ mortale ab ali/s perpetratū: vel temerarie iudicando id qd fm eius iudiciū videtur h̄re spēm pcti mortalis. Porro de suspitiōe ⁊ temerario

in die dicta sufficiat in sermonibus dominicalibus dominica. liij. post penthecoste. **H**ic queri potest: utrum bona spiritualia sint propter scandalum permittenda sicut sentire videtur Hiero. di. q. dimittendum est propter scandalum omne quod potest permitti salva triplici veritate scilicet vite: iusticie: et doctrine: sed impletio consiliorum multoties permitti potest salva triplici veritate predicta: que tamen consilia sunt maxima inter opera spiritualia: alioquin peccarent omnes qui permittunt. Ad hoc respondet Tho. vbi. s. q. in spiritualibus bonis distinguendum est: nam quedam horum sunt de necessitate salutis que permitti non possunt sine peccato mortali: nullus autem peccare debet mortaliter nec venialiter ut alterius peccatum impediatur: quia secundum ordinem charitatis plene diligere debet salutem propriam quam alienam: et ideo talia non debent permitti propter scandalum. **E**xempli gratia: quorum consiliorum observatio et operum misericordie impletio sunt de necessitate salutis in his qui iam voverunt consilia et in his quibus ex debito imminet defectibus aliorum subuenire: vel in temporalibus ut pascendo esurientes: vel in spiritualibus ut docere ignorantem: siue homini fiant debita propter iniunctum officium: ut patet in prelati sine propter necessitatem indigentis: et tunc non sunt permittenda propter scandalum: quia tunc sunt de necessitate salutis. In his vero spiritualibus que non sunt de necessitate salutis: neque per se neque per accidens: videtur distinguendum quod scandalum quod ex eis oritur quibus preedit ex malicia scilicet aliqui volunt impedire huiusmodi spiritualia bona concitando scandala: et hoc est scandalum phariseorum qui de doctrina domini scandalizabant: quod dominus docet esse retinendum Matth. xv. dicens: Sinite illos ceci sunt etc. Verumtamen circa doctrinam duo sunt consideranda. scilicet veritas que docet et illa est de necessitate salutis: ut scilicet strarium veritati non doceat: et ideo propter nullum scandalum quod sequi videatur debet permitti veritate falsitate docere. Secundum est ipse actus docendi qui computatur inter elemosynas spirituales: et ideo eadem ratio est de doctrina sicut de alijs operibus misericordie: ut iam dictum est: ut sic veritatem secundum congruentiam temporis et personarum proponat ille cui incumbit docendi officium: sicut idem est iudicium de correctione fraterna ad quam magis obligantur superiores quam pares. Sed quomodo obligantur: patet in alio sermone de tribus partibus penitentie. Quandoque ve-

ro scandalum preedit ex infirmitate vel ignorantia et huiusmodi dicitur scandalum pusilloz propter quod sunt spiritualia opera vel occultanda vel etiam interdum differenda: ubi periculum non imminet: quousque reddita ratione huiusmodi scandalum cesset: si tamen post redditam rationem scandalum duret: iam videtur esse ex malicia: et sic propter ipsum non sunt huiusmodi bona spiritualia dimittenda. Ad laudem dei omnipotentis.

De homicidio quod fit per detractionem qua plurimos occidunt spiritualiter vel corporaliter exemplo diaboli qui christo detraxit ex supbia: iuidia et malicia. Ser. VIII

Non occides Exo.

N xx. Processu congruo iam de secundo modo proximum occidendi breuiter persequamur: quod scilicet fit lingua vel nutu sic enim secundo modo preceptum hoc exponi potest. Non occides. scilicet vel verbo vel nutu perficies: quo vita proximi vel tua corporalis vel spiritualis iniuste perimat vel detrimetur patiat. **Q**uia autem verbo sic facto quis occidat patet de pe. di. j. vbi dicitur. homicidiorum duo tria genera esse dicebat beatus petrus: et penam eorum pariter fore dicebat: sic enim homicidas interfectores fratrum: ita detractores eorum eosque odientes homicidas esse manifestabat: quia et qui occidit: et qui odit fratrem suum et qui ei detrahit pater homicide esse demonstrat. Et iterum illud. Noli putare te non esse homicidam quando fratri tuo male persuades: si fratri tuo mali persuades occidis: et ut scias quod occidis: audi. ps. Filij hominum dentes eorum arma et sagitta et lingua eorum gladius acutus. Hoc igitur homicidium tam corporale quam spirituale multipharie multisque modis perficitur precipiendo: consulendo: suadendo: adulando: ad peccatum alluciendo: ad iram provocando: decipiendo falsitate ingerendo: in predicationibus: confessionibus consilijs et silibus: sed quia de singulis in locis inferi videbitur: precipue in septimo precepto ubi agit de noue peccatis alienis: ideo pro nunc gratia breuitatis supersedeo. Solum autem hoc duo statui persequenda. scilicet de iniusta occisione que fit per detractionem: et de iusta occisione que fit per censuram ecclesiasticam tam iuris quam iudicis. **Q**uia igitur ad primum sciendum est quod maledicta detractionis primo sumpsit exordium a diabolo ex tribus. scilicet ex supbia in celo: ex inuidia in pa-

radiso: et ex malicia vel crudelitate in terra. Nam quatuor ad primum diabolus elatus in superbiam in celo: celsitudinem filii dei per propriam subiectionem sustinere non potuit: sed illi similis esse voluit: dicit enim Bonauentura super scilicet di. v. quod primum peccatum diaboli in celo fuit superbia presumptionis et tumoris: statim enim ut vidit suam pulchritudinem presumpsit magna de se: unde Augustinus super Genesim ad litteram dicit. Factus cum tumore a luce veritatis se auertit superbia tumidus et proprie potestatis delectatione corruptus: sed hoc peccatum fuit consummatum superbia ambitionis: quia presumens de se appetijt quod omnino supra se fuit: et ad quod peruenire non potuit: nam diabolus naturalium suorum considerans strenuitatem et excellentiam et preexcellenciam: voluit posse et requiescere sua auctoritate: hoc est sine meritis et sine ministerio: cum tamen se nouerat factum ad acquirendum eternam beatitudinem per merita et ministeria: et hec ambitio excauit oculos eius unde Bernardus. In gradibus humilitatis loquens ad diabolum inter alia dicit. Velim curiosus o curiose intentionem tue curiositatis inquirere: potestatem in illos quos utique in presentia dei quanto ei vicinior tanto ceteris perspicacior prouidens: nullo sapientie radio choruscantes: nullo spiritus amore feruentes: velut vacuam reperis locum: affectasti super illos dominium: quos quadam astucie tue claritate perfunderes: tue malicie estibus inflammas: ut quomodo altissimo sua sapientia ac bonitate omnibus filiis obedientie preerat: sic et tu super omnes filios superbe constitutus tuae astuta malicia ac maliciosa astutia regeres per quod altissimo similis esses sed miror cum in presentia dei tuum prouideris principatum cur non et in eadem prouidisti precipitium: nam si prouidisti que fuit infamia: quod cum tanta miseria cuperes principatum: mallem miser preesse quam feliciter subesse: sed credibilis est quod non prouidisti: vel quod dei bonitatem attendens in corde tuo dixisti non requireret: vel quia viso principatu statim in oculo superbie trabes excreuit: que interposita casum videre non potuit: sic Joseph cum suam prouidisset exaltationem non tamen prouidit sui venditio-

nem: hec ille: dicit enim Apocalypsis xij. quod draco ille magnus et rufus. id est sanguinolentus: cauda sua traherat tertiam partem stellarum: et misit eas in terram: per caudam autem circumuenientia et malicia diaboli signat: quibus dei filio detrahens traxit ad imitationem sui tertiam partem angelorum: ut subiectos haberet quibus preesset: nam una pars angelorum omnino rebellis ei fuit: altera vero titubauit: sed tandem eius detractioni restitit: tertia denique pars detractori lucifero adherendo presensit: et hanc detrahendo tanquam principes tenebrarum ad terram misit: et sic ut etiam dicit Bonauentura. ubi dicitur: superbie peccatum in affectu inuidie et odij perpetua et perfecta auersione fuit confirmatum: nam ex quo non potuit obtinere quod petijt: ita inuidere cepit et affectu odij contrahere: et in hoc confirmatus est in malo: quia hoc ipsum omnino a deo sepauit: unde in huiusmodi plura generatione confirmata est superbia: et lucifer diabolus dictus est quasi deorsum fluens: diabolus enim superbus non valens ascendere: sed compulsus descendere: odit deum iustum: et inuidet excellentie eius: minores autem angeli lucifero propterea adhererunt: quia considerantes naturalium suorum strenuitatem et excellentiam esse minores: non sunt ausi tantum appetere: sed voluerunt sub umbra illius requiescere: ita quod non ministrarent: sed quadam sub illo potirentur voluntaria libertate: quam sub diuino dominio timebant adipisci se non posse: cognouerunt enim se factos ad proficiendum quiete beatitudinem: et acquirendum per merita et ministeria: in hoc ergo superberunt: quod sine meritis voluerunt esse beati: et sine ministerio quiescere: ac sine limite propria voluntate implere. Quatuor autem ad secundum diabolus eiectus de celo: prouidensque rationabilem creaturam ad locum ubi exciderat assumendam: agnoscens insupersilium dei incarnandum: inuidiam quam concepit in celo: peperit in terrestri paradiso: super illud enim Ione. ij. Propter me orta est hec tempestas: dicit Alex. de hal. in. iij. suo: huiusmodi ipsum exponens de filio dei: quod lucifer prouidit rationalem creaturam assumendam in unitate persone filii dei: vidit et inuidit: cecidit et temptauit: eiusque inuidia mors introiit in orbem terrarum. Inuidia namque commouit eum ad temptandum hominem: cuius felicitati inuidebat: ut per peccatum demereret humana natura assumptionem et viuitatem ad deum: non enim suffecit pestifero detractori detractionem diffandere contra christum in celo in

B

De iungendo
diabolo

angelica natura: sed etiam sue detractiois
 v. rus diffundere conatus est in paradiso
 i humana natura: dicit enī *Gen. iij. q. ser-*
pens erat callidior cūctis animātibus: et
accessit ad Eua: domino detractur? euz tri-
plici lingua venenū effundēs sicut serpens
pppter velocitatē motus lingne: tres ling-
uas habere credis. Prima fuit lingua ma-
liciose intentionis fallendi eam cum inqsi-
uit: cur pcepit vobis deus vt nō comede-
retis ex omni lingno paradisi: exteri? qsi
nescius quesuit: iterius quasi versipellis
venenū infudit: mulier enī iam venenum
sentiens et in fide vacillans: detractori re-
spondit: ne forte moriamur: sentiēs igit il-
lam dubitantē: mendaciū cumulat vt illā
decipiat: que ē secūda lingua pnciosi mē-
dacij: nequaqz inqt moriemini: ptinusqz
tertiā adiungit que ē apparētia boni cum
subinfert: scit enī deus q i quocūqz die co-
mederitis ex eo aperient oculi vestri et eri-
tis sicut dii: scientes bonū et malū: eius de-
tractioni Eua p̄sentiens turpiter cecidit:
virūqz suū ad casum induxit: ac interituz
generalē omnib? posteris induxit: non so-
lum corpis sed etiā et anime. Nec his qui-
dem cōtentus q̄tum ad tertiu adiecit vir-
rus suū effundere sine intermissiōe in vni-
uerso mūdo: qd̄ affuturū cernētes angeli
cōpatiēdo generi humano p detractiōes
diabolicas multipliciter ruituro: lamēta-
biliter clamabāt in casu demonū dicentes
illud Apo. xij. De terre et mari: qz descen-
dit diabolus ad vos: habēs iram magnā:
sciens qz modicū tēpus habet: qd̄ enī oīs
demonū tēptatio nisi quedā detractio est:
qua nitit̄ vilipendere deū: magnificare se-
culū: subuertere virtutes: cōmendare im-
pietates. Verūtāmē ceteri criminib? p̄ter-
missis que fiunt eoz suggestionib?: ad ea
que maxime diabolo instigāte p detractio-
nes ppetrant̄ stilum cōuertamus. Diabo-
lus nanqz maximam tyrannidē exercet in
lingua: dicēte Jacobo in canonica sua. iij.
c. lingua ignis ē scz accendēs cōtentiones
et similia: imo ē vniuersitas iniquitatis: qz
p eam fere omnia peccata ppetrant̄ virtua-
liter: q̄ maculat totuz corp?: qz malū eius
redūdat in alia mēbra: et inflāmat rotā na-
tiuitatis nostre. id ē totū cursū vite nostre
inflāmata a gehēna. id ē a diabolo q sic vo-
cat̄ eo q gehēne deputat̄: et infra. Est enī
inquietū malū: plenuz veneno mortifero:
id ē detractiois: nam detractor inficit eū

de quo detrahatur p infamiā: et cum qui libe-
 ter audit et seipm p culpam: cum igit dia-
 bolo instigante detractioes ingeminat:
 hinc omnes impij detractores vtut illa tri-
 plici lingua serpentina: sicut fm *Istid. ser-*
pens qui anguis dicit̄ tāta celeritate ling-
uam mouet: q̄ triplicem linguā habere vi-
deatur: cū non habeat nisi vnā: prima nā-
qz loquit̄ cum intētionē fallendi: p̄mens
scz aliud ore et aliud cogitans corde: cū ta-
men deus homini dederit linguā cordi le-
gatam atqz cōiūctā: p hoc indicare volēs.
q̄ non aliud est loquendū ore q̄ sit radica-
tum in corde. S; ecōtra faciūt iux̄ psalmi-
stā. xj. Labia dolosa in corde et corde locu-
ti sūt. Et iterū. ix. Sedet i insidijs cū diu-
tibus in occultis vt interficiat scz in audi-
torū mentib? innocentē: vnde Ambro. li.
o paradiso. Bilinguis serpens habet atqz
letalis: eo q̄ diaboli minister aliud loqui-
tur aliud corde meditet̄. Secūda vero lin-
gua loquit̄ sermone mendacij qd̄ maxime
cōtingit cōtra bonos ac maloz p̄secuto-
res: vnde dicit Anaclet? papa. vj. q. j. c. de
teriores sunt qui doctoꝝ vitā moresqz cor-
rūpunt: his qui substantias alioꝝ p̄diacqz
diripiunt: isti enī ea que extra nos sūt licz
nostra sint auferunt: nā detractores et mo-
rum cōtēptores siue qui aduersus nos ar-
mant̄ pp̄rie nos diripiunt: et Augu: sup
illō ps. cvij. Pro eo vt me diligerēt detra-
*hebant mihi: sic ait. *psl? nocent in mēbris**
detrabētes christo q̄ qui eius carnē mox
resurrecturā peremerūt: et tales sūt ō qb?
dicit Bern. in sermone. Si paup es vilē et
abiectum te reputāt: si diues es: ambitio-
sum: si p̄dicator et doctor: honoris et huma-
ni fauoris quesitorē: si tacens inutilē: si te-
lunas hypocritaz: si comedas voracē: hec
ille. Tertia deniqz lingua loquit̄ cum ap-
parētia boni: de qua Bern. sup cārica ser-
mone. xxiiij. detractores quodam simula-
te iracundie fūco: cōceptaz maliciā quā re-
tinere non possūt obumbrare conant̄: vi-
deas a detractore alta p̄mitti suspiria: sic
qz cū quadā grauitate vultu mesto: dimis-
sis supcilijs et voce plangentī egredi male-
dictionē: et quidē tanto psuasibiliorē quā-
to credis ab alijs q̄ audiunt nō corde inui-
do s; magis cōdolentis affectu qz malicio-
se p̄ferri: doleo inquit vebemēter p eo q̄
diligō eū satis: et nūqz potui de hac re cor-
rigere eum: et alia: vnde mihi quidē com-
pertum fuerat de eo istud sed p me nūqz in-

notuisset: at quoniam per alterum patefacta est res
 veritatem negare non possunt: reuera ita est:
 hec ille: tales serpentes sunt similes: iuxta illud
 psalmi cxxxix. Acuerunt linguas suas sicut serpen-
 tes quando scilicet sub specie boni ac placido
 vultu venenum detractiois effundunt: unde
 serpenti propter tria simulatur. Primo quia
 serpens est animal predictosum: sic et illi: quia
 retro mordet illos quos dum presentes sunt ama-
 re se simulat: iuxta illud psalmi cvlij. Pro eo ut
 me diligeret. id est diligere se simulabant: de-
 traherent michi. Secundo quia serpens mor-
 det in secreto: sic illi detrahunt in silentio: quia
 maxime tunc detrahunt: quando se de hoc ac-
 cusandos non fore confidunt: unde dicitur Eccl. i.
 x. Si mordeat serpens in silentio: nihil eo
 minus habet qui occulte detrahunt. Tertio
 quia tortuose incedit serpens: sic illi sumunt
 a laude eius exordia cui detrahere cupiunt.
 Hi sunt serpentes de quibus Hieremias viij. di-
 citur. Ecce ego mittam vobis serpentes pessi-
 mos quibus non est incantatio: quia detra-
 ctionibus assueti difficile corriguntur per
 verbum dei. Preterea detractor etiam simi-
 latur canis rabido. Primo quia semper inque-
 tus et in motu est: sic detractor mente non
 quiescit: nisi prius euomat delatiois vene-
 num quod in corde gestat Eccl. xix. Sagitta in
 fixa in femore canis: qui scilicet nunquam quiescit
 donec eam remouerit: sic verbum in corde
 stulti non quiescit donec manifestum fuerit.
 Secundo quia dicit Plinius: quod canis ra-
 bidus ut plurimum habet sub lingua eius
 vermiculum quendam qui linguam eius pungit:
 et pungendo coleram magnam in eius accen-
 dit cerebro propter quod infuriam eum puer-
 tit: quod si vermiculus a lingua canis extra-
 heretur: canis a rabie curaret: sic etiam ac-
 cidit homini detractori qui vermiculum odij
 vel inuidie vel rancoris sub lingua. id est in
 corde patiat: iuxta illud psalmi ix. Sub lin-
 gua eius labor et dolor: quasi de corde fun-
 ditus extraheret: detractor propterea libe-
 raret. Tertio quia mordax est sed non latrat:
 et sic proditorie mordet: sic detractores sunt
 ut dicitur Esa. lvj. Canes muti non valentes
 latrare. De quo dicit Bernardus libro de conside-
 ratione. Omne qui palam verum dicere quod
 in aure loquitur: suspectum habeas: quod si coram
 te iudicare ille renuit: delatorem iudices non
 accusatores: o virum secundum cor dei: qui fidenter
 loquitur detrahentem secreto primo suo hunc
 persequeretur. Admirum: cum in hoc detractor
 canis rabido detestabilior est. Quarto namque

canis rabidus fugit domesticos: ne in
 rabie constitutus eis noceat: sed perniciosior est de-
 tractor: qui nec externis nec propinquis nec
 domesticis pericit: quod est extremum malum: vnde psalmi
 liij. Quoniam si inimicus meus maledixit michi: sus-
 vitas. Et si is qui odit me super me maledixit. In
 abs. me fors. ab eo. Tu hoc etc. Merito dicit
 apostolus ad Roma. j. Detractores deo odibi-
 les: quia quodlibet mortale peccatum tanto
 reputatur execrabilius quanto plures in eius per-
 petracione debite circumstantie omittuntur: ac
 circumstantie aggrauantes admittuntur: que sunt
 principaliter sex: ac naturam earum debite con-
 uincunt obseruare: non enim attendit detra-
 ctor quos loquitur: quia non considerat seipsum quod cuius
 sit impius: loquitur sepius in iustos: nec etiam
 attendit quibus loquitur: quod scilicet ex verbis suis conta-
 minatur ac veneno detractiois pinguunt: nec
 ponderat quid loquitur: cum sit perniciosa et plerumque
 mendosa. Tam perniciosa quamque repiunt: quod
 vna detractioe successu temporis mille millia
 animarum ac interfectioes corporum sequuntur: nec
 etiam ponderat quantum loquitur: quia plerumque iusto sepius
 amplificat mala falsa veris immiscens: nec
 inquam attendit quomodo loquitur: quia simulate loquitur
 ea zelo bono manifestare simulans: cuius
 solo denigratiois affectu proferat: simulata
 vero equitas est duplex iniquitas. Nec proinde
 ponderat quare loquitur: quia ex inuidia et li-
 uore: nec etiam ponderat quoniam loquitur: quia querit
 tempus quo plerumque inficiat vel noceat: solum enim
 ad hoc conari videtur ut in corde conceptam euo-
 mat iniquitatem. Hinc beatus Bernardus dicit. Bla-
 dius triceps lingua detractoris: nec huius
 modi linguam mucrone illo quo dominicum
 latus profossum est crudeliter dicere vere
 aris: fodit hec corpus christi: nec iam exanimem
 fodit sed exanime facit: ipse etiam spiritus
 et clavis nocentior est: quos ei vides infil-
 xos: nisi enim corporis sui vite protulisset: vi-
 tam illius corporis nunquam illud pro isto mor-
 tis iurie tradidisset: nec tamen vulnerat et san-
 guinem fundit: sed etiam sanguinem bibunt:
 ideo sanguisuga sunt bibentes sanguinem
 viuorum et quosque mortuorum: hinc merito postu-
 lat psalmi cxix. Domine libera animam meam a labijs
 iniquis et a lingua dolosa. An de mala lingua
 legitur in libro Apum quodam sacerdote: qui
 tantum lingue vitio deditus erat: et precipue
 detractiois: quod potius de se pessima mentiret
 quam non socios vel sibi cohabitantes criminibus
 infamaret: hinc autem mortem diuino iudicio
 raptus in furiam: in seipsum tanta cedere deba-
 chat: quod propriis dentibus propria lingua ma-

Detractor similitudo serpentis
ad hunc

ledicam lanaret: et palam cunctis ostēderet. Quia lingua sua dolose egerat venenum aspidū ferens sub labijs: quasi sepulchrū patēs guttur illius fetorē terribilissimū anhelaret: sicut legitur in Cesario de quāda puella tam maliloqua: quod beatus se iudicaret qui flagellum lingue eius euadere posset: tandem est defuncta et in atrio ecclesie sepulta: mane igitur ad ecclesiam venientes viderunt eius sepulchrū ad instar fornacis ardentis fumū eructuantē: qui terram pūcietes ut viderent quid hoc esset: medietate superiorē corpis eius cōbustam inuenerūt: cuius tūc ps inferior ab umbilico et deinceps illesa pmanit. Ad laudē dei.

Qualiter detractio sex modis fieri potest sine peccato et tribus modis cum peccato veniali: Sermo IX

Non occides Exo.

xx. Ad psequendū autē materiā de vitio detractiois. Primo queri potest utrum detractio sit peccatū mortale psertim cuius dicit Hiero. in epla ad Celantia: rarū inuenies qui irrephensibiles vitam suā exhibere velit: ut is non libeter rephendat alienā: quod Hiero. intelligit de detractioe: sicut in corde malū alteri per displicentiā rephendere ac alijs etiam denūciare delinquentis emendationē intendēs: videtur esse virtutis actus et charitatis. Ad hoc respondet Hein. boye. in. c. cū dilectus: est de purgatione canonica: quod peccata verborū maxime sunt ex intentione dicētis iudicanda: detractio autē secundum suam rationē ordinat ad denigrandā famā alicuius: hinc est quod ille proprie se loquēdo detrahatur: qui ad hoc de aliquo obloquitur eo absente ut eius famā denigret: auferre autē alicui famā valde graue peccatū est: quoniam inter res temporales fama videtur esse preciosior: per cuius defectū homo impeditur a multis beneficijs: propter quod dicitur Eccl. xli. curā habe de bono nomīe: hoc enim magis pmanebit tibi quam mille thesauri magni et preciosi: et ideo detractio per se loquēdo est mortale peccatū: et maius quam furtū non solum quia re temporalis preciosior est fama: sed quia furtū ut cōmuniter contingit aut ex quadā necessitate: aut cupiditate: detractio vero ex inuidia vel odio: et ideo dicitur. vj. q. j. c. Summa iniquitas est fratribus accusare: unde scriptum est. Quis qui detrahatur fratri suo hoc

miciāda est: et omnis homicida non habet partem in regno dei: hec ibi. Contingit tamen quādoque quod aliquis dicit aliqua verba per quod diminuitur fama alicuius: non hoc intendēs sed aliquid aliud: sicut autem non est detrahere per se et formaliter sed solum materialiter et quasi per accidens: et si quidem verba per que fama alterius diminuitur aliquis proferat propter aliquod bonum vel necessariū: obseruatis debitis circumstantijs: non est peccatū nec dici potest detractio: si vero proferat ex animi leuitate vel propter aliquod non necessariū: non est peccatū mortale: nisi forte verbum quod dicitur sit adeo graue quod notabilis famam alicuius ledat: et precipue in his que pertinent ad honestatem vite: quia hoc ex ipso genere verborum habet rationē peccati mortalis. Ad maiorē autē euidentiam sciendum: quod detractio large sumpta potest esse denigratio aliene fame per occulta verba sicut a quibusdam diffinitur: aliquādo fieri potest sine peccato: aliquādo vero cum veniali: et quādoque cuius mortali. Sine peccato fieri potest sex modis: obseruatis debitis circumstantijs. Primo fieri potest propter eius correctionē de quo quis loquitur denigrationē: ut cum defectus eius intentionē debite circumstantionata dicuntur: his qui tenent eius corrigere et emendare: ac de famam eius per posse precauere: sicut patris: magistro: domino: vel altero superiori: quod sane intelligitur seruato ordine euāgelico qui ponitur Matthe. xviii. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te et ipsum solum: quod preceptum dominicum tunc solum locum habet: quādo peccatū occultum solum nocet peccanti et ei in quem peccat: ut quia a peccante leditur vel sola noticia scandalizatur et ad eadem peccata incitat: tunc enim prius debet ipsum corrigere inter se et ipsum solum: si probabiliter spem habet emendationis: sin autē: vel etiā si tam efficaciter ipsum alliceret ad peccatū quod de ruina timeret: tunc ei denūciare debet qui tenet potestesse et non obesse: cuius ratio est: quia ex peccato duo mala peccator incurrit scilicet lesionem conscientie et fame: sed malus dānum est lesio conscientie quam fame: et ideo si conscientie subueniri non potest nisi cum lesione fame: tunc postponetur fama ut reparetur conscientia: sicut plerumque membrū abscinditur: ut totius corporis vita cōseruetur: et sic patet qualiter quis alterius peccatū emendationis gratia denūciare debet: alioquin quādoque ductus humano fauore:

Ad detrahendū per occulta verba

timore: prece: p̄clo ⁊ sic de alijs: peccatū ta-
cet ab alio p̄petrandū vel iam p̄petratuz:
cuz tamē ex illius reuelatiōe verissimiliter
sperat emendationē peccatū alienū incur-
rit: vt patet in. vii. p̄cepto: vbi agit de pec-
catis alienis. Secūdo vero fieri pōt p̄pter
publice iusticie bonuz: vnde tunc aliū q̄s
accusare pōt: non solū coram p̄sona priua-
ta sed etiam coram iudice: ⁊ ad hoc plerūq̄
de necessitate salutis obligat: dicit enī Au-
gu. Qui veritatē occultat ⁊ qui p̄dit men-
daciū vterq̄ reus ē: ille q̄ p̄desse nō vult
iste quia nocere desiderat. Hic queri pōt
vtrū ea que recipiunt sub sigillo cōfessio-
nis vel secreti: in hoc casu p̄parari possūt:
p̄sertim cuz dicit̄ p̄rouer. xi. Qui ambu-
lat fraudulēter reuelat archana: q̄ autē fi-
delis ē celat amici cōmissū. Ad hoc respō-
det sanctus Tho. sc̄da. 2. q. lxx. q̄ de illis
que homini sūt cōmissa in secreto p̄ p̄fessi-
onem: nullo modo debet testimoniū ferre:
quia non scit ea vt homo sed tanq̄ dei mi-
nister: ⁊ maius est vinculū sacramēti quo
libet hominis p̄cepto: quod sane intelligit̄
nisi eo modo reuelet qui ponit in. liij. p̄ce-
pto: sermōe. xi. in fine. Circa ea vero q̄ ali-
ter homini sub secreto cōmittunt̄ disting-
uendū ē: quādoq̄ enī talia que statim cuz
ad noticiā hominis veniunt homo ea mani-
festare tenet: puta si tale occultum p̄tinet
ad corruptionē multitudinis spūalem vel
corporalē vel redūderet in graue damnuz
alicuius p̄sone: vel si quid aliud est hmōi
q̄ quis p̄parare tenetur testificādo ul' de-
nūciando: ⁊ cōtra hoc debitū obligare nō
potest p̄ secretum cōmissum: quia in b̄ fr̄a-
geret fidem alteri debitā: quandoq̄ vero
sunt talia que quis p̄dere nō tenet: vnde
potest obligari ex hoc quia sibi sub secre-
to cōmittunt̄: ⁊ tunc nullo modo tenet ea
p̄dere etiam ex p̄cepto supioris: q̄ serua-
re fidem est de iure naturalī: nihil aut̄ pōt
p̄cipi cōtra id quod est de iure naturalī: b̄
ibi: in cuius etiā argumentū p̄cepit domi-
nus Deus. xxi. dicit̄: Si genuerit homo fi-
lium cōtumacē ac p̄teruū: qui non audie-
rit parētū imperiū: ⁊ cohercitus obedire
noluerit: ducent eum seniores ciuitatis et
accusabunt: morteq̄ moriet̄: vt latius p̄t̄
ibidem. **B** Tertio p̄inde fieri potest detra-
ctio p̄pter instructionē ⁊ cautelam audiē-
tium: vt sc̄z caueāt similia: quod maxime
verum est d̄ malis iam saltem ex p̄re mani-
festis ⁊ correctis seueritate diuina vel eq̄-

tate humana: ex qua correctione saltē au-
diens timore concuciat: sic enī fecit p̄ Pau-
lus. i. Cor. x. Qui post recitata diuina be-
neficia filijs israel collata p̄tinus subin-
fert eorū ingratitudinē ⁊ dignam punitio-
nem. Unde dicit: sed non in plurib⁹ eorū
beneplacitū erat deo: sc̄z non in illis q̄ deū
offenderūt sed tm̄ in duob⁹ sc̄z Josue ⁊ Ca-
leb: quib⁹ tm̄ concessum est terram p̄missi-
onis ingredi: vt patet i. Hume. xiiij. Dein-
de ostendit ita euenisse nō p̄pter illos tm̄
sed p̄pter nos corrigēdos dicit̄: hec autē
om̄ia in figura facta sunt nostri: sc̄z vt nō
simus cōcupiscentes malozū sicut illi con-
cupierunt: vt patet i. Hume. xi. vbi dicit̄ q̄
populus p̄miscuū flagrauit desiderio car-
nium: ⁊ misit domin⁹ coturnices ⁊ c. necdū
defecerat cibus ⁊ furor domini p̄cussit p̄-
pulum plaga magna nimis: non tamē ex-
primis modus plage nec numerus inter-
fectoz: dicunt tamē quidā q̄ modus pla-
ge fuit ignis q̄ cōbussit eos: ⁊ hoc scripsit
p̄ Paulus ad Cor. qui desiderio carnū co-
medebāt i idolo ⁊ scādalizabāt infirmos:
⁊ sic similes erant iudeis i deserto carnes
desiderantib⁹: hinc digni erant nō solum
simili pena: sed etiā maior: quia sicut i bo-
nis melius est q̄ figurat̄ q̄ ip̄a figura: vt
regnū celoꝝ q̄ ip̄a terra p̄missionis: ita in
malis lōge peius est q̄ figurat̄ q̄ figura
signās: vnde s̄m Augu. illa supplicia que
filij israel sustinuerūt: figura iehenne fue-
runt: que om̄i pena maior est. Sequitur:
neq̄ idolatre efficiamini: sc̄z idolatricis ve-
scendo in venerationē idoli vel in scanda-
lum infirmozū: sicut quidā illoꝝ: vt patet
Exo. xxxij. Sedit popul⁹ manducare ⁊ bi-
bere: sc̄z coram idolo: ⁊ in vindictā inter-
fecti sunt illa die. xxij. milia. Itaq̄ fornice-
mur sicut quidam ex ip̄is fornicati sūt sc̄z
cum madianitis: vt patet i. Hume. xxv. et ce-
ciderūt vno die. xxij. milia: nā p̄hinees
videns Zambri p̄ncipē in tribu Symeon
coeuntē cum filia cuiusdā potentis madi-
anitarū quā dixit se duxisse in vxorē: p̄fo-
dit ambos in locis genitalibus cessantq̄
plaga sc̄z mortis quā miserat domin⁹ in fi-
lios isrl. Quidā tamē dicere volūt q̄ plu-
res iuuenes zelo p̄hinees accēsi multa mi-
lia populi p̄cusserūt: ⁊ hoc recitat b̄ p̄ Pau-
lus corinthijs ad terrorē: quia supra. v. c.
dixerat: oīno audiet̄ inter vos fornicatio:
⁊ talis fornicatio q̄lis nec inter gētes: ita
vt aliquis habeat vxorē patr̄ sui. id ē nō/

Detrahitur p̄pter instructionē

mercam suā: vnde fornicatorē hunc Paulus tradidit sathane corporaliter vexā dū quousq; peniteret: hanc enī potestātē apostolus habuisse dicit: vt quē a peccato nō posset auellere: sic traderet sathane: seq̄t. Neq; murmuraueritis sicut q̄dam eorum murmurauerūt scz Nume. xvj. et hoc contra Moysen supiorē suuz: et perierūt ab exterminatore. id ē ab angelo q̄ extra terminos terre pmissionis eos percussit: naz Dathan et Abyron qui fuerūt principes filioꝝ Ruben contra Moysen murmurātib; et reliquū populū incitantib;: orauit Moyses et tremuit terra: expauitq; popul; et gradū strepitu p illoꝝ tabernacula excitato: scissa est terra sub pedib; eoꝝ: et apiens os suū deuorauit eos cū omni substātia eoꝝ: descenderuntq; viui in infernū: et reducta est terra quasi nihil hoꝝ factum videret: et concludit apostol;: hec aut omnia in figura. s. nostri cōtingebāt illis: scripta sunt aut ad correctionē nostrā: vnde vulgariter dicit q̄ pulchre se castigat q̄ alterius exemplo se emendat: sic et Judas in eplā. ij. c. peccatoribus terroꝝ inquit dicens: Ne illis q̄ in viam Cayn abierūt scz p inuidiam: et errore Balaam mercede effusi sūt: scz ppter cupiditatē: et traditiōe Chore perierūt qui scz ppter ambitionē sacerdotij seditonem mouit: sic etiam quorūdā mala vitae eoꝝ posterior vindicta quādoq; ppalari possunt ad terroꝝ et instructionē audientium. Quarto si q̄dez detractio fieri pōt ad aulsationē audientū: ne scz pueruione mutua maloꝝ et cōtagione cōtaminent et decipiant eorū malicia et cōtagiosam vitā ignorātes: hoc enī et Paulus exp̄sse fecisse legitur. ij. ad Timo. iij. vbi dicit Timotheum auisādo. Alexander erari; multa mala mihi ostendit: iste est Alexander de q̄ habet. j. Timo. j. qui cōscientiā bonā repelles flagitijs naufragauit circa fidē ppta temeritate et p̄sumptione: pductus i errorem fidet: et ideo Paulus eū excomunicauit: et sathane corporaliter vexā dū tradidit: vt discat scz p penaz nō blasphemare: solanans vexatio dat intellectū auditui: vt dicit Esa. xxvij. dicit enī ibidē glo. q̄ ad correctionem delinquentiū Paul; vtebat diabolo aplica potestate: sicut nūc plati ecclesiaz cōtra rebelles vtunf ecclesiastica censura: sicut enī demones in inferno sunt executores diuine iusticie: sic aliquādo i hoc mūdo: iuxta illud ps̄. lxxvij. Misit in eos

iram indignatiōis sue: indignationē et irā et tribulationē imissionē per angelos malos: Alexander igit; erari; multa mala mihi ostendit: faciens scz cōtra me qd potuit reddet illi dōmin; fm opa ei; quē et tu deuita: et itez. ij. Thessa. iij. Subtrahat; vos ab omni fratre ambulāte inordinate: et itez j. Cor. v. Si quis frater nominat; .i. christianus: et est fornicator aut auar; aut idolis seruiens aut maledic; aut ebriosus aut rapax: cuz hmoi nec cibū sumere et. nec solum: sed Matth. vij. p̄cepit dōmin;. Attēdite. i. caueate a falsis pphetis qui veniūt ad vos in vest. o. et. et Luc. xij. Attendite a fermēto phariseoꝝ qd est hypocrisis. id est simulatio sanctitatis non exhibitio.

Quinto p̄terea fieri pōt detractio ad correctionē absentū: cū scz alicui amico fidelī qui absentis zelat honoꝝ et p̄fectū reuelant defectus: vt vltim; illi pferat ad correctionē et emēdationē: et hoc modo detractio videt; vsus fuisse Job. in apo. in instinctu sp̄s sancti et instructiōe angeli sibi apparētis: tanq̄ representātis psonam filij dei in humanitate et i eius psona loquēt;: vnde inter cetera informauit euz vt scriberet septem ecclesijs. i. ep̄s ecclesiarū q̄ sūt in asia: qualiter et subditos delinquentes corrigerēt et bene agētes in bono confortarent: vnde ait angelo: Ephesi ecclesie scribe id ē eius ep̄o qui dicit; fuisse Timotheus Pauli discipul;: quē p̄stituit ep̄m ecclesie ephesine: vt ostēdit Iyra. j. Timo. j. et hūc ep̄m cum populo subiecto cōmēdat de patientia et cōstātia in tribulationib;: et p̄sertim q̄ oderūt facta nicolaitay: sed in hoc scripsit eius subditos redarguēdos: quia charitatē primā reliquerūt: qz nō miserūt tam larga manu elemosynas in hierlīm in subsidiū sanctorū sicut aū cōsuenerūt. Scribens vero angelo. i. ep̄o smirne ecclesie qui dicit; fuisse Policarp;: cōmēdat eos in omib; p̄cipue in p̄seuerantia et paciētia tēptationū et tribulationū. Tertio scribens angelo. i. ep̄o pergami ecclesie: cōmēdat q̄dem ei; subditos eo q̄ non negauerūt nomen christi in p̄secutionib; et tormentis in dieb; Antiphas martyris: qui specialiter noīat;: qz verbo et exemplo alios ad martyriū animauit: et subinfert: sed habeo aduersum te pauca: scz peccata corrigēda: qz babes illuc tenētes doctrinā Balaā: qui scz docebat mittere puellas pulchras p̄ castra hebreoꝝ: vt earum pulchritudie cō

xi d. d. p.
167

specta hebrei qui fuerunt luxuriosi allice-
 rentur ad luxurias: ac per consequens ad
 idolatriam: ut sic deus offenderet contra
 totum populum: sic in ecclesia pergamensi
 erant tunc quidam tenentes doctrinam ni-
 colaitarum: inducentes scilicet verbo et exemplo
 ad fornicationem tanquam licitam et ad come-
 dendum de idolorum sacrificiis: unde dicit
 Alexan. de haeresibus super Apoc. in eodem pas-
 su: quod iste nicolaus fuit unus de septem dia-
 conibus de quibus habet Act. vi. qui ta-
 men a fide et doctrina christi postea reces-
 sit: eo quod argueret super hoc: quia nimium
 diligebat uxorem suam que erat valde pul-
 chra: sicut dicit Clemens: et ut se excusaret
 ab hac stulticia respondit: non est mihi cure
 quid ipsa faciat: qui vult vitare ea: et ideo pro-
 dicit uxores esse communicandas et omnes
 mulieres et comestione idolorum esse li-
 citam: predicavit etiam hunc mundum non
 a deo: sed a quibusdam principibus esse fa-
 ctum: et quia talis error licite fornicandi et
 de idolatris manducandi consonus erat
 carni: ideo fere omnes ecclesie hoc errore vel
 impugnabant vel etiam in parte inficieban-
 tur. Et angelus thiatyre ecclesie scripsit:
 reprehendendo quod permitteret mulierem Ieza-
 bel que se dicebat prophetam docere et sedu-
 cere seruos dei simplices: quod scilicet licitum esset
 fornicari et manducare de idolatris in ido-
 lorum veneratione: alioquin non esset pecca-
 tum nisi ratione scandalis pusillo. **Sexto**
 denique fieri potest detractio propter copasso-
 nem absentium imprimendam ei cui malum al-
 terius manifestat: ut sic provocetur ad or-
 dum per talium conversionem et emendationem: quod
 utique licitum est et meritorium: in cuius argu-
 mentum vidua illa sareptena propter fidei a-
 domio commendata: ut dicit Matthe. xv. et
 Marce. vij. que accessit ad iesum dicens: Mi-
 serere mei fili david: filia mea male vexata
 a demonio: exprimit enim filie sue miseriam
 ut dominum pietatis provocet ad misericor-
 diam. **Secundo** vero principaliter fieri potest
 detractio cum peccato sed veniali propter im-
 perfectionem actus: vel etiam male intenti-
 onis: quod quidem fieri potest tripliciter. **Primo**
 namque fit ex quodam indiscreto ac presum-
 ptuoso zelo iusticie: quo singula gesta vel
 verba aliorum mordacius reprehendunt: non
 tamen notabiliter aliorum famam ledentes: pro-
 fertim quo ad ea que concernunt honestatem
 vite. Unde de hoc dicit Hieronimus in epistola ad
 Celantiam: quod rarum invenies qui irrephensibillem vitam suam exhibere velit: ut is non
 libenter reprehendat alienam: tantum huius
 mali libido mentes hominum inuasit: ut etiam
 qui procul ab alijs vitijs recesserunt: in istud
 tamen quasi in extremum laqueum diaboli in-
 cidant. **Secundo** vero fit per lapsum lingue
 vel per surreptionem ex quadam animi leuitate:
 non ex intentione nocendi: et tunc etiam
 est veniale: nisi per eam notabiliter alterius
 famam lederet. Et super illud Prover. xxliij.
 Cum detractoribus ne commiscearis: dicit glo-
 hoc specialiter vitio periclitatur pene totum ge-
 nus humanum: tum quia stultorum infinitus est
 numerus: et pauci sunt qui ambulat per viam
 salutis: tum etiam quia pauci vel nulli sunt: qui
 non ex animi leuitate aliquando aliquid dicunt
 de quo non in aliquo vel leuiter alterius fa-
 ma minoratur: quia ut dicit Iacob. iij. Si quis
 in verbo non offendit hic perfectus est vir.
Tertio denique fit ex loquacitate vel loquendi
 libidine: cuius impulsu quicquid ad au-
 res venerit silentio tegere non potest. **Et**
 quantum ad hoc queri potest: utrum simpliciter
 narrans alterius mala ab alijs communi ge-
 nere loquendi audita peccat mortaliter. **Ad**
 hoc respondet Scotus in. iij. dist. xv. quod rara si-
 des est: ideo inter homines quia multi mul-
 ta loquuntur: et mundus plenus mendacijs
 quotidie expitur: propterea dicens se sic tamen
 audisse: nisi ex ipso modo dicendi aliquam
 maiorem certitudinem ostendat quam ex communi re-
 latione: tunc ex natura actus in illorum opinio-
 ne non auferit illi famam: quia si audientes
 firmiter concipiunt eum de quo sermo fit esse
 criminis leues sunt utique de qualibet scri-
 ptum est Eccl. xix. Qui scito credit leuis est
 corde: verumtamen quoniam a scandalis pusillorum
 cauere necesse est: quia ve per quem scandalum ve-
 nit: et multi sunt tales pusilli leues ad cito-
 credendum mala: ideo periculosum valde est ex
 aliorum relatione alijs audita talia referre: quod
 si fit animo ledendi eum de quo profertur: non facile potest
 excusari quin per charitatem faciat: et sic mor-
 tale culpam committat: si vero ex incosiderati-
 one vel confabulatione libidine hoc fiat: durum
 est quod genus culpe ventralis excedat: cuius ut
 dicit Iacob. iij. Qui non offendit in verbo
 etc. hec Scotus. **Ad laudem dei.**
De differentia inter detractioem: su-
rrationem et quod detractio sex mo-
dis fit cum peccato mortali: ac de
audiens detractioem: Sermo X.

billem vitam suam exhibere velit: ut is non
 libenter reprehendat alienam: tantum huius
 mali libido mentes hominum inuasit: ut etiam
 qui procul ab alijs vitijs recesserunt: in istud
 tamen quasi in extremum laqueum diaboli in-
 cidant. **Secundo** vero fit per lapsum lingue
 vel per surreptionem ex quadam animi leuitate:
 non ex intentione nocendi: et tunc etiam
 est veniale: nisi per eam notabiliter alterius
 famam lederet. Et super illud Prover. xxliij.
 Cum detractoribus ne commiscearis: dicit glo-
 hoc specialiter vitio periclitatur pene totum ge-
 nus humanum: tum quia stultorum infinitus est
 numerus: et pauci sunt qui ambulat per viam
 salutis: tum etiam quia pauci vel nulli sunt: qui
 non ex animi leuitate aliquando aliquid dicunt
 de quo non in aliquo vel leuiter alterius fa-
 ma minoratur: quia ut dicit Iacob. iij. Si quis
 in verbo non offendit hic perfectus est vir.
Tertio denique fit ex loquacitate vel loquendi
 libidine: cuius impulsu quicquid ad au-
 res venerit silentio tegere non potest. **Et**
 quantum ad hoc queri potest: utrum simpliciter
 narrans alterius mala ab alijs communi ge-
 nere loquendi audita peccat mortaliter. **Ad**
 hoc respondet Scotus in. iij. dist. xv. quod rara si-
 des est: ideo inter homines quia multi mul-
 ta loquuntur: et mundus plenus mendacijs
 quotidie expitur: propterea dicens se sic tamen
 audisse: nisi ex ipso modo dicendi aliquam
 maiorem certitudinem ostendat quam ex communi re-
 latione: tunc ex natura actus in illorum opinio-
 ne non auferit illi famam: quia si audientes
 firmiter concipiunt eum de quo sermo fit esse
 criminis leues sunt utique de qualibet scri-
 ptum est Eccl. xix. Qui scito credit leuis est
 corde: verumtamen quoniam a scandalis pusillorum
 cauere necesse est: quia ve per quem scandalum ve-
 nit: et multi sunt tales pusilli leues ad cito-
 credendum mala: ideo periculosum valde est ex
 aliorum relatione alijs audita talia referre: quod
 si fit animo ledendi eum de quo profertur: non facile potest
 excusari quin per charitatem faciat: et sic mor-
 tale culpam committat: si vero ex incosiderati-
 one vel confabulatione libidine hoc fiat: durum
 est quod genus culpe ventralis excedat: cuius ut
 dicit Iacob. iij. Qui non offendit in verbo
 etc. hec Scotus. **Ad laudem dei.**

De differentia inter detractioem: su-
rrationem et quod detractio sex mo-
dis fit cum peccato mortali: ac de
audiens detractioem: Sermo X.

Non occides Exo.

Non occides. Et sic utriusque de diuersis modis detractionum: quod fieri potest vel sine peccato vel cum peccato veniali tamen: hoc presertim volumus de modis quibus per detractionem mortale peccatum incurritur. Ad cuius evidentiam primo queri potest: utrum detractionis vitium distinctum a susurratioe: presertim cum dicitur Isthud. in li. ethymo. quod susurro dicitur sonus locutionis appellatur: quia non in facie alicuius sed in aure loquens detrahendo: sed de altero loqui detrahendo ad detractionem pertinere videtur. Ad hoc respondet Tho. secunda. 2. q. lxxiiij. quod susurratio et detractionis materia conveniunt: et etiam in forma siue in modo loquendi: quia uterque malum de proximo dicit: propter quam similitudinem unum pro alio interdum ponitur: nam super illud Ecclesiastici. v. Non appelleris susurro dicitur glossa. id est detractor: differunt tamen in fine vel intentione quia detractor pro parte famam proximi per oblocutionem intendit denigrare. Hinc illa mala precipue de proximo proferre querit: quibus proximus possit diffamari: vel saltem eius fama minui: susurro vero principaliter intendit amicitiam aliquorum separare: dicit enim glossa super illud Roma. j. Susurriones detractores deo odibiles: susurriones sunt inter amicos discordiam seminantes: detractores de aliorum bona negant vel minuit: ex quo potest quod susurro talia proferre querit de proximo: que contra ipsum mouere possunt animam audientis: secundum illud Ecclesiastici. xxviii. Air peccator conturbabit amicos: et in medio pacem habentium imittit inimicitiam. In quantum igitur susurro dicit malum de alio dicitur detrahere: sed in hoc differt a detractore: quia non intendit simpliciter malum dicere sed etiam quicquid sit illud quod animam unius contra alium perturbare possit: etiam si sit simpliciter bonum et tamen apparens malum: in quantum alteri displicet cui dicitur. Unde susurro proprie dicitur bilinguis: quia cum amicitia sit iter duos: susurro nititur ex utraque parte amicitiam rumpere: et ideo duabus linguis utitur ad duos unum dicens malum de alio: propter quod dicitur Ecclesiastici. xxviii. Susurro et bilinguis maledictus cuius causam addit dicens: multos enim turbauit pacem habentes. Criminator autem est vitium ab his duobus distinctum: de quo dicitur Leuitici. xix. Non eris criminator nec susurro in populo: nam criminator est qui alios publice imponit crimina vel accusando vel conuiciando: quod non pertinet ad detractionem vel susurratioem: ex dictis etiam pludis: quod susurratio grauius est vitium quam detractionis: quia peccatum in proximo tanto grauius est: quanto per ipsum proximo maius nocumentum inferat: tanto vero maius nocumentum inferat: quanto maius est bonum quod tollit. Inter alia ergo bona exteriora preeminet amicus: quia sine amicis nullus viuere possit: ut patet per philosophum viij. ethicorum: et ideo dicitur Ecclesiastici. vi. quod amico fidelis nulla est comparatio: quia et ipsa fama que per detractionem tollit: ad hoc est necessaria quod quis idoneus ad amicitiam habeat: propter quod etiam dicitur Proverbia. vi. Sex sunt qui odit dominus et septimum detestatur anima eius: et hoc septimum ponit eum qui seminat inter fratres discordiam. Et si obijciatur quod detractor frequenter peiora dicit de alio: utpote simpliciter mala: quia ex talibus oritur infamia quam susurro non curat nisi dicere apparentia mala: que sepe audientis displiceant licet quandoque secundum se bona sint. Ad hoc dicendum quod gratuitas peccati magis attenditur ex fine vel intentione: quam ex materiali obiecto: et ideo ratione finis susurratio grauior est quam detractio: quia peiora dicit: eadem etiam ratione detractionis que ex leuitate vel loquacitate placet ex obiecto materiali veniale peccatum esset: placet ex inuidie liuore ad denigrandam famam alterius graue mortale iudicaretur: cum enim peccata verborum potissime sunt ex intentione dicentis iudicanda: et detractionis secundum suam rationem ordinatur ad denigrandum famam alterius: ille proprie detrahatur qui ad hoc de aliquo obloquitur eo absente ut eius famam denigret. Quod fieri potest sex modis cum mortali peccato. Primo cum quis peccatus fratris verum sed occultum in debito modo vel in debita intentione reuelat: sicut quidam illis reuelant quibus nulla rationabili causa reuelare coguntur: qui sepe querunt illum de quo reuelatum est potius infamare quam emendare: iniusto modo et in debito processu: vel si reuelant eo modo quo debent: non tamen hoc faciunt ea intentione qua deberent: sicut non nulli simulata conscientia vel amore ficto: penitentis gemitibus veluti compassione vel dolore costricti: dicunt se reuelare mala fratris ut corrigant et instruant: cum tamen nullo istorum sed propria malicia vel inuidia mouentur: inter quos tamen pessime agunt: qui libellos famosos conficiunt et periciunt: illos periclitantes in ecclesia in platea vel domo: quibus inuentis alij prius diffamant: qui non peccant solum mortaliter: sed etiam contra talium

pfectores et inuentores: nec statim destruent
 et dolose publicates institute sunt pe-
 ne grauissime: utpote secundum canones flagel-
 latio et excommunicatio. v. q. j. ubi dicitur. c.
 qui in alterius famam publice scripturam
 aut verba contumeliosa confinxerit: et rep-
 tus scripturam non probauerit: flagellabitur
 et quae eam prius inuenerit rumpat: si non vult aucto-
 ris facti causam incurrere: et ibidem ex concilio
 elibertino. c. hi qui dicitur quod debent exco-
 municari tales libellos pijciantes. r. c. quod
 dam maligni. unde si constat quod fecerit: accu-
 sari potest atque deponi: cum sit peccatum accusa-
 tionis et condemnationis dignissimum. xxv. dist. h.
 nunc autem in fine. Porro secundum leges civiles pe-
 na talium est decapitatio: ut patet. l. de famos
 libel. l. unica. r. v. q. j. dicit imperator Vale.
 Si quis famosum libellum domi vel in publi-
 co siue in quocumque loco ignarus reperit: aut
 corrumpat priusquam alter inueniat: aut nulli con-
 fiteatur inuentum. Si vero non statim easdem car-
 tulas vel corrupperit vel igni consumpserit sed
 vim earum dolose manifestauerit: sciat se
 quasi auctorem huius delicti capitali senten-
 tie subiugandum: huiusmodi autem libellus alteri-
 us opinionem non ledat: hoc ibi. Unde quilibet
 de populo tales accusare potest: quin
 etiam accusatori pro modo persone accusate pre-
 cium constituitur ut si est seruus in libertatem
 transeat. ff. de iureiur. h. si. r. l. eo. ti. l. uni-
 ca. Ratio vero tante videlicet potest esse: quod nisi
 talis detractor ad lucem producat: non potest
 ille contra quem libellum famosum composuit se le-
 gitime purgare: ac detractores de falsitate
 convincere: cum tamen multo plus nocere po-
 test impia et falsa lingua detractoris: quam in-
 sta et vera lingua proficere potest excusato-
 ris vel laudatoris: praesertim cum homines pro-
 niores inuentum ad credendum et memorie
 commemorandum mala quam bona: sicut venenum se-
 mel sumptum plus inficeret quam thyrriaca pluri-
 es sumpta remedium prestaret. Secundo modo
 cum quis peccatum iam reuelatum verbis mali-
 gnis plus iusto aggrauat et augmetat: al-
 quod ultra veritatem apponendo: sicut in loqui-
 bus detractoribus frequenter contingi solet.
 unde. ij. Regum. xiiij. dicitur quod cum Absalon in
 iuuio interemisset fratrem suum Amnon: in
 vindictam stupri thamar sororis sue: statim
 fama peruenit ad Dauid regem: quod Absa-
 lon omnes filios regis occidisset nec vnus quod-
 dem remansisset: talis autem non inconuenien-
 ter musce cuiusdam graui simulat que tafan-
 s quibusdam dicitur: que sub candidis iumen-

torum residet et pungendo sanguinemque sugen-
 do se pascit: et iumentum carnes intumescere
 facit: sic detractor aliorum mala dilatat et fe-
 tida quibus perniciose se pascit. unde dicitur
 Ecclesi. xj. Ab vna scintilla augetur ignis: et
 ab vno doloso augetur sanguis: glo. i. mors
 hominum spiritualis vel etiam interdum corporalis:
 sequitur. Homo enim peccator sanguini insidiat.
 Tertio proinde cum quis alteri falsum peccatum im-
 ponit ex propria malicia vel inuidia aut suspi-
 cione temeraria quod est pessimum genus de-
 trahendi: et ideo talis merito dici potest vr-
 ceolus diaboli: plenus aqua maledicta ran-
 coris vel temerarie suspitionis: cuius lingua
 demonis asporium facta est: quod ex abundantia
 cordis os loquitur: ve illis qui tali male-
 dicta aspergunt aqua si fidem dictis adhi-
 bent. Hac detractioe mulier libidinosa Jo-
 seph innocentem ac castum incarcerationem quem
 false criminata est apud virum suum. ut patet Gen-
 xxxviij. Hac inquam ancilla maliloqua Sare
 virgini detraxit et improperauit quod esset in-
 terfectrix virorum suorum: ut patet Tob. iij. Ta-
 les simulantur porcis qui non flores sed sterco-
 rum feces querunt: quibus dicitur Sap. j. A
 detractioe parcite lingue. q. d. si non vultis
 peccare proximo saltem lingue proprie parcite:
 ne trahatis illam pro lutum viciozum: sicut porci
 pro lutum stercoreum. Unde tante vilis sunt
 huiusmodi qui non solum deo sed etiam diabolo de-
 testabiles redduntur: utpote quorum lingue
 vel opatiue vel promissive possunt dici abster-
 soria sordium electorum: sicut dicitur Sap. xj.
 Qui stultus est seruet sapientiam. Quarto ita-
 que cum illud quod in se bonum est dicit intentione
 mala factum: de qualibet dicit Proserp. Sunt
 quidem homines similes phariseis: qui de
 omni quod vident malum iudicant: si quis vacat
 humilitati hypocrita est: si recreationi gulo-
 sus est: si patientie timidus est: si iusticie in-
 patiens est: si prudentie maliciosus est: si ma-
 turitate melancholicus flegmaticus seu fan-
 tasticus est: si locunditati dissolutus est: si
 religioni singularis est: si silentio et paci dis-
 simulator est: si aliorum correctioni presumptuo-
 sus est: si vigiliis et orationibus indiscretus
 est: si communi dormitioni somnolentus est:
 si predicationi et aliorum saluti laudis ap-
 petitor est: si habet gratiam hominum adula-
 tor est: si adulari renuit superbus est: hec ille.
 Omnia namque peruertunt falso iudicio: si-
 cut habet. ij. Regum. x. Principes filiorum
 Amnon nuncios a Dauid missis ad regem
 consolandum de morte patris detraxerunt:

puertentes puram David et nuncios eius intentione quorum dimidias barbas raserunt et vestes usque ad nates detruncaverunt unde secuta sunt multa mala: ut patet in textu: sic detractor dimidiam barbam radit vel potius eradicat: dum virilitatis medietatem scilicet intentionis rectitudinem detrahendo pervertit: dicens a bono bonum mala intentione peractum: detruncat insuper vestes usque ad nates: cum in eis detegit si quid pudibundum fuerit: sic Johanne baptista ieiunante dicebant: demonium habet: sic et Iesu comedente dicebant: vorax est et potator vini. Quinto iam cognitum bonum alteri diminuenso: sicut dicitur domino. Nunquid considerasti servum meum Job quod non sit ei similis in terra: protinus diabolus respondit dicens primo: Nunquid Iob frustra timet deum etc. Secundo vero pelle pro pelle etc. sic quod neutrum ascribit divine charitati que sola gratiam reddit tam operante quam operatum: sic Maria soror moysi murmuravit contra moysen audita eius separatione a thoro conjugali: ut patet diffuse in secunda sermone apostolorum festi Petri et Pauli. Sexto bonum alterius iam cognitum omnino reticendo cum illud esset manifestandum ad dei honorem vel ad proximi edificationem: aut ad communitatem iustitiam equitatem seu charitatem: sicut fecerunt milites qui resurrectionem domini non viderunt: et tamen propter acceptam pecuniam illa dolose ac perniciose tacuerunt: ut patet Matth. vlti. de quo vitio dicit Hieronimus. quod gravis est rapacitas cum veram alterius gloriam et si mendacio non corruptis silentio preteritis: linor enim privatam excellentiam semper cogitans alienam obscurat: hec ille. Qualiter in his obligatur quis ad restitutionem videbitur in tertio sermone septimi precepti. Hic queri potest de detractione audientibus: utrum scilicet tantum peccat quantum detractor: presertim cum Bernardus dicat: quod detrahente aut detrahente audire: quid horum damnabilius sit non facile dixerim. Ad hoc respondet Thomas secunda secunda. quod lxxiiij. quod ut dicitur Roma. i. Digni sunt morte non solum qui peccata faciunt: sed etiam qui peccata facientibus consentiunt: et hoc quidem fieri potest dupliciter. Uno modo indirecte quod scilicet aliquis non resistit detractori cum tamen resistere possit licet illi detractione displiceat: et hoc contingit vel ex timore vel ex negligentia vel etiam ex verecundia quibus retractus omittit repellere detrahentem: talis autem multo magis peccat quam detrahens et

plerumque venialiter: potest tamen hoc esse quod mortale: vel propter hoc quod incubit audienti ex officio detrahentem corrigere: vel etiam propter periculum quod ex illa detractione sequi potest: vel etiam propter radicem qua scilicet timor humanus potest esse mortalis: incommutabili bono bonum proponens commutabile. Alio modo directe quando scilicet quis inducit alium ad detrahendum vel saltem ei placet detractione propter odium illius cui detrahitur: et talis non minus peccat quam ille qui detrahit: sed quandoque magis propter maiorem delectationem vel maius odium. Hinc dicit Bernardus ad Eugenium: quod velle audire et detrahente quid horum damnabilius sit non est facile discernere. Rationem autem idemptitatis tangit idem Bernardus in libro de consideratione ubi ait: Detractor et detractionis libens auditor: uterque diabolum portat: iste in lingua ille in aure ex quo patet quod tot demones in aures recipis: quot detractiones libenter audis. Hic ait Augustinus. Non accomodes aures tuas ad percipiendum verba detrahentis: ne accipias mortem in anima tua: Detrahenti enim et audienti anime utriusque esca mortis est detractione. quod xi. quod liij. dicitur. c. non solum ille reus est qui falsum de aliquo profert: sed etiam is qui aurem cito criminibus prebet. Non tamen semper quis resistere debet detractori cum arguendo de falsitate: maxime si scit verum esse quod dicitur: sed de hoc debet enim redarguere verbis: quod fratri suo detrahendo peccat: vel saltem signis ostendere debet quod et detractione displiceat: quia ut dicitur Proverbia. xxv. Ventus aquilo dissipat plumas: et facies tristis linguam detrahentem. Si vero scit detractorem dicere falsum: tunc debet etiam verbis resistere dicens se scire contrarium esse verum: alioquin put. xi. quod liij. c. quisquis subditur: uterque reus est et qui veritatem occultat et qui mendacium dicit: quia et ille prodesse non vult: et iste nocere desiderat. Denique licet secundum Alex. de hales. in. ij. suo: ille cui detrahitur incidere debet causas detractionum et scandalorum: secundum quod scandalum est dictum vel factum minus rectum prebens occasionem ruine: tamen si non prebet causam licet detractor querat occasionem: debet tunc detractionem exemplo christi equanimiter sustinere. Dicit enim Gregorius omel. ix. super Ezechiel. quod lingue detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus equanimiter tolerare ut nobis meritus crescat: quod sane

intelligendus est: nisi talis diffamatio ver-
gat in periculum aliorum: tunc enim pro-
posse audientibus satisfacet: sicut christus
qui dicentibus apostolis: Matt. xv. Scis
quod audito pharisei hoc verbo scandalizati
sunt: protinus respondit. Sinite illos ceci-
sunt et duces cecorum: cuius vestigia secu-
tus apostolus. 1. Corinth. iiij. Mibi inquit
pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab
humano die: nec miror: quia ut dicit Richar.
super apo. Malorum semper odiosa est vita
honorum: et que deus commendat pravorum ser-
mo blasphematur: unde et Diogenes cum ei
nunciasset amicus: te cuncti amici vitupe-
rant: oportet inquit sapientiam ab insipienti-
bus ferri: esse enim meliorem indicat mala
lingua que carpit: et hanc quidem derogatio
singulari munere gratie dominus ideo permittit
quod nimium oportuna reperit sustinentibus: nam
vi. q. j. c. oues subdit. Si ipsa autem detractio
licet ex vitio sit detrahentium: tamen iusto dei
iudicio nonnunquam aduersus bonos excitatur.
ut quos honesta presumptio vel aliorum fa-
vor in altum extulerat detractio humiliet.
Dicit enim Alex. de hales ubi supra: quod sicut
per adulationem mentis oculi clauduntur et ex-
cecantur: ita per detractionem aperiantur et illumi-
nantur: diligenter enim perquirat si quid in
eo sit reprehensibile quod emendet: unde dicit
Pet. rauen. quod virum forte excitat ad virtu-
tis exercitium alieni laboris aculeus: nec
mentis oculos torpere permittit inuidia de-
tractorum. Jacob qui in baculo suo iordanem
transferat non redisset cum duabus turmis
nisi eum inuidia Esau agitasset: nec Joseph
egyptiis imparasset: nisi ipsum inuidia fra-
trum vendidisset. Hinc concludit Grego. quod
Abel esse reuult quem malicia Cayn non ex-
ercuit. O virum secundum cor dei qui vindictam pol-
licenti de maledico pertinenter respondit. ij. Re-
gum. xvj. Deus precepit Semel ut maledi-
ceret David: et quis est qui audeat dicere quod
re sic fecerit: dimitte ut maledicat iuxta pre-
ceptum domini. O qui linceos oculos David
habuit: non attendens maledicum inuehen-
tem sed dominum permittentem: dominus enim
licet non iubeat detractori voluntatem puer-
sam: tamen iubet eius voluntatis effectum ad lu-
storum exercitationem et profectum. Ad lau-
dem dei omnipotentis.

In quibus excommunicatio sus-
pensio et interdictum conueniunt et
in quibus differunt: Sermo XI

Non occides Exo.

xx. Nunc autem ordine congruo
prosequendum est de iusta occisi-
one spirituali: que fit per censuram ecclesiasticam que quis
gladio spirituali vel ecclesiastico iuste oc-
cidit: et tanquam membrum putridum a mystico cor-
pore christi quod est ecclesia prescinditur: unde
gladius ecclesiasticus censura vocatur. Est
autem censura iudicatio seu sententia a ca-
none vel ab ecclesiastico iudice lata. Et con-
tinet in se tria: scilicet excommunicationem: suspensio-
nem et interdictum: ut patet extra de ver-
bo. sig. ubi dicitur. c. querenti: quid per censu-
ram ecclesiasticam debeat intelligi: cum hu-
iusmodi clausulam in litteris nostris apponi-
mus: respondemus quod per eam non solum interdi-
cti sed suspensionis et excommunicationis sen-
tentia valet intelligi: ut iudex discretus re-
rum et personarum circumstantiis indagatis fe-
rat quam magis viderit expedire: hec ibi.
Ad maiorem autem euidenciam primo quod potest in quibus
ista tria conueniunt. Ad hoc respondet Jo. cal. in tra-
ctatu de ecclesiastico interdicto: in primo. quod tria
predicta in hoc primo conueniunt: quod pater comprehenditur
sub nomine censure ut dictum est. Secundo quod
in eis appellatio precedens appellatam defendit.
ut extra de appel. c. ad h. c. propterea. c. dilectus: ve-
rum appellatio sequens non defendit appellatam:
ut c. pastoral. ij. rursus. et li. vi. de sen. ex-
c. is cui. Tertio quod in omnibus predictis prohibe-
tur diuino celebratio: ut. v. q. iij. c. si quis
episcopus in concilio. et extra de cleri. exco. cato de pos-
to interdicto ministrante. c. ij. et. iij. c. postula-
stis. Quarto quod in omnibus precedere de-
bet monitio et seruari forma decretalium:
extra de appel. c. reprehensibilis: de sen. ex-
c. sacro. et lib. vi. eo. ti. e. cum medicinalis.
Quinto quod cum absoluuntur debet in his pre-
cedere iuramentum: et potest in eis absolu-
tio fieri ad cautelam: cum extat casus faci-
endi. ut de sen. excom. c. venerabili: saluo
quod habetur li. vi. eo. ti. ubi dicitur. c. presen-
ti generali statuimus edicto. beneficii re-
laxationis ad cautelam quo ad interdicti scilicet
tercias in ciuitates castra vel quilibet alia sacra-
locum siue terras aliquas generaliter promulga-
tas locum aliquatenus non habere: hoc ibi. Sexto quod
hominum sine debent seruari per superiores: ut de of-
f. c. cum ab ecclesiarum: ubi etiam patet in glo. qua-
liter plebanus exco. c. potest: non tamen cum so-
lennitate que ponitur. xj. q. iij. debent. Se-
ptimo quod his durantibus non potest quis elige-
re nec eligi seu testificari: ut de consue. c. cum di-

lectus. de elec. c. cū inter seniore. de testi. et
 attesta. c. veniens. ij. in fi. Octavo q̄ superi/
 or nō debet de ip̄is aliquid disponere par/
 tibus nō vocatis: vt de appel. c. romana.
 .s. penul. lt. vj. et de sen. ex. c. romana. e. li.
 Nono q̄ recepti in sp̄ales filios sedis apo/
 stolice. s. p̄dicatores: minores: cistercienses:
 ab inferioribus nulla istarū triū sententiā
 ligari possūt: vt p̄z li. vj. de x̄bo. signi. c. j.
 Decimo q̄ vtrōbiq̄ sniam violādo v̄l for/
 mā illius fulminatiōis nō tenēdo: irregu/
 laritatē incurrit: vt li. vj. de sen. et re. iudi.
 cū eterni. et de sen. ex. cū medicinalis: et q̄
 snia licet iniusta ligat in foro p̄tentioso ob/
 seruata tamē debita forma: similiter q̄ sic
 in excōicatio requirit̄ p̄sensus vt celebrās
 incurrat irregularitatem: sic et in alijs: et q̄
 vtrōsq̄ p̄babilis ignorātia reddit excusa/
 tos. Secūdo vero q̄ri pōt in q̄bus tria pre/
 dicta differūt. Ad hoc r̄idet Job. cal. vbi
 supra q̄ tria p̄dicta differūt p̄mo in p̄cipa/
 tione: q̄ cū interdicto et suspēso p̄cipari
 pōt: nisi sp̄aliter esset interdicta p̄cipatio
 vt li. vj. de p̄uil. c. ep̄orum: sed cū excōmu/
 nicato nō: q̄ si cōicaret minore excōicatio
 nē incurreret. xj. q. liij. c. cum excōicatio: de
 sen. ex. c. nulli. c. cū desideres. Secūdo q̄
 singularis p̄sona p̄prie suspendit̄ vel ex/
 cōicatur: nō aut̄ interdictit̄ nisi improprie:
 vt de reli. do. c. cū dilect̄. d̄ cleri. excō. c. po/
 stulastis. Hoc vero p̄prie interdictit̄ vt de
 verbo. sig. c. cū in partibus: licet hoc fiat ī
 penā delinquentiū p̄sonarū: vt de spon. c. nō
 ē vobis: interdictit̄ etiā vniuersitas nō ex/
 cōmunicat̄ vt clerus v̄l popul̄: vt li. vj. de
 sen. ex. si snia: interdictit̄ etiā q̄sq̄ singula/
 ris p̄sona: vt de offi. dele. c. ex l̄ris. put in/
 terdictū distinguit̄ a suspēsiōe: vt de p̄i/
 uile. c. cū capella. et li. vj. eo. ti. c. j. s. in eos.
 sicut q̄sq̄ laicus interdictit̄ q̄ p̄prie nō su/
 spendit̄ put suspēsiō ē distincta sp̄s: vt
 de x̄bo. sig. c. querenti. Tertio q̄ effectus
 excōicatiōis nō potest suspendi sicut effe/
 ctus aliorū: vt extra de p̄uile. c. p̄uilegia.
 et hoc s̄m Inno. et Hosti. quādo locus vel
 ecclia interdictit̄: secus aut̄ cū persona pro/
 culpa p̄pria ē interdicta vel suspēsa: si ta/
 mē p̄ culpa alterius q̄ aliquando fit: vt
 xvij. q. liij. m̄roz. tunc dici pōt sicut de inter/
 dicto loci: q̄ pōt suspēdi sic et tolli. Quar/
 to q̄ ep̄i nō incurrūt aliquā suspēsiōis v̄l
 interdicti sniam ab homine vel a iure pro/
 latam: nisi specificē expr̄imāf: vt li. vj. de
 sen. ex. c. q̄ p̄uilegiū: q̄ tamē p̄uilegiū

nō habēt q̄tū ad excōicatiōē. Quinto q̄
 interdictū generale loci nō pōt ad cautelay
 relaxari: vt li. vj. de sen. ex. c. p̄nti. sed ab
 excōicatiōe vel suspēsiōe bene fieri po/
 test ad cautelā absolutio: vt ex̄ de sen. ex. c.
 venerabili. Sexto q̄ interdictū generale
 nō pōt in locū p̄ferri sine speciali licentia
 pape p̄ pecuniario debito vt in ex̄uagati.
 bonifacij. p̄inde attendētes: s̄ excōicatio
 vel suspēsiō bene fieri pōt: vt de appel. c.
 p̄terea. Septimo q̄ in vniuersitatē v̄l col/
 legiū ferri excōicatio non potest: vt de sen.
 ex. c. romana. s. fi. li. vj. licet singuli de vni/
 uersitate excōicari possūt: vt omnes recto/
 res p̄ quos regit̄ qui dicunt̄ vniuersitas:
 seu cōmunitas in effectu: vt de immu. ec. c.
 aduersus. et de p̄cura. c. fi. s̄ interdictū be/
 ne p̄ferē: vt in. c. si snia. eo. ti. ac li. Ter/
 tio p̄inde queri pōt de snia excōicatiōis
 quid sit excōicatio: et quis illā inferre po/
 test. Ad q̄d dicendū q̄ excōicatio ē censu/
 ra a canone vel ab ecclia iudice prola/
 ta: excludens a qualibet licita cōmuniōe
 et actu legitimo: nā cum excōicatio sit pe/
 na sp̄ualis: laicus nō est capax actiue licet
 s̄ papa posset illi p̄cedere: vt p̄z. xcviij. di. c.
 bene quidē. in glo. Similiter nō iudex sen/
 tentiā ferre nō pōt cū sit iurisdicciōis: vt d̄
 offi. or. c. p̄querente. Oportet insup q̄ iu/
 dex super excōmunicandū iurisdicciōem
 habeat: et omnis talis excōmunicare po/
 test nō solum papa et ep̄iscopi: sed etiā eorū
 officiales et omnes eorū inferiores prela/
 ti qui collegijs p̄sunt: vt abbates etiam
 nō benedicti dūmodo tamē fuerint confir/
 mati et consimiles: vt d̄ simonia: sicut tuus.
 et de offi. ordi. cum ad eccliam: et Archi. vt
 videtur excōmunicare potest: licet non sit
 p̄sbyter. ar. di. xxv. perlectis: et ex̄ de offi.
 or. c. j. et de appel. c. rep̄bensiabilis: sic etiaz
 quilibet sacerdos parrochialis s̄m q̄sdam
 et hoc p̄sertim cum fuerit in eadem diocesi
 p̄suetudo: quia per tacitum p̄sensus ex cō/
 suetudie v̄l p̄scriptione potest acquiri ta/
 lis iurisdicciō per patientiā ep̄i: que p̄sue/
 tudo dat iurisdicciōem: vt. ix. q. liij. c. con/
 questus: et his concor. Tho. Hoff. et Alb.
 nec mirum cum vt notat Inno. de restitu.
 spo. c. olim. liij. ep̄iscopus expresse potest cō/
 cedere clerico potestatem excōmunicandit̄
 etiam si fuerit p̄uata persona: verūtamen
 excōmunicatiōem a iure potest facere: q̄
 cumq̄ potest ius cōdere: vt papa ī vniuer/
 sa ecclia: et simplici ep̄i in suis dioces: vt

xvj. q. ij. visis. in fine. xxiiij. q. iij. corripia/
tur: nullus etiam citra ep̄m excōmunicā/
re nō potest cum illa solennitate: que poni/
tur. xj. q. iij. c. debent. Nota tamē genera/
liter q̄ excōmunicare nō potest excōmuni/
catus nec hereticus: nec scismaticus: nec
apostata a fide: nec intrusus: nec a iurisdic/
tione suspensus: nec etiā qui violauit in/
terdictū: hec patent. xxiiij. q. j. audiūm⁹:
r. s. si autem: in fi. xij. q. ij. alienationes. et
c. p̄carie. extra de p̄ces. p̄ben. c. qz diuersi/
tatem: extra de excē. p̄la. c. fi. Quarto si/
militer queri potest: vtrum ep̄s extra terri/
torium suū quēpiā ex subditis suis excō/
municare potest. Ad hoc dicendū: q̄ hec
questio dupliciter intelligi potest. Primo
an ep̄s existens extra suā diocef. subditū
suū excōmunicare potest. Et ad hoc respō/
det Host. q̄ ep̄s r̄ huiusmodi p̄lati extra
diocesim vel territorium suū agere nō pos/
sunt ea q̄ sunt iurisdictionis p̄tentiose. vn/
de cū nullus est excōmunicāndus sine cau/
se cognitione: vt. xj. q. iij. c. nemo: hinc ta/
lis excōmunicare nō potest nec sedere pro/
tribunali nec aliquid disponere: vt. ix. q.
ij. c. ep̄m. r. c. seq̄nti. nec per p̄sequēs absol/
uere pōt in his q̄ requirūt cause cognitio/
nem: verūtamē secus ē de his que nō req̄/
runt cause cognitionē: cum hoc ad volun/
tariam iurisdictionē p̄tineat: r̄ idē ē dicen/
dum de legato de latere pape extra termi/
nos sue legationis: ar. ff. de offi. p̄ con. l. ij
r̄ extra de offi. le. c. excōmunicatis: ep̄i ta/
men expulsi licite possunt exercere iurisdic/
tionē in aliena diocesi: vt in cle. de fo. cō/
pe. c. q̄uis: vbi plane p̄z d̄ vtroqz casu. Se/
cūdo sic pōt intelligi questio: vtrū ep̄s
existens intra suam diocesim excōmu/
nicare potest suū subditū existentē vel pec/
cantē extra suam diocef. r̄ tūc dicendū q̄ ra/
tione domicilij potest iudex ecclesiastic⁹ ex/
cōmunicare per sententiā viue vocis suū
subditū etiā existentem extra territorij: vt
patet extra vt lit. nō p̄test. c. tue. vbi dicit̄
q̄ reus qui se cōtumaciter absentat per cē/
suram ecclesiasticam vt iuri pareat: p̄pellī
potest: r̄ ex hoc patet q̄ etiā extra territo/
rium tenet sententiā: ad idem de appel. c.
cum sit romana: in fi. Verūtamē statutum
ep̄i per quod subditū certū aliq̄d faciētes
p̄pter quod excōmunicātur: nō ligat subdi/
tum in alieno territorio p̄tra facientem: vt
patet expressum: li. vj. de p̄stif. c. ij. r̄ ratio
diuersitatis ē: quia statutum est quedam

qualitas principaliter territorij regulās:
r̄ p̄ p̄sequens personas: ita q̄ nō solū sub/
ditos: sed etiam quoscūqz intra territorij
existentes afficit: r̄ sic nō afficit ea ratione
qz subditi sunt: sed rōne territorij regulati
p̄ statutum: r̄ ideo nō potest extendi extra
territorij: qz p̄ hoc surgeret aliud incōue/
niens scz q̄ p̄ statuta vnus ep̄i regularet
territorij alterius ep̄i quod ē contra iura
sed sentētia viue vocis afficit p̄sonā: r̄ ideo
in eo cessat ratio predicta. Quinto equi/
dem queri potest: vtrū subdit⁹ ep̄i delin/
quens intra diocesim: in loco tamen exem/
pto ligat ep̄i statuto delictū illud punien/
te. Ad huius questionis responsionē Jo.
cal. disputando terminauit q̄ talem delin/
quentē nō ligat: qz locus exemptus equi/
paratur loco extra territorij constituto. p̄
c. cum ep̄s: de offi. oz. li. vj. vbi pulchre de
hoc: r̄ de sta. regu. c. vno. in fi. eo. li. r̄ i cle.
de p̄uile. c. archiepo. xvij. q. ij. c. lumino/
so: in quibus illud p̄batur exceptis q̄bus/
dam casibus r̄ sic in alijs firmat̄ regula: r̄
hoc etiam tenet Jo. an. c. ij. de consti. li. vj.
verūtamē domin⁹ Mercilius doctor eius
tenet hoc eē verum quādo delinquens est
als exemptus: nec mirū cum exempti p̄/
serti sedis apostolice filij p̄ ep̄iscopos nul/
la censura ligari possunt: vt li. vj. de xbo.
signi. c. j. Si tamē als subditus est: tūc fm̄
eundem tale statutū ligat: r̄ sic disputādo
terminauit Frederic⁹ de senis: vt patet in
eius cōcilij. c. ij. r̄ mouet̄ ex hoc: quia lo/
cus exemptus ē in sua diocef: vt dicto. c. cuz
ep̄iscop⁹: de rescrip. c. abbatē: r̄ de offi. oz.
c. graue. Primam tamē opinionem putat
Franci. veriorē cuz statuta nō habeant vi/
res nisi quatenus extenditur iurisdictione
statuentis: vt dicto. c. ij. de p̄stif. li. vj. in ra/
tione sui: maxime cum dicit̄ extra territori/
um ius dicenti nō pareatur impune: nam
quo ad hoc iurisdictione importat idem qd̄
territorium per notata ibidem: locus au/
tem exemptus nō ē de iurisdictione ep̄i: vt
dicto. c. graue. Similiter iudex ecclesiasti/
cus per specialem sententiā excōmunicās
eum qui nulla ratione subditus ē eius ta/
lis sententiā nulla ē: vtpote lata a non suo
iudice: vt. ij. q. j. c. in p̄mis. extra de con/
sue. c. ad nostram. r̄ de iudi. c. at si clerici. r̄
sp̄aliter de sentētia. excōmunicatiōis pro/
batur: extra de p̄uile. c. cum olim. j. x. illd̄
etiam. Si proinde excōmunicatur als non
subditus qui factus ē quo ad quid subdi/
v iij

tus: scz ratione delicti contractus: vel rel
 de qua agit: tunc talis sententia non ligat:
 nec iudex potestatem habet in huiusmodi
 personam nisi in suo territorio inuentā: vt
 li. vj. de fo. compe. c. romana. §. contrahen
 tes: q̄ hoc etiā tenet Inno. de fo. compe. c.
 fi. in prin. et Jo. an. et Jo. mo. in dicto. §. cō
 trabētes: et allegāt rōnes ad hoc. Sexto
 deniq̄ queri pōt ex quibus causis p̄ferri
 potest excōicatio. Ad hoc dicendū q̄ du
 plex est excōmunicatio. Prima ē et dicit̄
 minor et separat tñ a sacramētis percipiē
 dis: vt extra de excep. c. a nobis: et illa in
 fligit̄ q̄is a iure: et hoc in multis casibus
 vt postea videbit̄: quādoq̄ etiā ab homi
 ne et etiā a quocūq̄ iudice ecclesiastico: vt
 extra de offi. oz. cum ab eccliarum: et hoc si
 ne p̄ cōtumacia: vt. v. q. ij. presenti. xj. q. iij.
 c. audiuim⁹: siue etiā p̄ alijs culpis: et hoc
 siue simpliciter: vt de pe. di. j. c. accusatio
 ne: siue ad tēpus: vt. lxxvj. di. c. tāta. Se
 cunda vero est vl̄ dicit̄ excōmunicatio ma
 ior que separat ab omni cōmuniōe: tā quo
 ad homines q̄ quo ad sacramēta: vt de cle
 ri. ex. c. illud. et c. si. et dicto. c. a nobis: et il
 la similiter aliquando fert̄ a canone et hoc
 multipliciter vt videbitur: semper tamen
 fertur p̄ aliquo crimine: vt. xvij. q. iij. c. si q̄
 suadente: qd̄ tenet glo. xj. q. iij. c. ep̄i st. Di
 ci tamen potest q̄ p̄prie fert̄ p̄ contuma
 cia: quia canon vel statutū intelligit̄ mo
 nere q̄ quilibet absteineat ab eo p̄pter qd̄
 excōmunicatur: et fm̄ hoc debet itelligi qd̄
 notat Archi. post Lau. i dicto. c. ep̄iscopi
 si: vbi dicit in omni excōmunicatione p̄ter
 mittendā esse monitionē. Aliquādo vero
 fertur a iudice vel homine: et videt̄ textus
 dicere q̄ ferri possit tam p̄ contumacia q̄
 p̄ offensa: qd̄ etiā tenet glo. in dicto. c. ep̄i
 si. Inno. aut̄ dicit eo. ti. c. ex pte: q̄ excōmu
 nicatio q̄is fert̄ p̄ offensa et contumacia:
 nam p̄ solo crimine nō ē quis excōmunicā
 dus si se corrigere velit: et hoc etiā tenet ar
 chidia. li. vj. de excep. in. c. j. in vbo contu
 macie dicēs: q̄ iura q̄ dicunt quē posse pro
 crimine excōmunicari: intelligenda sunt si
 nolit se sup̄ illo corrigere: et sic excōmunica
 tur p̄prie pro cōtumacia: qd̄ etiā cōmuni
 ter seruatur: et hoc sentit Tho. in. iij. dist.
 xvij. Qd̄ si queritur: vtrum pro quali
 bet contumacia potest fieri excōmunicatio
 presertim cum tantū tres cōtumacie casus
 expr̄imunt̄ p̄ quibus fieri debet excōmu
 catio. xj. q. iij. c. certum: in cui⁹ ar. et. c. nul

lus sacerdotū: dicit̄ q̄ pro leuibus causis
 alicui cōmuniō phiberi nō debeat: sed pro
 illis tñ p̄ quibus canones hoc pmittunt.
 Ad hoc respondet glo. in dicto. c. certum:
 q̄ pro qualibet contumacia super quocunq̄
 q̄ crimine quis excōmunicari potest: et hoc
 tenet Inno. de vbo. sig. c. ex parte. Unde
 quanto cōtumacia fit super actu leuiori tā
 to videtur esse grauior: sicut furtū in re le
 uiori dicit̄ esse maius: institū. de rerū diu
 sione. §. gallinarū: tamē propter dictum. c.
 nullus sacerdotum: prelati nō debent esse
 faciles ad excōmunicandum pro qualibet
 leui cōtumacia: licet vtiq̄ possint: vt extra
 de sen. excom. c. sacro. Porro hec maior ex
 cōmunicatio quandoq̄ simpliciter sine so
 lennitate p̄fertur: vt quando iudex dicit.
 excōmunico talem: vt in. c. si quem: de sen.
 ex. quandoq̄ vero cum solēnitate: de qua
 xj. q. iij. c. debent: et tūc dicitur anathema:
 vel alio nomine dici potest mucro ep̄isco
 palis: vt. xvj. q. ij. c. v̄sis in si. quia cū hac
 solennitate nullus excōmunicare potest n̄
 si sit ad minus ep̄s fm̄ Hosti. in sūma eo.
 ti. §. j. et. ij. Ad laudē dei omnipotentis.

De excōmunicatione minori p̄
 canonē: et quādo sententia lata p̄
 iudicem ligat: et quādo non: ac de
 his que requiruntur in absolutio
 ne ab excōmunicatione: Ser. XII

Non occides ^{Aliso de}

n ^{+ excōmu}
 nicatione tam minori q̄ maiorē:
 et dupliciter infligit̄ vtriusq̄ sen
 tentia scz per canonem et p̄ iudicē: h̄ breui
 ter prosequendum est primo quando quis
 minorem excōmunicationē incidit per ca
 nonē. Ad h̄ dicendū q̄ licet q̄ ad deū q̄s
 separat̄ a sacramētis percipiēdis q̄cito mor
 tale cōmittit: licet occultū: vt. xj. q. iij. c. au
 di deniq̄: vbi ostēdit̄ q̄ huiusmodi tradi
 tur sathane: vnde talis eucharistiaz et alia
 sacra recipit in p̄pria damnationē: vt ex̄ d̄
 cōba. cler. et mu. c. si. infligitur tñ ab eccle
 sia sp̄aliter ip̄o iure minor excōmunicatio
 et phibent̄ sacramēta in multis casibus.
 Primo illis quibus negatur ecclesiastica se
 pultura: vt qui moriunt̄ in torneamēto: vt
 extra de torneameñ. c. j. et exponit etiā Ho
 sti. et dicēs q̄ si q̄s etiā ibi letale vuln⁹ ac
 cepit licet postea superuixerit et penituerit